Biblioteca Regiona Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Gazeta literară

Anul IX, nr. 648 — 38

Joi 20 septembrie 1962 — ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMINA — 8 pagini 50 bani

IN ACEST NUMAR:

MARIA BANUȘ: Versuri

PAUL EVERAC: La zmeuriș

MIHU DRAGOMIR: Pîine nouă

Conferirea Ordinului „Steaua Republicii Populare Romîne" clasa I acad. Ion Agîrbiceanu

Prin decret al Consiliului de Stat, s-a conferit academicianului Ion Agîrbiceanu pentru merite literare deosebite, cu prilejul împlinirii a 80 de ani, Ordinul „Steaua Republicii Populare Romîne" clasa I.

LA 80 DE ANI

Eminentului maestru al literelor românești, octogenarului Ion Agîrbiceanu, îi aduc urările de îndelungă și fericită viețuire, din partea colectivului său academicienii și scriitorii, spre bucuria lui și a noastră și spre înfrumusețarea orizontului țării cu noi pagini luminoase, așa cum a deprins ei să dăruiască acestui popor.

Ion Agîrbiceanu se numără între acei binecuvîntați făuritori ai conștiinței care, întruchipînd esențialul timpurilor noastre — împreună cu Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Gala Galaction, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, — după semănătoriștii înaintași Nicolae Filimon, Ion Slavici și Duiliu Zamfirescu — au determinat în proza și romanul românesc să calce pragul majoratului și să atingă treapta universalității.

Poezia satului natal, care mărește în primele lui scrieri de acum șase decenii și care niciodată nu va înceta să răsfrîngă cu razele ei de stea călăuză în drum, a fost repede adumbrită, iar imaginea ei a fost schimonosită de apăsătoarea și încărcata atmosferă a lumii burgheze de care scriitorul se izbea la începutul veacului nostru.

Cariera de preot, pe care, ca toate ființele din lumea aceasta, Ion Agîrbiceanu a îmbrățișat-o cu temă amărîciune, l-a determinat să creadă că rămîne din jurul său poate fi îndreptat, arătîndu-le oamenilor drumul virtuții. Aceasta este atitudinea ce se înscrie ca un filon de metal prețios în opera scriitorului, operă crescută cu anii ca un masiv stîncos, semeață în măreția lui și măreț în această semeție întruchipare. Dar mesajul operei este mult mai mare, depășind intențiile moralizatoare și educative în cadrul unui sistem dat, lumea banului, considerat de autor pe drept cuvînt rod de vicii din temelie, dar poate și corigibil. Atitudinea etică luată își pierde parțial semnificația, — au dovedit-o forțele sociale desfășurate, — în ciuda celor mai bune intenții ale autorului, față de arta scriitorului de a vitaliza, de a face sensibil și răscolitor, prin realismul imaginilor artistice, angrenajul social osîndit prin însăși structura lui. Ca orice mare scriitor, Agîrbiceanu vede și face mai ales pe cititori să vadă; ca orice om cu conștiința superioară, el arată și un drum, care desigur pînă la urmă rămîne o părere proprie, poate o iluzie. Dar zugrăvirea prin sine însăși, peste intențiile autorului adeseori, dacă nu indică ieșirea din rătăcirea văzută, indică cel puțin necesitatea ieșirii, prin sentimentul de dreptate socială pe care-l stîrnește și care strigă după împlinire cerînd pedepsirea răului. Dacă Agîrbiceanu rămînea la propovăduirea binelui împotriva răului, putea să fie un onest și interesant moralist. Dar forța lui de creație a determinat ca în scrisul său să domine covîrșitor imaginea dantesca la modul timpului în care trăia lumea din jurul său, străvăzută pînă în mărunțaiele sale și declarată bolnavă de cancer. Mă gîndesc spunînd acestea, cum este și firesc, în primul rînd la romanul „Arhanghelii", fresca de mari dimensiuni a capitalismului antebelic din Europa imperialismului neiertător de la începutul veacului, aciuit și în Transilvania și zugrăvit, nu fără tîlc, acolo unde se rotea ispititor, răscolind nesaț, patimi și lipsă de orice scrupule, ochiul dracului, aurul din Munții Apuseni. Ca un Dante al timpului și locului în care trăia, dar nu pentru noi stă răstălmăcindu-se la un nivel de universalitate, Agîrbiceanu își prelungește „eroii", judecătorul necruțător și înțelegătorul în clinchet aspru și grele ani ai satului său. Timpul a adus schimbări grele vechilor și noilor lor forme exploatatoare, omului oțelit și mai greu îndărătnic lor în răul social. „Eram chinuiți cu toții deopotrivă, domnilor fără scrupule, fie din imperiul austro-ungar fie din România burgheză și moșierească, vă aș zice acum, să vă puteți pe dreapta cea dreaptă," ar putea să spună Ion din Arhanghelii, fiul celor asupriți și năpăstuiți. Dar el nu va spune, căci mîndria, și în trecut și astăzi îi este aliată cu demnitatea.

Satisfacțiile cuvelor și agoniselile lumii, bucuriile cu aripile scînteii de dimineața celor mulți și pierderile și căderile și jalea, fie cînte și urînte pe o scară cu treptele din temniță omenești, n-avea cine să i le aducă.

Lumea aceea s-a dărîmat, deși nu de la sine, și prin forța acelora ce trudeau în umbră și lepăda, cu setea arzătoare a bunelor răzvrătiri în suflet și cu lacrima cernelii în creștetul ei, lumină încă grea de destinul prin suferințele și înfrîngerile înaintașe din care cîștiga el și semănă creatorii prin munca și bucuriile vieții, creatorii, fără pe aceștia nu și contemporanii eroilor lăsați. Era o lume cu capul în jos; nu mai stă cu fruntea sus și ochi și un cugetă a cui este adevărul urlînd asupra a cumpătului, a cărei mărturisiri și a tăcerilor descătușate din suflet pecetluiește „Arhanghelii" și poporanii lui sînt definitiv la pămînt, iar Felicinga, a cărei tragică viețuire este un comentariu departe peste hotare, nu mai trebuie să-și tîrască existența înspăimîntată între lumea pură a naturii, dar oricum patriarhală încă și ei pornită pe vest de omul grumazului comenesc. Socialismul a găsit stăpîni care se cheamă sfătoși, deopotrivă, bonă fără leac și apucătoare cuvinți și bucuria stăpînului și sudoarea și sfîrșele truditorilor și truditoare.

Azi, cînd cetim înrămîgați pașnic lui Ion Agîrbiceanu, ne înțelegem mai bine pe noi înșine, trecutul acela cumplit, răsăritul care nu se putea să nu vină și viitorul celor mulți pe drumul faptelor, a muncii neexploatate, a bucuriei de-a trăi. Eu cred că și Ion Agîrbiceanu, privind în jurul său și cumpănind cu mintea lui înțeleaptă tot ceea ce s-a făcut în acești ani, și se mai face, cu hărnicie și pricepere, de un întreg popor, înțelege mai bine și se înțelege pe sine din ce în ce mai adînc.

El a zugrăvit și ceea ce trebuie să rămînă, poezia vieții, și ceea ce trebuie să piară, gangrena exploatării de către om a omului. Și a făcut-o cu pricepere de maestru, cu dragoste nețărmurită de artist, dar și cu adînc patriotism.

E rîndul nostru să-i mărturisim din plin dragostea pe care i-o purtăm și care, pe drept o merită, de la noi toți. I-o spune aceasta unul care-i este de două ori recunoscător: și pentru opera sa literară de mare valoare dăruită țării și pentru încurajările personale primite, ca să devină cu modestele lui puteri ceea ce este în cîmpul literaturii.

E oare numai o întîmplare că scriito-

(Continuare în pag. 7)

Mihai BENIUC

Ion Agîrbiceanu

Introducere la studiul vieții și operii (III)

Un capitol important al acestei opere este alcătuit de lucrările mai ample, romanele. Ca romancier, Agîrbiceanu debutează în 1912 cu Legea trupului, *încercare de-a prezenta în chip realist și pe planuri multilaterale pasiunile eroilor și în primul rînd ale lui Ion Florea, personajul principal care sfîrșește în chip tragic. Datorită însă unor concepții filozofice idealiste, cu vădite influențe teologice, scriitorul nu duce pînă la capăt analiza realităților descrise în acest roman și cu atît mai puțin în lucrarea scrisă oarecum ca o replică la* Legea trupului, *adică* Legea minții *(1915).*

Între aceste două romane, Ion Agîrbiceanu publică, mai întîi în paginile revistei „Luceafărul" (1913) și apoi în volum, o lucrare ce-a trecut strălucit examenul timpului: Arhanghelii. *Vastă frescă a societății ardelene de acum o jumătate de veac cartea împingea mai departe, pe toate planurile, investigația făcută de Ion Slavici în* Mara *și prefigura marea operă realizată prin* Ion *de Liviu Rebreanu. Chiar dacă nu vorbește pe larg de viața proletariatului, ivit o dată cu pătrunderea industriei și finanței capitaliste în Ardeal — fie autohtone, fie străine —* Arhanghelii *aduce în cîmpul interesului public aspecte semnificative pentru gradul de exploatare la care era supusă această nouă clasă ce purta în ea germenele viitorului. Totodată subiectul cărții îl ajută pe prozator să depășească interesul pentru cazurile izolate; să vadă mișcarea unor procese sociale mai largi, cu repercusiuni profunde în existența, în destinul eroilor care se înfruntă de-a lungul unei acțiuni stufoase, complexe. Evoluția, înălțările și prăbușirile principalelor personaje — Iosif Rodeanu și familia sa, ceilalți acționari ai minei aurifere Arhanghelii, Pruncu, Corneanu, Abrudan, precum și avocatul Pavel Crăciun, doctorul Vraciu, hotul de aur Gligoraș etc. — sînt determinate de*

Ion BRAD

Peisaj

Dorm tolăniți în iarba crudă
Plăvanii timpului — de trudă.

Intors tăcerii de-nceput
Pămîntul doarme somn de lut.

S-a stins și ultimul străjer
Un licurici pe dîmb, sub cer.

Doar umbra gîndului se cerne
Prin duzi, în cîmpul cu lucerne...

De ce veghez ? Ori nu e ora
Să trec în tihna tuturora ?...

Pe lungi poteci, din mine dus,
Străbat tăcerea, jos și sus —

Și iar m-adun, nemaitrăit,
Din noaptea pură, ca de mit.

Plăvanii dorm, milenii-ncete,
Sub traectorii de rachete.

EUGEN FRUNZĂ

La Palatul Națiunilor Unite

Sperînd că printre străini mă voi simți între ai noștri o zi mai acasă m-am folosit de ședința din cinci septembrie a Comitetului celor 18 state pentru dezarmare, prezidată de Romînia, făcîndu-mi loc printre catedre, scaune și pupitre în sala de Conferințe din Palatul de pe Leman, un lac mare cît o mare cu o coloană țișnită din el de o mulțime de metri-n sus.

O încăpere vastă, se înțelege, ca să încapă într-însa cinci continente. N-am prea priceput de ce pictorii decoratori au ales pentru ilustrarea pereților și plafonului culoarea de funingini și fum. Dar mi-am zis că fiind atîta mulțime de fum, fără foc, în relațiile internaționale, pretutindeni se cădea să fie tonul respectat.

Prezida într-adevăr Romînia în persoana sau, mai exact, în personalitatea ministrului nostru adjunct Mircea Malița, șeful delegației românești, pe care l-am cunoscut de abia atunci. L-am văzut făcînd ordine între neamuri și nații, cu un ciocan bătut în catedră ori de cîte ori se ivea momentul confuz. Ciocanul era, probabil, stilizat ca al medicilor neurologi la cercetarea reflexelor zgîrciului de la genunchi. Ciocanul dă odată și articulația răspunde tresărind. Dacă reacționea tace e rău. Dacă e prea vorbăreață tot rău e. Genunchiul normal trebuie să danseze lin.

Cu două urechi electrice la tîmple am ascultat Mexicul, Statele Unite și sumedenie de citate din ședințele anterioare. Oratorii complăcîndu-se să se amintească, să se autociteze, afirmați cu demnitate că au mai spus odată sau de mai multe ori ceea ce vor să spuie din nou. Se pare că repetarea monotonă dă argumentelor autoritate și anulează anticipat replicile nedorite să ia expresie sonoră.

Natural, atmosferă... internațională. Pluteau în aer umbre de pe toate meridianele și de toate culorile admise să participe măcar nominal la controverse. Albul rumen scandinav, negrul african, caienul arab și cuban... cu un ochi de peisajist căutam toate nuanțele imaginate. Culorile în ființa lor abstractă erau numai verbale. Dar ce nume dulci ! Costa-Rica, Guatemala, Nicaragua, Venezuela ! — ca Ofelia și Salomeea denumiri emoționante ca de poeme, ca de bonboane, ca de parfume...

După o ședință activă în dezacorduri, (reprezentanților geniului Omenesc făcîndu-li-se foame au luat o aminare) delegații păreau de acord în ce privește numai un adjectiv: fiecare din ei era „distinsul coleg". Cu digestia făcută după un pui de somn cu vise plăcute, delegații familiei Unchiului Sam, într-a nu știu cîta sută de alte amînări sperau că se vor înțelege mai bine. Dacă nu în Ianuarie în Decembrie, dacă nu astăzi la anul, dacă nu la anul peste zece ani. Oratorii sînt veri buni și cuminți cu eternitatea.

Cu bastonul și pălăria luate din cuier am mulțumit destinului că nu m-a provocat în arta de ocolire a cuvintelor pe la spate a unei diplomații apusene pentru care nu aveam nici stofă și nici strămbă măcar. Poate singura bucurie ar fi fost să fiu în loc de Domnule, Tovarășe, Colega. — Excelență.

Ușierii în uniformă verzuie cu blazonul O.N.U.-ului pe mîneca stîngă, măsurîndu-te din cap pînă în picioare, ca să ghicească dacă nu te-au mai văzut, ești onist au ba, și să știe cu ce politețe din mai multe, trebuie să te primească. Ne mai văzîndu-mă nici odată ușierul principal i-a șoptit însoțitorului meu ceva: „pe răspunderea Dumneavoastră". Văzduhul fiind încărcat de atomi explozivi și de bombele cu plastic, orice nemaivăzut era suspectat.

Două compensații finale: una patriotică și cealaltă europeană... In sfîrșit, țara noastră se face, fără propaganda trimbiței, tobelor, a surlelor și a tipsiei, utilizate pasional de alții, bine cunoscută ignoranței înfiorătoare, geografice și politice, occidentale, prin valorile naționale ieșite din ce în ce mai divers la lumină și capătă tot mai multă autoritate și putere morală. Pînă deunăzi s-a crezut în „cercurile" competente că rominii, cum s-a mai spus, umblă pe malurile Pontului Euxin în patru labe, sărind din pom în pom, agățați în coadă.

Pe pragul de ieșire,. conducătorul delegației românești se oprește un minut și mă prezintă șefului delegației sovietice Kuznețov, temut în combativitate, atac și apărare. Figură bărbătească francă, de o voință concentrată energic, efigie de medalie, privire dominantă. Bronz. Insă mînă caldă.

Geneva 10 septembrie 1962

PRIETENIE

În amiaza zilei de simbătă 15 septembrie a acestui an, dintr-un cer senin și calm, fără nici un nor, ca un simbol al aspirațiilor de prietenie între popoarele lumii, a coborît pe aeroportul Băneasa, delegația de partid și guvernamentală a Republicii Democrate Germane în frunte cu tovarășul Walter Ulbricht, prim secretar al C.C. al P.S.U.G., președintele Consiliului de Stat al R. D. Germane.

În îmbrățișarea de la aeroport dintre tovarășul Walter Ulbricht și tovarășul Gh. Gheorghiu Dej și-au adus mărturia lor de prietenie nezdruncinată și caldă, două popoare.

Aclamațiile de la aeroport din ceasul sosirii și apoi pe traseul pînă la Palatul Republicii, din diferitele regiuni ale țării pe care delegația le vizitează, sînt expresia spontană și entuziastă a prieteniei cu care poporul nostru își primește oaspeții dragi.

Poporul romîn și-a găsit un bun tovarăș de muncă și de luptă pentru idealuri comune de pace și construcție pașnică în primul stat german al muncitorilor și țăranilor. Atunci cînd două state sînt ale muncitorilor și țăranilor, cînd conducerea lor reprezintă însăși voința poporului, nu pot exista între ele divergențe. În zilele noastre de luptă încordată a tuturor forțelor păcii pentru dezarmare generală și totală, pentru triumful prin cipiilor coexistenței pașnice, muncitorii și țăranii din țările noastre își au ostași în marea oaste mondială a păcii și prieteniei.

Sîntem uniți, așa cum a spus tovarășul Walter Ulbricht în cuvîntarea sa din clipa sosirii „prin ideile victorioase ale marxism-leninismului". Sîntem uniți prin lupta comună dusă pentru biruința lor, prin munca noastră comună dedicată construirii societății comuniste, asigurării păcii și fericirii pe pămînt. Popoarele noastre sînt două detașamente înfrățite. Succesul unuia este și al celuilalt, lupta unuia este și a celuilalt. Ne unesc strîns împrejurările politice ale ceasurilor istorice pe care le trăim. Lichidarea rămășițelor celui de-al doilea război mondial prin încheierea tratatului de pace german și transformarea pe această bază a Berlinului occidental în oraș liber, demilitarizat, nu este numai o cauză a poporului german, o cauză pentru care luptă Republica Democrată Germană, ci și o cauză a tuturor popoarelor iubitoare de pace.

De aici bucuria fiecăruia dintre popoarele noastre pentru succesele celuilalt ca pentru niște succese proprii.

De aceea ne simțim mîndri să putem arăta Delegației de partid și guvernamentale a Republicii Democrate Germane noile realizări ale muncitorilor, țăranilor colectiviști și intelectualilor țării noastre socialiste. Ele sînt mărturia întăririi continui și consecvente a forțelor păcii și socialismului, preponderente pe plan mondial, determinante triumfului păcii și socialismului în lumea întreagă.

Munca, acțiunile noastre comune, care ne întăresc zi cu zi prietenia, au o bază indestructibilă: Declarația partidelor comuniste și muncitorești din noiembrie 1960, hotărîrile din iunie 1962, ale reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești ale țărilor participante la Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, precum și la Tratatul de la Varșovia.

Întreagă această bază nu este rezultatul unor socoteli diplomatice fără legătură cu popoarele noastre, ci însăși expresia poziției lor ideologice în principalele probleme ale politicii internaționale.

În aceasta stă și chezășia prieteniei noastre de nezdruncinat și puterea de neînfrînt a lagărului socialist.

Poporul romîn, constructor harnic și entuziast în țara lui, iubitor de pace și prietenie între popoare, salută cu căldură vizita prietenilor de la nord, a căror operă constructivă și forță prezintă o mare importanță în înfrînarea și înlăturarea definitivă a atîtătorilor la război din Germania Occidentală.

UN CRITIC FOARTE ASPRU. „Cartea despre care scriu nu a apărut. Nu este nici măcar un manuscris descoperit pe masa de lucru a scriitorului". *Așa debutează articolul „Cu privire la romanul Eliberării" de Radu Negru,* (Iașul literar 8/1962).

Este adevărat că Eliberarea țării de sub jugul fascist constituie o temă nesecată pentru scriitorii noștri. Este adevărat că lucrările apărute pînă în prezent pe această temă conțin și unele deficiențe semnalate la vremea lor. S-ar părea că acesta e punctul de pornire al articolului apărut in Iașul literar. Dar tonul articolului este funebru — și punctul de pornire nu-l justifică. O tristețe sfîșietoare a pus stăpînire pe critic. Menirea sa e grea, ne-o spune de la inceput: el scrie despre un lucru inexistent, ceva care nici măcar nu se poate numi „manuscris"... Din capul locului ne anunță că, dată fiind natura anevoioasei sale misiuni, va fi aspru, foarte aspru. Anunță că se va opri indeosebi asupra lipsurilor („Vom insista asupra laturilor negative" *De ce? Foarte simplu:* „Pentru a le evita în viitor" *(Cine să le evite?). A venit timpul să vorbească, și e hotărît să o facă, orice s-ar întîmpla, căci nu vorbește numai în numele său* („Făcîndu-se exponentul opiniei publice, criticul are datoria să părăsească vechea (?) „cuminție..." *Și, într-adevăr, o părăsește, ca să dea — el, cel dintîi — un exemplu... El nu va fi „omul răbdător" care să treacă cu vederea... De aceea polemizează cu „omul răbdător". Vorbește de „viitorul manuscris" (deși recunoaște că există unele încercări pe tema Eliberării, datorate unor scriitori pe care, cu bunăvoință nesperată — îi citează: Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu, Aurel Mihale, D. Ignea, Al. I. Ghilia, Mihai Beniuc, Marin Preda, Teodor Mazilu, Titus Popovici, Eugen Barbu, Ion Istrati, H. Zincă, Radu Lupan, Szemler Ferenc... Toți — desigur — „au contribuit", fiecare și-a adus micul său aport. Dar in ansamblu — ce să mai vorbim? Vorba criticului:* „Nimeni nu și-a luat pînă acum răspunderea..." *Procesele de intenție abundă. Un singur exemplu.* „Mulți dintre cei care au scris despre perioada Eliberării au ocolit prudent aspectele esențiale ale momentului. Personajele din „Îndrăzneala" lui Marin Preda trec pe

alb negru

lîngă..." Aflăm lucruri noi, despre această nuvelă care deși se cheamă Îndrăzneala — „evită prudent"... *etc. Criticul și-a spus cuvîntul. Acum, vorba sa, — „...Este rîndul prozatorilor".*

MĂRTURII ANONIME. In articolul „Alexandru Sahia — 25 de ani de la nașterea lui", publicat de Viața Românească *nr. 8, se fac mărturii dintre cele mai categorice despre biografia și geneza operei scriitorului, intr-un stil de pledoarie patetică. Curios este că aceste mărturii rămîn anonime. Autorul lor nu-și dezvăluie numele, deși in cuprinsul articolului se referă de mai multe ori la sine ca la un martor ocular. Nuvela „Uzina vie", se spune aici, a fost scrisă într-o singură noapte:* „depun mărturie" *(pag. 81), incredințează memorialistul, preferind să rămînă sub anonimat. Paternitatea acestui articol va da, probabil, multă bătaie de cap istoricilor literari. Revista „Viața Românească" contribuie, în acest chip, în 1962, la sporirea enigmelor literare.*

Evocarea este, altfel, de o reală vibrație. Exceptînd unele divagații (despre scriitorii-meteori, dacă Sahia avea sau nu o biografie — sau care este semnificația unei porecle afectuoase: „bătrîn"*), articolul se citește cu interes, cronicarul (anonim) dovedind familiaritate cu epoca pe care o descrie. O observație privitoare la biografia spirituală a lui Sahia trezește, cu toate acestea, nedumeriri. Urmărind evoluția scriitorului, articolul amintit constată peremptoriu că dincolo de anul 1928 (anul bacalaureatului) se întinde o perioadă calmă, netedă:* „fără văi și dealuri, fără culmi și prăpăstii, perioada netedă, pasivă, tăcută, a copilăriei" *(s.n.). Altfel spus, pînă a-și da bacalaureatul scriitorul n-a cunoscut nici febra creației, nici încordarea spirituală. Această perioadă nu este, cu toate acestea, pasivă, tăcută, netedă, fapt de altfel dezmințit de Sahia însuși cînd vorbește de viața lui ca elev al Liceului Militar din Craiova. Tot în această perioadă Al. Stănescu (sub alt nume) debutează în „Soimii" și, mai tîrziu, semnează trei povestiri în revista Liceului Sara.*

REALIZĂRI ALE PROZEI SCURTE. Sub acest titlu, Steaua, *nr. 8/1962 a inițiat o anchetă în rîndul criticilor, cărora le-a cerut să răspundă următoarei întrebări:* „Ce schiță sau povestire scurtă din ultimii ani vi s-a părut mai realizată și pentru ce?" *Răspunsurile criticilor solicitați să-și expună punctul de vedere și să-și motiveze alegerea constituie o mărturie contrăgătoare și vie a dezvoltării prozei scurte — de inspirație contemporană — în cuprinsul general al literaturii noastre, o ilustrare a contribuției aduse în acest sens de către tînăra generație (Este semnificativ că aproape toate lucrările „preferate" aparțin unor scriitori tineri). Chiar inițiativa de a organiza o astfel de anchetă „la obiect" reprezintă un succes al revistei, un mod eficient și activ de a participa la dezbaterea problemelor literaturii, de a situa revista în centrul acestei dezbateri. Dincolo de preferințele personale ale criticilor — se desprinde o reală poziune față de problematica actuală luată în discuție. Ar fi fost desigur de dorit ca participarea la această anchetă să fie mai largă (răspunsurile aparțin aproape în exclusivitate criticilor clujeni). Care sint „preferințele" criticilor? (este de semnalat că nu toate au un caracter exhaustiv, multe răspunsuri incluzînd formulări oarecum ocazionale:* „dintre multele posibile" — *mă apresc la schița..." sau;* „printre acestea, aș aminti...").

„Cred că Moroiul reprezintă un «vîrf» în creația lui Dumitru Radu Popescu și una dintre cele mai izbutite lucrări din nuvelistica noastră nouă" — răspunde tînărul critic Virgil Ardeleanu (urmează o analiză detaliată a nuvelei). Leon Baconski se referă tot la D. R. Popescu, de astă dată ca autor al nuvelei „Ploaie albă". Al. Căprariu comentează schița „Ajutorul roșu" de Francisc Munteanu. Nuvela lui Eugen Barbu, „O canistră cu apă" *este preferată de N. Ciobanu:* „În ce mă privește, nu pregetă să afirm că Eugen Barbu, pînă în prezent s-a realizat în cea mai mare măsură în domeniul prozei scurte".

Ov. S. Crohmălniceanu mărturisește că i-a plăcut schița „Brînză cu ceapă" *de T. Mazilu. Urmează o scurtă analiză. Radu Enescu, consideră „Minzul" de Vasile Rebreanu „a bucată antologică". Victor Felea preferă povestirea „Turturelele" de Ion Istrati, Ion Lungu consideră că „Ploaia" de Nicolae Țic are „concizia unei schițe clasice" și „patosul unui poem dramatic", Ion Oarcăsu remarcă „soliditatea" construcțiilor și a caracterelor în nuvela „Moroiul" de D. R. Popescu (apreciată și de V. Ardeleanu). Mircea Tomuș se oprește asupra povestirii „Un pumn de caise"... de Eugen Barbu. Schița „Pădurea" de Vasile Rebreanu este comentată în răspunsul dat de Ion Vlad.*

Argumentele care motivează alegerea sînt de multe ori convingătoare. Cu unele amendamente — care, firește, nu se referă la obiectul analizei, ci la gradul de temeinicie al argumentației. Găsim de pildă astfel de formulări: „Mi se pare că excepționala reușită a acestei scrieri are drept explicație de bază deplina însușire a rigorilor genului, a legilor specifice acestuia, de către autor".

E greu de crezut că simpla însușire a „rigorilor" genului determină o „reușită" — și încă „excepțională". Argumentația e defectuoasă.

„Peisaj la Ciurel"

H. H. CATARGI

cărți

PETRE SOLOMON: „John Milton"

Autorul lui **Mark Twain sau Aventurile umorului** este la a doua sa carte despre „un om de seamă", consacrată, de data aceasta, lui John Milton, luminoasa figură a poeziei engleze de la sfîrșitul Renașterii.

Urmărind cu atenție izvoarele bibliografiei miltoniene, vechi și moderne, P. Solomon recompune imaginea tulburătoare a acestui creator a cărui viață s-a împletit atît de strîns cu frămîntările politice și sociale ale vremii sale. Este epoca în care burghezia engleză se ridică, sub conducerea lui O. Cromwell, împotriva monarhiei și bisericii, pentru obținerea în stat a unor poziții sociale corespunzătoare dezvoltării sale economice. Pe acest fundal se profilează silueta lui John Milton, om de extremă austeritate morală, veritabil luptător, creatorul unor capodopere ale literaturii universale cum sînt „Paradisul pierdut", sau „Samson luptătorul".

În cartea lui P. Solomon prezentarea vieții poetului alternează necontenit cu largi și competente analize ale problemelor politice și sociale caracteristice epocii. Aici, în abundența acestor incursiuni sociologice, avem însă impresia că se află și sursa uneia dintre scăderile cărții, altfel echilibrată și bine scrisă. Într-adevăr, în afara înfățișării cadrului social autorul ar fi avut obligația unui sondaj mai adînc și mai nuanțat în viața eroului său. Pe alocuri plutește impresia că citim mai degrabă o descriere de epocă desprinsă dintr-un manual de istorie decît biografia literară a unei mari personalități. Nu vrem să spunem prin aceasta că lucrarea este covîrșită de istorism, dar credem că ar fi fost necesar ca împletirea dintre firul vieții lui Milton și evenimentele sociale contemporane lui să fi fost mai strînsă, mai organică. Aceasta ar fi contribuit la dinamizarea expunerii, ar fi făcut-o mai antrenată, mai vie.

O altă insuficiență a cărții o constituie aceea a analizei operei lui John Milton. Fără să facem farmaceutică, trebuie recunoscut totuși că 7 pagini despre „Paradisul pierdut" și vreo 4—5 despre „Samson luptătorul" constituie prea puțin într-un volum de 300 de pagini care se adresează, în genere, unui cititor neavizat.

Exceptînd aceste lipsuri care țin de metodă, „Milton"-ul lui P. Solomon este, evident, cartea unui bun și pasionat cunoscător al vieții și operei marelui poet englez. Ea constituie o primă încercare de a face cunoscută publicului nostru exemplara existență a lui J. Milton, justificînd interesul cu care au întîmpinat-o cititorii.

Florin MIHĂILESCU

ION MIHĂILEANU: „Cine intră la muzeu"

Această meserie „făcută din dragoste și simplicitate", de „o nobleță senină", această meserie care e gazetăria, — așa cum a definit-o unul din cei mai mari gazetari dar și cel mai mare poet al literaturii noastre de la Eminescu incoace, Tudor Arghezi — s-a aflat întotdeauna la un loc de cinste în scrisul românesc.

Publicistica, și mai cu seamă pamfletul, au fost slujite cu condeiul și cu scînteia spiritului de Heliade Rădulescu, de Eminescu și Caragiale, de Arghezi și Cocea, pentru a nu-i numi decît pe cîțiva dintre slujitorii lor devotați. Un volum de pamflete, deși raritate editorială, va fi pus deci într-o inevitabilă confruntare cu o tradiție ilustră, iar critica se va simți obligată să stabilească asemănările dar, mai ales, deosebirile. Însă cei care s-au obișnuit să urmărească, săptămînă de săptămînă, rubrica de comentarii politice semnate de Ion Mihăileanu în revistele noastre, au primit acest volum fără prejudecăți, cu o satisfacție pornită din familiarizarea cu verva, spiritul caustic și replica bine țintită a publicistului.

Autorul s-a ocupat în nenumărate rînduri de defăimătorii țării noastre, de maniacii atomici și revanșarzii agresivi, de deliranții războiului rece și apărătorii capitalismului, copleșindu-i nu odată de ridicol.

Cele peste cincizeci de pamflete selectate pentru volum dezvăluie tabloul grotesc al unei lumi care se zbate cu disperare să-și justifice existența condamnată de cursul ireversibil al istoriei. Apologeții imperialismului nu ezită să evolueze adeseori în chiar zona absurdului și dansul acesta riscant pe marginea prăpastiei este surprins cu multă subtilitate de publicist.

Există situații în care ideologii burgheziei dezlănțuie un bombardament de artilerie cu obuze oarbe, convinși, desigur, de perfecta eficacitate a tirului lor. A te angaja serios, cu paștune „în replică" echivalează cu o coborîre la nivelul adversarului. In astfel de cazuri disputa teoretică devine deplasată și numai condeiul ascuțit al pamfletarului e chemat să dea riposta cea mai potrivită. Dacă americanii Kelse și Adler dau la iveală un „Manifest capitalist" (care s-ar vrea un „răspuns" la „Manifestul comunist" al lui Marx și Engels), este cu neputință să le iei în serios „opera", pentru că ea conține astfel de aserțiuni ilare: „Țelul moral al capitalismului nu este truda, ci deplina recreare a oamenilor". Astfel de stupidități, pur și simplu, nu merită să mai fie combătute ci trebuie considerate, cum și face autorul, contribuții involuntare la antologia umorului universal. („Manifestul capitalist"). Ion Mihăileanu nu cade însă în ispita jocului facil cu cuvintele. Conștient fiind că gazetarul comunist are o mare răspundere în informarea și convingerea cititorilor săi, nu odată, pentru a răspunde calomniilor unor publiciști de rea credință din apus, el recurge la un arsenal de date, cifre, citate furnizate chiar de presa burgheză. Articolul se transformă într-un material documentar concentrat bazat pe argumente strivitoare („Domnul deputat G. Walker și democrația").

Excelînd în „dialog" I. Mihăileanu este și un bun portretist satiric, fizionomiile schițate de el în „Nemuritori din lumea liberă", „Mai catolic decît papa", „Piticul spiritual", „Domnul Spaak", „Ex-principesa orator", „Bărbatul blond" ș. a. se întipăresc în memoria cititorului ca niște izbutite desene caricaturale. Umorul și verva publicistului țîșnesc din plin cînd se referă la fapte concrete. Cînd încearcă să dezbată fenomene mai generale, I. Mihăileanu devine discursiv, își pierde spontaneitatea și pamfletul ia înfățișarea unei simple declarații jurnalistice („Prindeți hoțul"). Caracterul general-abstract minează și articolul „Dr. Schweitzer" care devine o simplă recenzie a cărții lui Albert Schweitzer „Pace sau război atomic". Iar, ca revers, generalizarea forțată a unor fapte duce la o unilateralitate a opticii, fenomenul descris fiind văzut pe o singură dimensiune („Generația «beat»").

De un interes egal cu al pamfletelor sînt „Notele de drum din Franța" și „Impresiile de la Expoziția universală din Bruxelles". Ele se impun printr-un simț ascuțit al observației și prin plasticitate în descrierea peisajului geografic și social.

Volumul este însoțit de o frumoasă și caldă prefață a poetului și ziaristului Miron Radu Paraschivescu și de excelentele caricaturi ale lui I. Ross, vechi combatant pe tărîmul pamfletului în ruș.

Dumitru SOLOMON

cronica literară

PETRU VINTILĂ: „Pe scena vieții"

Sub titlul acesta ales cam în pliticiscală, Petru Vintilă adună un număr de nuvele, parte publicate, parte inedite. Dincolo de cîteva teme și personaje comune, legătura reală dintre ele ține de o anumită arie geografică regională familiară autorului și întinzîndu-se pe spațiul Craiova, Lugoj, Caransebeș și Timișoara. Petru Vintilă are o reprezentare foarte concretă și vie a acestui colț de țară. El cunoaște fiecare piață și stradă din orașele respective, fațadele caselor, firmele prăvăliilor, atmosfera serbărilor duminicale cu coruri mixte, zarva iarmaroacelor, specialitățile culinare ale vechilor pensiuni, istoriile a zeci și zeci de familii. De la Slavici și Agîrbiceanu puțini dintre prozatorii noștri s-au arătat atît de indicați să facă monografia unei lumi rezultate dintr-o recentă osmoză între sat și oraș, de țărani cu feciori ajunși „beamteri" la oraș, de meșteșugari, obișnuiți să deservească o clientelă în primul rînd rurală, de funcționari mărunți, subofițeri, calfe și profesorași. Petru Vintilă nu e la prima lui carte. Prozator matur, el vădește multă îndeminare în reconstituirea migăloasă a unui mediu, pe care știe să-l evoce cu o remarcabilă forță plastică și finețe a detaliului pitoresc. Are simțul observației și notațiile lui sînt adesea ascuțite. Fără să zăbovească mult în sondaje psihologice, prin biografii colorate, prin comportări revelatorii izbutește să-și individualizeze personajele. Păuna, soțul ei, plutonierul major Varlam, bătrînul Tormann, sînt figuri care se reții. Prozatorul se pricepe să povestească. Posedă arta vicleană a ocolurilor, intră în subiect fără grabă, dar cu sentimentul exact al ritmului, pe care vrea să-l imprime desfășurării istorisirii, găsește nu odată ingenioase mijloace de distanțare ironică prin stil, nu-i lipsește cum s-ar spune „măiestrie". Autorul și-a cîștigat prin numeroasele sale cărți (romane și volume de nuvele), o indiscutabilă și îndreptățită prețuire. Dar aceasta rămîne simțitor mai prejos de evidentele lui posibilități. E aici un caz de nedreptate literară? A trecut oare critica prea ușor peste niște lucrări, a căror întreagă valoare n-a știut să o descopere? M-aș fi bucurat ca lucrurile să stea astfel, dar din păcate literatura lui Petru Vintilă, nelipsită de certe calități, promite adesea mult mai mult decît dă efectiv. Actualul volum de nuvele nu desminte această constatare. Analiza lui e deci un prilej de lămurire a cauzei care face ca prozatorul să nu-și găsească un ecou mai puternic în conștiința criticii. La Petru Vintilă e sensibil decalajul între ceea ce autorul pregătește prin tablouri de gen, portrete de personaje, atmosferă, cadru — și ceea ce spune pînă la sfîrșit. Impresia e a unui alergător care se echipează pentru cursa de 100 de km, dar care nu fuge decît pînă la colț. Să încep cu bucățile cele mai reușite: „Mărirea și decăderea Păunei Varlam" sau „Corabia Tormannilor". Amîndouă sînt niște nuvele bune, cu o construcție epică solidă de mici romane concentrate, cu personaje viguros reliefate dintr-o ambianță socială și națională descrisă atent în spirit realist, după tehnica narației balzaciene. Deși pretinde a fi luat titlul primei nuvele de la Cantemir, autorul a avut ca model pe creatorul „Comediei Umane" cu a sa „Mărire și decădere a lui Cesar Birotteau". Istoria Păunei Varlam trădează chiar intenția unei tratări paralele a aceleiași teme în alte condiții istorice și cu o altă optică. Totul promite excelent, descripția universului material și moral în mijlocul căruia se vor manifesta ambițiile sfruste ale fostei neveste de majur, ajunsă maistoriță, e impecabilă. Se acumulează pe parcursul narațiunii și datele biopsihice, menite să dea avatarurilor eroinei o semnificație umană mai generală. Gustul parvenirii intră în conflict cu o pasiune erotică tîrzie la această femeie cu instincte dominatoare. În sfîrșit, peste preocupările personajelor stăpînite de obsesiile lor individuale, istoria își desfășoară implacabilă cursul. Cititorul are senzația că Păuna cheltuiește o energie uriașă pentru a clădi castele pe nisip. Atelierul lui Dionesie e naționalizat exact atunci cînd a ajuns o adevărată fabrică de pielărie. Tie, calfa tînără cu care eroina și-a înlocuit soțul bătrîn, o părăsește și se mulțumește, după dezastrul întreprinderii, să cînte în stranăla biserică. Dar exact acolo unde nuvela putea cîștiga semnificații mai bogate și dramatism, autorul își reduce obosit obiectivele și alege calea cea mai ușoară ca să le atingă. Ultima parte din viața Păunei o transformă într-o bufonerie fără prea multă substanță (eroina se mărită cu un birjar, îl îmbracă în smoking, îi cumpără johen, trece prin tîrg în trăsură picior peste picior, etc.).

Ocazia de a angaja prin tribulațiile jalnice ale acestei femei o discuție mai adîncă asupra valorilor morale pe care mizează spiritul mic-burghez e abandonată și totul coboară la o satiră nu lipsită de vervă dar puțin originală a ifoselor de cucoană afișate pînă și în decrepitudine de clasica moftangioacă. Pentru ce se mulțumește să spună, odată încheiată nuvela, desfășurarea ei epică inițială pare disproporționată. Multe date care lăsau să se creadă că acțiunea se va complica, introducînd în destinul eroinei situații neprevăzute și luminînd psihologiile din unghiuri noi, se vădesc a fi fost acumulate inutil. Pasiunea tîrzie a Păunei pentru Tie nu provoacă nici o furtună în existența maistoriței și autorul o stinge brusc cînd se hotărăște să împingă povestirea pe un anumit făgaș. La fel e părăsită schița conflictului între mamă și fiică, ciocnirea a două mentalități diferite pe fondul legăturilor de sînge. Acțiunea dobîndește un curs liniar prin succesive renunțări la dificultăți. Firește obiecțiile sînt formulate aici în raport cu cerințele marii literaturi, pentru că și așa nuvela constituie o piesă cu totul remarcabilă. Dar alergătorul s-a descotorosit rînd pe rînd de tot ce a luat în spate. El a ajuns la potou, triumfînd însă în altă competiție decît în aceea pentru care s-a înscris să concureze. Oricît ar fi de însemnat succesul obținut, un sentiment de dezamăgire se păstrează. Autorul lasă prea multe făgăduieli neîmplinite. Faptul se constată și în cealaltă nuvelă foarte bună din volum, „Corabia Tormannilor". Aici se pleacă iarăși de la o sugestie balzaciană, limbajul vechilor clădiri. Autorul își propune să descifreze misterul unei astfel de case bătrînești, care a înfruntat secolele ca o corabie. Pătrunde prin urmare în pensiunea Tormann și cu minuție, începe să interogheze arhitectura, mobilierul, ticurile proprietarilor. Încet descoperă o lume claustrată și drama ei ascunsă. Tormanii sînt descendenții unei vechi familii burgheze săsești, care a cunoscut vremuri de opulență financiară și a trăit în cultul stăpînului casei, cîrmaciul corabiei. Femeile au fost roabe tăcute ale bărbaților. Fostul han înfloritor a devenit acum o pensiune modestă, pe care o conduce frau Barbara, făcînd nenumărate sacrificii pentru a-i menține aerul onorabil. Femeia împreună cu fata ei, delicata Annelise, rabdă dominația tiranică a bătrînului Tormann, rămas cîrmaciul corabiei. Avar și maniac el își suspectează fiica și nepoata, nu le lasă un ban pe mînă, recurge la tot felul de violenii penibile pentru a mări veniturile pensiunii. Frau Barbara suportă toate acestea cu o resemnare de martiră, fără să se plîngă, înlăturînd diplomatic gafele bătrînului, respingînd propunerile matrimoniale ale domnului Viorel Bornemisa, fost acționar la diverse societăți miniere, închizînd în suflet durerea pierderii fiului ei. Se dovedește însă că acesta nu e mort, cum s-ar fi crezut, ci a fugit de acasă în timpul războiului și se găsește acum în Germania occidentală. Petru Vintilă învie cu o mînă sigură o tipică atmosferă familială săsească, descrie fără greș toate obiceiurile pensiunii, surprinde cu un ochi de romancier ticurile abonaților, ecourile între zidurile bătrînei case ale mișcării vieții de afară, creionează excelent cîteva caractere, pe încăpățînatul Tormann, pe distinsa doamnă Barbara, pe sfioasa Annelise, pe intrigantul Bornemisa. Lucrurile sînt pregătite pentru o deolanșare dramatică. Bătrînul visează ca Walter să se întoarcă și să ia în mîinile lui bărbătești cîrma corabiei Tormaniilor. Barbara știe că băiatul ei a vrut să devină muzician și ezită să-l cheme acasă, neștiind dacă aici el va izbuti să-și împlinească dorința. În afară de aceasta s-a hotărît să abandoneze pensiunea și s-a angajat intendentă la cantina Sfatului Popular; Anneliese s-a îndrăgostit de un inginer și e gata și ea să abandoneze corabia. Între timp domnul Bornemisa trage sfori, i-a intrat sub piele bătrînului și țintește să-i subtilizeze banii, pe care bănuiește că avarul i-a strîns și-i ține ascunși. Pe acest fundal de adversități sosește Walter. Dar odată cu apariția lui în loc ca lucrurile să se complice și dezbaterea problemelor social-morale implicate în narațiune să continue la o temperatură mai înaltă, totul se aplatizează. Walter e însuflețit de idei progresiste, lumea apuseană nu și-a pus în niciun fel pecetea asupra lui, capătă imediat un loc într-o orchestră. Barbara își vede de treabă la cantină, Annelise se mărită, iar bătrînul Tormann, lovit de apoplexie pierе curînd, neputînd să-l împiedice pe Bornemisa ca să-l jefuiască în ultimele clipe. Dezvăluirea e planzibil și autorul conduce către el acțiunea fără șovăieli. Din nou însă situațiile au fost simplificate, și lucrurile împinse pe un drum bătut. Între ce pornește să fie „Corabia Tormannilor" și ceea ce devine, (o variantă a motivului „Citadelei sfărîmate") se insinuează o lipsă de îndrăzneală decepționantă, oricît stimă ar suscita arta prozatorului. Bine scrise, sînt și aproape toate nuvelele de război. Cea mai izbutită e „Eroul Necunoscut". Aici apare surprinsă cu finețe alunecarea de planuri între toată farsa tragică a „războiului sfînt" și suferința teribilă, directă a unor oameni necăjiți, transformați în victimele sinistrei mascarade publice. În „Dezertorul" Petru Vintilă fixează prin cîteva reacții autentice psihologia întoarcerii armelor la 23 August 1944. Dacă în aceste bucăți senzația de subțiere o dă faptul că substanța epică a unor nuvele nu duce decît la niște momente de schiță (mai ales în „Eroul Necunoscut", unde toată biografia lui Partenie Varlam și istoria certei sale cu frații, care i-au răpit moștenirea părintească rămîne superficială în raport cu episodul povestit) în altele, întreaga narațiune se prezintă cam descusută. „Pe scena vieții" e o tipică proză ilustrativă. Autorul a ales un episod istoric (masacrul din fața Teatrului Național în 1918) și a născocit niște eroi și niște situații doar pentru a-l concretiza. Totul se bazează pe un contrast de planuri. Invalidul Florea Iovan, reîntors din război cu pieptul acoperit de decorații dar fără un picior e asasinat în timpul manifestației fiindcă și-a cerut drepturile. Boierul lui, moșierul Valoșescu, care a făcut afaceri grase cu ocupanții ajunge în schimb să fie celebrat ca erou. Cele două panouri sînt zugrăvite cu dexteritate; deoparte scenele din trenul sanitar, din azilul de noapte, de altă parte discuțiile de la clubul liberal, din fața restaurantului Continental. Bucata n-are însă un subiect propriu zis, o acțiune închegată și bazată pe o logică interioară. Impresia de lucru „confecționat", „aranjat", în vederea unor efecte ilustrative domină narațiunea. În „Iovan" acest cusur e și mai strident. Autorul a plecat de la un fapt divers. Soldatul Florea Iovan, cum relatează presa vremii, a fost rănit la manevrele regale din 1911. Tot acolo, cu patru ani în urmă, în 1907 participase la răscoalele țărănești, trecuse de partea răzvrătiților, fusese judecat, condamnat și apoi grațiat. E imaginată astfel pe baza acestei întîmplări o întreagă istorie, care avînd însă ambiția să înfățișeze toate aspectele evenimentului istoric (influența revoluției ruse din 1905, poziția clasei muncitoare, atitudinea unor soldați țărani, care dezertează spre a nu-și împușca frații și și părinții, oscilația chiaburimii, etc.) cade în neverosimilitate. Eroul trece subit de la starea de supunere amărîtă la decizia de a lupta în rîndurile răsculaților. În focul bătăliei e cuprins de un amor fulgerător pentru o femeie, care-i vorbește cu nespusă blîndețe și suferință. De dragul ei nu fuge cînd armata înconjoară satul, se predă apoi ca să n-o mai audă plîngînd. Toate acestea nu sînt imposibile, dar Petru Vintilă le istorisește fără o motivare reală psihologică, impingînd artificial actele eroilor către schema unor situații menite să completeze întregul istoric al răscoalelor și să ducă și la niște coincidențe de efect. Oamenii au mișcări de halucinați, diverse comportări rămîn fără explicații. Ce înțelege să spună întreaga istorisire nu se înțelege prea bine. Aici mai mult ca oriunde cheltuirea de forțe în spiritul unei idei artistice sărace iese la iveală. Petru Vintilă își gîndește prea puțin nuvelele, se lasă cucerit de o metaforă, de un contrast, dar nu cîntărește îndeajuns cîtă semnificație au faptele pe care pornește să le nareze cu o reală pasiune de povestitor și cu mult talent. Îl mulțumește „miza mică". Uneori se lasă prins într-o problematică mai de amploare, dar se retrage temător. Alteori, ca în bucățile de imediată actualitate, își alege de la început obiective minore. „Moștenirea" e o poveste cu chiaburi construită pe cîteva clișeie uzate. Personajele mănîncă pînă crapă, se tratează reciproc cu o stăruitoare mitocănie și nu visează decît să-și sporească averea. Comicul e scos din situația veche a păcălitorului păcălit, fără vreo contribuție personală demnă de reținut. În „O căruță cu mere" și „Mîndrie" tema trecerii de la gospodăria agricolă individuală la cea colectivă e tratată strict sub aspectul bunei stări materiale. Ion Saturn are norocul unei recolte grozave. Își face tot felul de planuri în legătură cu merele, pe care le va vinde la oraș. Dar ca în fabula lui La Fontaine se trezește că i se rupe căruța în drum, după ce a cutreierat toată regiunea și n-a găsit cumpărător pentru că satele colectivizate au inundat piața cu soiuri mai bune și mai ieftine. La o nuntă unde e poftit, Ion Saturn privește uimit bogăția din jur. Rușinat de starea lui se trezește lăudîndu-se că și el e colectivist. N-a spus însă o minciună pentru că se întoarce acasă hotărît să păsească pe acest drum. Mirică de cînd a intrat în colectivă se mîndrește cu situația sa. Așa că atunci cînd i se pare că i-au intrat hoții în bătătură, nu mai vrea să arate prea mult necaz, pentru că acum e om avut și nu-i pasă că a fost păgubit cu cîțiva coceni de porumb. Pînă la urmă rezultă că nici măcar aceasta nu s-a întîmplat, cauza alarmei fiind fecioru-său, care a răscolit dimineața pătulul. Președintele Nicolae Măciucă se supără pe tinerii din colectivă pentru că au luat fără să-l întrebe camionul gospodăriei și s-au dus să susție un meci de fotbal la Regepenius. în vecinătate. Pornit după ei și ajuns pe teren se rușinează de faptul că oamenii lui n-au echipament și joacă în picioarele goale, Orgoliul de președinte al unei unități economice prospere învinge mîna. Nicolae Măciucă începe să-l descoase pe colegul său de la Regepenius cît a dat pe echipamentul sportiv al gospodăriei. Toate aceste atitudini sînt mărturii interesante ale dezvoltării conștiinței socialiste în rîndurile țărănimii. De la un prozator ca Petru Vintilă, oricine va recunoaște însă că e prea puțin. Cerem pe drept scriitorilor să ia contact cu viața, să se documenteze, să adune cît mai multe date din realitatea înconjurătoare. Nu insistăm însă destul asupra importanței pe care o are trecerea acestui material prețios într-o reflecție profundă. Un autor foarte „documentat", dacă n-are *idei artistice* îndrăznețe și originale produce și el literatură plată. Orice pledoarie pentru „miza mare" e în clipa de față, la noi, utilă. Mulțumirea cu „mai puțin" nu e niciodată propice creației de durată. De aceea subscriu la iritarea pe care și-o manifestă în ultimul număr din „Luceafărul" Eugen Barbu împotriva atmosferei critice „călduțe" față de lucrările minore. Primejdia e mai mare decît s-ar crede. Dacă, supărat pe astfel de atitudini concesive, descoperite în diferite reviste, redactorul șef al „Luceafărului", își apleca puțin privirea găsea motive mai apropiate de enervare chiar în cronica literară a lui D. Solomon de sub notele sale, în spațiul cheltuit de ea pentru a apăra dreptul la mediocritate

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

Strigoiul, ultimul roman al maestrului Ion Agîrbiceanu, scris înainte de 23 August 1944, este, în intenția sfios mărturisită a scriitorului, un fel de monografic, a unei lumi de „datini și tradiții". Acțiunea se petrece într-un sat din Ardeal, acum șase-șapte decenii. „Nu e vorba de superstiția strigoilor, scrie maestrul Ion Agîrbiceanu, referindu-se la tema romanului. Strigoiul meu e acel om lacom de pămînt, lacom mai ales de avere". Impins de un asemenea sentiment malefic, Dinu Mărginean își trădează, în fața judecătorilor, prietenul, pe Andrei Corbu, precum și pe consătenii în fruntea cărora participase la revoluția din 1848; dînd curs unor porniri asemănătoare, fiul lui Dinu, Moise Mărginean se opune la căsătoria fiicei sale, Floare, cu Ion Corbu: „Se înțeleseseră și cu privire la zestrea ce o dă fiecare, se făcuseră și strigările în biserică, începuseră și tîrgurielile de la oraș, cînd Moise ăsta trimise veste lui Corbu că dacă nu mai pune pe deasupra și lunca de patru care de fîn din Valea Secașului, nu-i dă fata lui Ion". Ai Corbului, la rîndu-le avari, nu „pun pe deasupra lunca", și bineînțeles, căsătoria tinerilor, care se iubeau nu mai are loc.

Romanul propriu-zis, începe după aceste „antecedente". Sora Corbului, fata lui Ion, și Gheorghe Mărgineanu, nepotul lui Moise, se iubesc și plănuiesc să se căsătorească. Părinții, deși foarte rezervați în relațiile lor directe, tocmai din cauza vechii dușmănii, se-ndupleacă să facă voia tinerilor, gîndindu-se mai cu seamă la cîtimea de avere pe care o va aduce fiecare tînăr ca zestre. Un singur om se opune cu îndărătnicie acestei căsătorii: Moise Mărginean. El a hotărît că Gheorghe, singur la părinți, se va însura cu o fată bogată, de asemenea singură la părinți, și care va aduce o zestre mare, sporind averea Mărgineniior. Pe patul de moarte, Moise îl pune pe fiu-său, Vasile, tatăl lui Gheorghe, să jure sub blestem, că-i va împlini hotărîrea. Vasile, om fără voință, moliu, crescut sub autoritatea despotică a părintelui său, jură. Odată cu moartea lui Moise s-ar părea că ultimul obstacol în calea căsătoriei lui Gheorghe cu Sora a căzut. Dar nu. „Strigoiul" bătrînului Moise a trecut odată cu jurămîntul în sufletul superstițios al lui Vasile. Speriat mai ales de cîteva întîmplări păgubitoare (un porc își rupe un picior și trebuie să fie tăiat, împotriva obiceiului, pe întuneric, un bou moare de umflătură), Vasile Mărginean începe să creadă că toate nenorocirile nu sînt decît avertismente pe care i le trimite „Strigoiul", arătîndu-i ce i s-ar putea întîmpla dacă nu-și va ține jurămîntul. După ce amînă de mai multe ori, sub diverse pretexte, momentul petitului și al înțelegerii asupra zestrei, ei rezumă, în fine, să se ducă la ai Corbului ca s-o ceară pe Sora pentru fiu-său. Pe Gheorghe, temperament inegal, violent, hotărîrea nemotivată a tatălui său îl înverșunează. Se va duce singur s-o ceară pe Sora. Înspăimîntat de consecințele pe care și le închipuie în mintea lui tulburată, Vasile are un moment de îndărătnicie și i se opune. Tată și fiu se încaieră. Vasile, îmbrîncit de Gheorghe alunecă pe ghiață, cade și-și sparge rotula, ajungînd fulgerător. Condamnat pentru uciderea tatălui său, Gheorghe e trimis în închisoarea temniței. Înspăimîntată de nenorocire, chinuită de remușcări, Sora Corbului își plînge un timp nefericirea dar apoi, frica de a nu-mplini cuiva alba, și mai cu seamă chemarea hirsuitoare a vieții o smulge din neputință. Eroina se mărită cu harnicul, sfiosul dar uriașul și neînfricatul Dumitru Prunca.

Zilele obișnuite se aștern mulcom peste zbuciumul Sorei dindu-i liniște pieții. Dar aceasta ține numai puțină vreme, pentru că Gheorghe Mărgineanu se întoarce din temniță. Sora îl mai iubește încă, dar nu ca altădată, ci cu o iubire întristată, plină de regrete. Gheorghe nu o înțelege. În „ură" dușmană a Sorei pentru ei, i se pare a desluși o răutățire și vrînd s-o determine recurge la violențe. Brutalitatea lui stîrnește compleșire în sufletul Sorei urîtă urmă de ațîțiune. Sufletul femeii se limpezește un timp în gîndul că fiul, băiatul pe care l-a născut nu e fiul lui Gheorghe ci al lui Dumitru, bărbatul ei. Dar anii trec, și asemănarea băiatului cu Gheorghe se vădește, mărind zbuciumul femeii. Aceasta se zbate între dragostea maternă, conștiința păcatului și ura nemărginită lui Gheorghe, reîntrupat parcă-n fiu. O nouă întîmplare nenorocită pune capăt acestor drame. Ion și Gheorghe se înțeleg. Așa se stinge neamul păcătoșilor Mărgineni. Blestemul „Strigoiului", blestemul setei nemăsurate de avere, s-a împlinit.

Ca și în alte opere ale sale (Comoara, Vatra Moților, Jandarmul, Popa Man, Faraonii) maestrul Ion Agîrbiceanu proiectează și în acest roman sensibilitatea eroilor pe fundalul unui peisaj popular, reconstituind cu măiestrie o atmosferă care corespunde pe deplin mentalității satului din trecut. Integrarea în narațiune a unor ritualuri de muncă, obiceiuri de sărbători și cîntece adaugă acestei frescе a satului transilvan din cîmpie o fermecătoare notă de poezie.

G. PIENESCU

Fragment din romanul „STRIGOIUL"

CUMPĂRTEA LUI VASILE MĂRGINEAN

de ION AGÎRBICEANU

Desen de IULIAN OLARIU

Sîmbătă, după ce mîncară de amiazi, Gheorghe avea un drum prin sat; se ridică îndată de la masă, și zise:

— Cu năcazul ăsta ce-a dat peste noi, vezi să nu uiți, tată, că azi trebuie să mergi la ai Corbului pentru tocmeală.

— Nu uită, nu, răspunse mamă-sa în locul bărbatului.

Hotărîrea lor era luată. Era un lucru de la sine înțeles, că tatăl său se va duce.

Feciorul ieși în curte și porni spre portiță. Abia acum văzu ce cărare lunecoasă se făcuse de la portiță pînă la grajd, iar lîngă portiță, pe zăpada bătucită de atîtea picioare, era un petec mare de gheață. Trecu cu grijă prin portiță, căci alunecușul era mare. Voi să se întoarcă să-i strige slugii să vină cu tîrnăcopul să spargă gheața asta, dar se răzgîndi și își zise că va sparge-o el la întoarcere.

Lelea Ana începu a-i vorbi bărbatului în legătură cu tocmeala. Ce-i de făcut? Paguba-i mare, dar împotriva voinței lui Dumnezeu nu te poți pune. Supărați și cu inima grea sînt toți, dar va trece și asta. Sora aduce ca zestre doi juncani de pus în jug. Apoi au caii, au două vaci. Nu vor rămînea jugurile goale. Va ajuta Dumnezeu să astupe paguba. Vor îngrășa boul rămas și-l vor vinde dimpreună cu vaca cea bătrînă. Vor îngrășa și vaca. La măcelăriile din oraș se plătesc bine vitele grase. Nu! Nu! Mulțămită lui Dumnezeu, nu-i de perit! Nu-i de sărit în foc! O supărare prea grea și prea îndelungată pentru o pagubă ca asta, poate să ajungă și păcat greu. Căci Dumnezeu încearcă pe oameni în toate chipurile. Apoi va crește și moșia cu zestrea Sorei. I-a cam dat muma fetei să înțăleagă ce locuri îi vor da de zestre. Destul de bine. Dar el să stăruie să mai pună. Locul acela de fîn din priloage ar fi foarte de dorit să-l capete Sora. În sfîrșit, va vedea el. Oameni sînt și se vor înțelege. Cînd părinții n-au nimic împotriva căsătoriei fiilor lor, înțelegerea e ușoară... Paguba vine, paguba trece. Dar viața curge mereu, nu stă pe loc. Drumul ei nu poate fi zăticnit. Să-și vadă copilul mulțumit și fericit, și toate vor fi bune... Ei nu sînt niște sărăntoci, cu o pereche de vaci, cărora dacă le cade vita din jug să li se pară că s-a prăbușit cerul pe ei, și că a venit sfîrșitul lumii. Va ajuta Dumnezeu la toate!

Lelea Ana vorbi îndelungat, de la un gînd ce-i venea în minte, se țesea altul, apoi altul, și părea că nici nu vorbește pentru bărbat ci pentru ea însăși. Cu cît vorbea se ușura, se întărea ea însăși în credința și nădejde. Era sfîntă lumii, glodurile care trăgeau necontenit în sufletul ei, de cînd se îmbolnăvi bou. Cu cît vorbea, simțea cum i se risipește povara ce-o purta pe inimă.

Vasile Mărginean o asculta fără a zice o vorbă. El sedea în tindă, în colțul vetrei, cu ochii țintă la jarul ce se spuzea mereu și iar se înțorcea. Afară, de azi dimineață, începu să bată vîntul de la apus, și vîntul ăsta se strecura abia în adieri prin cas. Cînd bătea tare scotea fum în casă. Dar acum abia începuse să sufle. Era totuși semn de schimbarea vremii. Din cînd în cînd cucurigau și cocoșii. N-ar fi rău să se mai moaie gerul ăsta, îi trecea lui Vasile prin gînd, auzind cocoșii.

Vorbele soției sale îi băteau mute în urechi. Capul lui era gol. Și cînd îi rătăcea cîte-un gînd prin minte, el era foarte departe de ceea ce-i spunea Ana, departe chiar de ziua de azi, de zbuciumul care acum nu mai mișca, ci parcă se împietrise în el și căzuse la fund greu ca un bolovan...

Îi veneau uneori, rar de tot, ginduri, amintiri, privelești, de cînd era un copilandru și păzea vitele pe cîmp. Ce pășuni bune erau pe vremea aceea! Nu sporiseră vitele ca acum. Era — mai ales subt Măgura Mare, o iarbă grasă, negrie, învrîstată cu trifoi, unde-și aducea el vitele spre sară să le satue bine. Cum o mai adunau cu limbile lungi, late și aspre, de la dreapta și de la stînga, și cum, ruptă de atîtea guri, se ridica un întreg cîntec în răcoarea umedă a înserării...

Se vedea la strînsul fînului, în vîrful unei căpițe, nădușit de mireasmă și de valurile de căldură ce se ridicau din palele de fîn, pe care le arunca sluga cu lunga furcă de lemn! El se ținea cu o mînă de parul din mijlocul căpiței, și se învîrtea roată, călcînd și îndesînd fînul, luînd cu furca din cînd în cînd, și punînd unde era căpița mai joasă...

Se văzu copilandru, întîia oară în pădure după lemne, cu carul și cu sluga. Nu mai intrase pînă atunci în pădure, o zărise numai de departe, pe-o coamă de măgură, părîndu-i că-i la capătul pămîntului. Ce fior l-a pătruns cînd au intrat cu carul, pe-o cale adîncă, subt boltiturile stejarilor și fagilor bătrîni, și cum i-a zvîcnit inima cînd a văzut prăbușindu-se cel dintîi copac doborît de securea slugii! Cum a gemut și ce vuet rece a pocnit răsunînd pînă departe!...

Dar crimpeiele de amintiri și priveliști se abăteau rar, și el stătea cu capul gol ca un vas din care ai deșertat apa, și se uita la jarul de pe vatră care se înviora din ce în ce mai des și mai tare, semn că vîntul de la apus creștea afară.

Lelea Ana, după ce-i vorbi mult, se simțea mai ușurată și mai încurajată. Îl văzu supărat mereu și nu aștepta să-i răspundă. Știa că și el trebuie că se gîndește la fel cu ea.

Se ridică și începu să-și vadă de treburile gospodăriei.

Nu peste mult ieși și bărbatul în curte și începu să tragă pe la cuiele de plugărie ce erau acolo, trecu apoi la cuiele cu fîn și se învîrti mult în jurul lor, cumpănindu-le din ochi, ca și gîndul de pașe. Se duse în șură, se uită la mușchiuțele făcute de Iosif, și-i păru el pune chiar prea multe pașe: păreau în compartimentul gol unde fîneau otava, și-și zise că-i puțină de tot. Se duse la staulul vacilor, în dosul șurii, și-i păli înt-un chip ciudat: mirosul de lînă, ca și cînd ar fi fost mai tare și mai sîcîitor ca de obicei.

În grajd nu intră, în schimb ieși în grădină. Avea o grădină mare, pe-o costișă, plină de pruni, care acum se înălțau negri, amestecîndu-și la vîrf crengile. Da, băteа tot mai tare vîntul, abia acum bîgă de seamă. Dar deși sufla de la apus, — era un vînt rece. „E amestecat încă cu ger și cu răsuflețul zăpezii înghețate", își zise el, și începu să cercetece pe rînd prunii din grădină, ca și cînd nu i-ar mai fi văzut de mult.

Tîrziu se înapoie în curte, porni spre portiță, dar se întoarse îndată și intră în casă.

Începu să se însereze. Sluga Iosif rînea în poiată. Gheorghe se întorsese de prin sat.

În odaia dinainte, pe masă, erau puse hainele de duminică ale bărbatului. Jos, rezimați de laviță, erau călțunii cei buni.

— Vezi și te schimbă, Vasile, îi zise nevasta. E vremea să te duci, zise lelea Ana cînd îl văzu în prag.

Dintr-o aruncătură de ochi văzu că bărbatul său e mereu întunecat, dar nu-i păru lucru de mirare după paguba cu boul. Totuși, nu va putea merge cu mutra asta la tocmeală! Dar pînă se va îmbrăca, se va mai lumina la față. Cînd lepezi veșmintele purtate și te-mbraci în altele curate totdeauna se mai luminează omul. De altfel și ai Corbului vor ști că după o pagubă așa de mare, nimeni nu aleargă cîntînd.

Lelea Ana ieși în tindă unde era și Gheorghe, și începură a vorbi, așteptînd ca bărbatul să se schimbe.

Așteptară însă mult și bine! De la o vreme, lelea Ana era mereu cu ochii la ușă.

— Dar ce poate face atîta vreme? zicea ea.

Apoi, după un alt răstimp, începu să se neliniștească:

— De-atunci se putea schimba de zece ori.

Și ea se ridică, porni spre ușa ce răspundea în odaia dinainte și o deschise.

Se vedea încă bine în casă.

Toate hainele erau neatinse pe masă, așa cum le așezase ea: cămașa, cioarecii, piepteanul cel bun, oglinda, cheiul. Iar călțunii, jos lîngă laviță.

Bărbatul ședea pe un colț de laviță.

— Dar ce-i cu tine, omule? Nu te-ai schimbat încă? întrebă ea în vreme ce se ridică tustă.

Vasile clătină din cap.

— Nu mă schimb! Nu mă duc nicăieri, răspunse el cu voce uscată.

— Sfinte Dumnezeule! Nu te duci nici azi?

— Nici azi, nici mîine, nici altă dată, vorbi el rar, cu același glas.

— Poate ți-ai pierdut mințile! Așa te-a tulburat moartea boului?

Femeia simți ca niște furnici de gheață că-i umblă prin trup. Feciorul răsări în prag.

— Nu mă duc căci nu vreau să rămînem cu grajdul și curtea goală, fără oameni avuți să ajungem niște cerșetori.

Ana își duse mîinile la cap să și le înțepte în păr.

— Te-ai scrîntit de tot la cap, cum văd eu! Ce legătură este între căsătorie și vitele noastre?

— Este! răspunse omul răgușit, ca și cînd l-ar fi strîns cineva de beregată.

— Vorbă de om nebun, îți spun eu.

— Nu-i vorbă de om nebun!

— Dar de ce-i vorba?

De cînd intrase în odaie și văzu hainele pe masă, gîndul acesta singur îl muncea mereu: Să le spună de jurămînt, sau să nu le spună? Rugase pe popa să fie ca subt patrafir destăinuirea lui, se înțelesese și cu soru-sa, cu Floare, să nu sufle nici ea nici un cuvînt despre jurămînt, pentru că ar cădea hulă și mai mare pe amintirea mortului, care fusese totuși părintele lor. Dar acum ce să facă: să spună sau nu? Gîndul că spunîndu-l ar înțelege, în sfîrșit, și nevasta și feciorul, pentru ce a aminat mereu pașii de lipsă pentru căsătorie, îl hotărî să facă mărturisirea, dar alt simțămînt penibil, pe care nici nu-l putea defini ce este, îl oprea.

Totuși, la întrebarea femeii, se hotărî să le spună. Îi dăduse curaj bolovanul acela, în care se împietrise toată ziua zbuciumul lui. Bolovanul se mișcase acum, începea să se ridice și să se dezghețe.

— De-un jurămînt e vorba! șuieră vocea lui strangulată.

Gheorghe se ivi întreg în prag, se rezimă de usciorul ușii și ascultă nemișcat.

— Ce jurămînt, omule? strigă Ana îngrozită, pentru că-și aduse deodată aminte de bănuielile lui Floare.

— Am jurat, în clipa morții tatei, să însor feciorul cu Safta Olarului.

Femeia rămase cu ochii holbați la el. Gheorghe rămase ca de piatră. Nici o pleoapă nu-i clipi.

— Nenorocitule, spuse într-un tîrziu Ana abia suflînd, ai putut face tu asemenea jurămînt?

— Altfel mă blestema tata cu limbă de moarte.

Urmă o tăcere groaznică, ca noaptea în mijlocul cimitirului. Vasile nu se mișcă de la locul lui. Înserarea cădea și umplea cu o lumină cenușie, moartă, odaia.

Lelea Ana căzu deodată grămadă, și Gheorghe se repezi. O puse singur în pat, căci tatăl său nu se mișcă nici acum de la locul lui. Feciorul își frămînta neputincios mîinile, neștiind ce să facă. Dar mamă-sa își reveni în grabă în simțiri și începu să plîngă. Dar nu cum se plînge, ci cu niște țipete isterice ce se auzeau în curte și chiar pe ulită.

În curînd sări din pat, și vroi să se repeadă, cu degetele cîrlig, asupra bărbatului.

Gheorghe o reținu.

— Liniștește-te, mumă! Nu-i nimic dacă nu merge dumnealui. Să rămînă acasă, dacă-l leagă un jurămînt. Nu am nici o lipsă de învoirea dumisale, căci sînt om mare, după lege, și după voința mea. Liniștește-te, mumă. Iată, mă duc eu chiar acum!

Gheorghe ieși în tindă, își luă căciula, își aruncă țundra în spate, dar cînd se întoarse spre ușa tinzii tatăl său era acolo, și-i aținu calea.

Cînd auzi hotărîrea feciorului, bolovanul acela se topi de tot și se răspîndi în riuri de foc în trupul lui. Din cîțiva pași fu la ușă.

— De-aici nu vei ieși fără voia mea, răcni el cu o voce așa de teribilă, încît Gheorghe se opri o clipă. Auzi și Iosif din poiată și ieși în ușa grajdului. Doi oameni care treceau pe drum pe dinaintea casei lor, se opriră să asculte. Vasile avea o față schimonosită, strîmbată în toate părțile, și ochii lui ardeau tulburi cu reflexe sîngerii.

La strigătul lui începu să strige și femeia îngrozită.

— Lasă-mă, tată, să ies. Nu mai pot amîna. Doar dumneata bine știi că eu eram hotărît să fac asta și fără ajutorul dumitale.

— De-aici nu vei ieși! Vreai să ne moară toate vitele? Vreai să ajungem săraci lipiți? răcni Vasile.

— Dumneata nu-ți calci nici un jurămînt. Eu ce fac, fac fără voia dumnitale. Ce mai vreai? De ce te mai temi? Eu am voința mea, și eu nu mi-am legat-o prin nici un jurămînt!

— Nu vei ieși! urlă bătrînul, încît începură a se aduna oameni la gard, în uliță, iar sluga Iosif veni cu furca în mînă pînă în mijlocul curții. O implîntă cu coarnele de fier în zăpadă, și se rezimă cu amîndouă mîinile pe ea.

Feciorul voi să apuce clanța, dar tatăl său îl prinse cu o putere groaznică, aproape să-l răstoarne pe spate. Lelea Ana începu să plîngă și să țipe ca din gură de șarpe.

Întărîtat, și-apoi tot mai furios de piedeca ce-i punea tatăl său, și de puterea cu care-l respingea — fi simțea aproape mai tare decît el — feciorul se opinti, îl dădu la o parte, deschise ușa și ieși în curte. Plînsul și țipetele femeii înfricoșate umplură curtea și ulița.

— Stai! Stai! Stai! Oprește-te! strigă ea.

Și sluga ca și cei de la gard nu știau cui îi striga să se oprească: lui Gheorghe sau bărbatului său, care țîșni pe ușă și ajunse la portiță înaintea feciorului.

Începu să alerge și lelea Ana spre portiță.

— Stai din drum, tată, zise feciorul văzîndu-l pe bătrîn răstignit în portiță, cu brațele desfăcute să-i oprească ieșirea.

— Nu! Nu vei ieși din curte! strigă bătrînul.

Gheorghe puse mîna pe el să-l fereasă din drum, dar tatăl său nu se lăsă. Începură să se împingă unul pe altul, să se prindă de piept, să se încaiere, împingîndu-se mereu. Lunecau amîndoi pe ghețușul de la portiță.

— Stați pe loc, stați pe loc! Opriți-vă! striga lelea Ana tot mai îngrozită, în vreme ce cei adunați la gard nu puteau înțelege despre ce este vorba.

Frămîntat puternic de bătrîn, feciorul își ieșise din fire, îi dete în sfîrșit un brînci care-l îndepărtă pe Vasile din portiță, puse mîna pe clanță și ieși.

Dar nu făcu decît un pas. Strigătul de groază ce-l scoseseră toți, îl țintui locului. Cei de-afară dădură năvală înlăuntru. Strigătele de groază nu mai conteneau.

Se întorsese și el să vadă ce-i. Vasile Mărginean, cînd îi dase feciorul brînciul din urmă, lunecă pe ghețuș. Din smincitură îi sări căciula, căzu pe spate și își zdrobi capul de gheața tare ca piatra.

Moartea îi fu fulgerătoare.

Peste un ceas veniră jandarmii, care nu plecaseră încă din sat. Vestea ce începu să ardă și să răscolească tot satul, ajunse și la ei, care chiar îmbucau ceva la primarul, gata să plece într-altă parte.

Cînd sosiră ei casa era stup de bărbați și de femei, și plînsetele Anei și ale altor femei, țipetele celor nou intrate, o ridicau în slavă.

Mortul era întins pe laviță, acoperit cu pînză.

Jandarmii scoaseră din casă pe toată lumea, afară de slugă și cei ce au văzut peste gard cum s-au petrecut lucrurile.

Se scurseră două ceasuri pînă luară procesul verbal cu declarațiile oamenilor, vreme în care jelania și țipetele deznădăjduite ale Anei nu încetară nici o clipă.

La urmă, jandarmul care știa romînește se apropie de Gheorghe care înlemnise pe un colț de laviță.

— Îmbracă-te! îi porunci el cu asprime.

Feciorul părea că nu aude și nu înțelege nimic.

Trebui să-i repete porunca și să-l zguduie de umăr.

— Îmbracă-te, ți-am spus.

— De ce să mă îmbrac? răspunse el cu grai străin și pierit, ca de pe altă lume.

— Te ducem cu noi! Trebuie să vii cu noi!

Lelea Ana cînd înțelese de ce este vorba izbucni în țipete și mai înfricoșătoare.

Să nu-l lege! Să nu-l ducă cu ei! Unde să-l ducă? Ce vină are feciorul pentru nenorocirea ce s-a întîmplat? Cum să-l ducă cu tatăl său mort în casă? Asta nu s-a mai pomenit! Să-l lase pînă după înmormîntare, și pe urmă pot să-l ducă! Dar l-ar duce în zadar, căci el n-are nici o vină! Nu-i așa, oameni buni?

Dar jandarmii nu-i luară sama. Gheorghe, cînd să-i pună cătușele, se zvîrli deodată doi pași înapoi și puse mîna pe plășelele cuțitului din teaca vîrită după șerpar.

— Nu-s vinovat, nu plec nicăieri. Cine poate crede c-am vrut să-l ucid pe tata? Cine? Să nu v-apropiați!

Dar plutonierul făcu un semn celor doi și toți trei se năpustiră cu săbiile goale la Gheorghe. El prinse în mînă tăișul uneia, singele începu să curgă, și jandarmii puseră cătușele.

Lelea Ana începu să se frămînte și să urle ca o nebună. Apoi căzu în genunchi înaintea jandarmilor și începu să se roage.

— Nu-i vinovat, nu! Feciorul ei nu-i ucigaș de părinte. Să-l lase cel puțin pînă după înmormîntarea tatălui său! Doar nu-s păgîni, ci creștini și ei! Toată lumea a văzut că feciorul ei nu-i vinovat. Feciorul ei e bun ca un miel...

Plîngea cu sughițuri, cu fața strîmbată și schimonosită să nu o mai recunoști.

— Blînd ca mielul! vorbi jandarmul care știa romînește. Am auzit noi cîtu-i de blînd. Numai înainte de Crăciun a bătut pe doi de i-a lăsat lați. O să-și ia acum pedeapsa pentru toate.

Lelea Ana se tîrî în urma lor pînă la portiță. Acolo, după un ultim țipăt leșină, și aduseră oamenii pe sus în casă. O întinseră pe pat, dar nu o putură trezi pînă după miezul nopții.

Pînă dimineața știa tot satul că jandarmii l-au legat și l-au dus cu ei pe Gheorghe a Mărgineanului.

Numai Sora Corbului nu știa. Din clipa în care a auzit cum a murit Vasile Mărginean, ea surzise și amuțise. Nu mai înțelegea nimic, ca și cînd ar fi intrat într-altă lume.

Călătoria spre Dunăre

reportaj

a. e. baconsky

De la Craiova spre Dunăre pleacă drumurile amiazăzi.

De la Craiova spre miazăzi pornesc drumurile care duc într-un ținut al marilor dimensiuni: orizontale unde, ca într-un alt Bărăgan mai coborît și mai darnic, două întinderi — aceleași mereu — își schimbă oglinzile paralele: cîmpia între aurul grînelor și arama de septembrie a lanurilor de porumb și cerul pierzîndu-și sugestia concavă pînă la întoarcerea pămîntului fără margini. Nicăieri ca aici nu poți realiza intuiția bogăției pămîntului și a fertilității superlative. Chiar în vremea de secetă, cînd bumbăcarii pesurile Ialomiței sînt aici să generoase deobicei, sînt gîrbovite de arșiță, solul acesta sfidează febra și nu pregetă să răsplătească strădania din zori pînă-n noapte, a celui ce-l seamănă.

Partea aceasta a țării era un paradis al marilor latifundiari și de aceea ea asociase paradoxal bogăția și neevidența. Întregul ei perimetru nu cunoscuse o singură șosea temeinică, nu cunoscuse decît prea rar mașina agricolă, iar calea ferată care duce la Calafat aduna în puținele ei gări lume venită adesea de la zeci de kilometri, din sate rătăcite în cutele imperceptibile ale stepei. Pînă astăzi oameni și locuri deopotrivă mai poartă încă semnele trecutei singurătăți și a îndepărtării de lumea orașului. Moșierii se arătau arare. Plecați de la Paris, abia izbuteau să se oprească la București și la Craiova, în așteptarea trecătorilor care se înfățișa slugarnic, cu socoteli măsluite discret, ca un om de credință ce se afla pe lîngă stăpînul degenerat în petreceri și trîndăvie exotică.

Am străbătut adeseori acele ținuturi, urmînd traiectoria solitară a tarlalelor despletite în cîmp, printre tufe de oțetari și pîlcuri adormite de salcîmi înfloriți a doua oară, pe lîngă apa tăcută și umilă a Dîmbovițului, unde căi înviorau în amurg roțile primitive ale grădinarilor și unde fluierau melancolic cumpenele nenumăratelor puțuri. Am văzut conace care în mecanismul lor părean mai curînd singuratice așezări de hangii deprinși a găzdui hoții și n-aveau nimic din prestanța unei reședințe cu blazon dăltuit în piatră.

De curînd, poposind iarăși prin regiunea Craiovei n-am pierdut prilejul de a vedea și fosta moșie a patronului lor de altă dată, acel ofițer prusac care întemeiase la noi o dinastie scurtă și lipsită de glorie. Umbra lui a pierit demult de la Segarcea, și din tot ce se petrece astăzi acolo, cred că n-ar mai înțelege nimic ultimul descendent gingaș al dinastiei, care mai uzurpă undeva prin țările occidentului un titlu de penibilă desuetudine. Segarcea, azi capitală a unui raion întins și însemnat în noua noastră economie, era un sat destinat să lucreze moșia regală; o halcă din apropiere, înființată în anii din urmă și purtînd pe frontispiciul ei numele locului din preajmă. Deshul Robului, are în această privință, semnificația de document. Asemenea vecinătăți săi, riga iubea robii. Cele cîteva mii de hectare ale domeniilor fusesară întotdeauna lăsate în seama lor. Două-trei tractoare antediluviene zăceau în curte, ca odinioară vreo mușchetă ruginită, la reședința cîne știe cărui monarh african. Altfel, aici totul erau pămîntul, robii și vitele.

Oamenii obișnuiesc să-și amintească lucruri răzlețe, ca niște frînturi de infern. Am reînviat, exacerbate, multe din întîmplările vechi care alimentaseră paginile cele mai dureroase din epica românească; pînă și ingenioasele botnițe aplicate gîtlejului culegătorilor de vie, nu lipsesc din aducerile aminte. Dar nu voi stărui prea mult asupra odioase relicve; ele sînt demult spulberate și nu mai rămîn decît imaginea lor rebătută în filigranul filelor de istorie a unei epoci ireversibile. Realitățile de astăzi sînt altele și timpul aduce tuturor răniților balsamul lui de samaritean.

Moșia de altădată e în prezent una dintre cele mai vaste gospodării de stat din țară; e o adevărată întreprindere agricolă, înființată pentru care a fost aprobat cu Ordinul Muncii. Grînele trebuie să fost aduse adăpostului iar porumbul se pregătește să urmeze același drum. Mai departe, se desfășoară în cîmp ferme de păsări și păioase pentru vite. La marginile anticei -am găsit pe același loc în plină activitate și am notat aceeași neobosită străduință; iar, cînd am e puțin acru să vezi splendide exemplare ale marilor elevatoare înțepate cu subtilețea arhitecturii siderale și cu eleganța unui de mărilor uzinăreți, descoperi în aceeași simplă bătaie, unde vechile construcții se prelungesc pînă tîrziu în noapte, cu orgii lor care întovărășesc culegătorii și culegătoare, înțepenind în mecanismul lucrului aceleași de pasă energetică, unde aceeași bîrnele fierbinți și aprige viscolul ere întreprinderea și orînduiește lucrul. Pentru toate s-au găsit remedii potrivite și unii, în pîlc, stăteau cetinoși, vitele adăpostindu-se între pădurice de salcîm, cuiți să se odihnească, purtate de pereți, la scurte intervale, către țghiabările de cimenț unde le așteaptă răsplata după secerișul de la mare adîncime. Un mic motor funcționează neîntrerupt mișcînd o curea de transmisie care scrie mișcarea apei adăpostită făcînd-o să curgă în adăpătoare, rece ca ghiața.

Gospodăria e în continuă dezvoltare. Se construiesc grajduri noi, se răd case pentru sălile de mașini, care au primit încălzire și condiționare necesare. Întreaga localitate începe să-și schimbe înfățișarea. Se asfaltează șoseaua Craiovei, se înființează un liceu agricol, se ține grijă de cultură.

Dar cine ne mîna cu Segarcea pentru în sfîrșit, inutile de toate, înșirarea cerealelor? Iată cifre, aceste substantive în care sînt scrise, acoperind mii și mii de hectare, cu rîndurile lor aerisite, printre care grija muncitorilor-s-a lăsat nici un fir de buruiană. Frunzele mari, înțepătoare de ricinoși, aceste elegante, mărunți cu boabe negre și dese, de Cabernet-Sauvignon, cei albi de Sémeard sau riesling și albi de gustos-de trasmat-ottonel, sau de vechi originale sălbatrînă. O alee lungă, mărginită de piei colorată spre ampla de piatră unde se adună în cisterne otrăvurile cu gîlcă, rumorile toamnei, urmînd a se lungească apoi în tăcerea uriașe, mărturisind între negru și galben de pămînturi, puterea din pămînt și din soare și înțelepciunea lăsată lui Dionysos. Acolo undeva, într-o încăpere ascunsă și răcoroasă se pregătește un dormidă, trăiesc oameni cu îndeletniciri diferite: un organizator de partid, un contabil șef, și un pas de intrînd lîngă paharele în care clocotește neterminata vinul mousset-ottonel demn de toate medaliile care aplaudă. Și s-au înșirat de minune pentru ei fiecare în grupul lui rostesc aceleași adevăruri de taină care ne sînt dragi tuturora. Cred că la plecare, pentru în rîndurile dator cu un cuvînt rostit de departe: nu se cuvine oare să-i adaugă și mulțumirile noastre pentru tot binele acesta?

radu cosașu

La plaiul Foii

Mai dămult, cum ar spune Caragiale, dar nu chiar de demult, cum aș spune eu, într-un oraș, poate în capitala țării noastre, într-una din revistele săptămînale a apărut al 13-lea pastel de toamnă al unui distins număr scriitori. Era realmente vară și ei se pregătea pentru cea de a patra consfătuire pe țară a tinerilor scriitori, a cărei dată nu se fixase de loc el lăsase în sală, la precedentele trei, de-a lungul unui deceniu, în calitate de tînăr și de invitat — așa că, făcîndu-și iarna car și vara sanie, se gîndea la a patra în mod firesc, gospodăresc și extrem de critic. Cu fiecare pastel publicat, cu fiecare schiță apărută (omul făcea și una și alta, cu egal elan), aduna argumente irefutabile împotriva criticilor opaci, mișopi, lipsiți de caracter etc. etc. etc., care altă de tot ce e nou și se dezmiardă. Era — și aici nu văd de ce trebuie să consumăm prea multă amăreală, — obsedat de răutatea criticii. De prostia ei. De subiectivismul ei. De obiectivismul ei. De tonul ei rece. De tonul ei categoric. De tonul ei apologetic.

După al 14-lea pastel, se despărți de o fată, Mioara Candian, care intrase la filologie, pentru a urma critica literară. Mărturisirea avu loc din partea fetei, la cinema, la „Umbre albe". De la generic, omul era în posesia unei întregi idei pentru o poezie de mutație albă, în tentă eschimă, intre „fine del primo tempo" și „secondo tempo", o întrebă ce vrea să devină în viață:

— Critic literar, spuse ea, în șoaptă, pe față jucîndu-i zăpada de pe ecranul lat. Mînia, în acest caz, îl duse la o judecată dreaptă despre film: era slab. Poezia de notație despre noaptea polară, — dispăru din inspirația lui creatoare. După ieșire, conducînd-o la tramvaiul 5, hotări să nu-i mai dea nici un telefon. Și nu-i mai dădu.

Veni toamna adevărată cu ploile reci de noiembrie și apăru al 15-lea pastel al său. Nici un rînd al criticii, și de data aceasta. În toate bilanțurile despre poezia nouă, absența desăvîrșită a numelui său. La rubricile cele mai modeste, intitulate „Revista revistelor" — nici măcar un citat din pastelul său, culeș cu alte litere, cum se obișnuiește atît de frumos. Nimic. Pustiu de gheață. Cruzime eschimoasă, pe măsura devorării ficatului unei foci. Atunci hotări să viziteze mai des, mult mai des, cercul de prieteni al verișoarei sale Tudora, al cărei logodnic, după ce semnase cu inițiale V.I.L., patru „Reviste ale revistelor" apărute în diverse publicații, „trăznise" un articol admirabil pe patru coloane despre poezia lui Bacovia. Bacovia — poezie de notație — poezie de mutație — poezie de vibrație — ecce homo! V.I.L. era inteligent, entuziast, foarte debil însă. Un fluture, ai spune. În consecință, poetul cu elan egal de prozator nu-l asaltă meschin: nu-i dădu nimic la citit, în primele zile ale iernii. Stătea la Tudora, ore întregi contemplîndu-l pe V.I.L., lîngă radiatorul elegant care funcționa legat de un aragaz. Poetul glumea mult pe seama poeziei aragazului lîngă sobă. Deși scria pe butelie că trebuie ferită de vreun contact cu soba, aragazul stătea lîngă sobă. Poetul exclama din cînd în cînd de-a lungul amiezelor, pînă în amurgurile cenușii:

— Ce curaj ai, dragă Tudora!

— Ce sfidare a accidentalului te mină!

— Ce cult al fatalității!

— Să nu-ți pese de aragazul lipit de sobă! Eu aș muri...

V.I.L. nu suridea. Creatorul lăsa discuțiile să alerge pînă în amurg. Seara discuta despre superba atitudine a lui Lovinescu, care lucra cu ușile deschise. Oricine putea intra la el și-i citea manuscrisele. Lovinescu asculta.

— Ce zici ce atitudine, tovarășe V.I.L.? Ce aplecare spre misterul creației! Ce respect pentru dinsul. Niciodată nu știi de unde sare iepurele! Mare înțelepciune critică! Nu se mai poate repeta crima lui Sainte-Beuve față de Balzac...

V.I.L. ridica serioase obiecții la Lovinescu. Musafirii plecau. Chiar și la Sainte-Beuve. Tudora adormea. Pastelistul asculta. Prozatorul — idem. Ambii menținеau decizia demnă de a nu-i da criticului nimic spre lectură. Mai întîi — să merite! În concluzie, iarna, cînd Tudora și V.I.L. plecară în munți, la Plaiul Foii, oarecum bacoviano se invită să-i urmeze. V.I.L., băiat bun, acceptă imediat. Tudora, o fată pietroasă, nebună după ski, strîmbă din nas. Poetul și prozatorul, în demnitatea lui, nu se speria de strîmbăturile din nas ale nimănui:

— Tu ai să faci ski, nestinjenită! Eu cu V.I.L. vom schimba idei. Nu? și puse în ruck-sack, epicurian, lîngă coniac, unt, salam și două ilanele, grosul caiet legat în plastic, de versuri delicate și schițe încărcate de simboluri.

Șase dimineți și șase amurguri la Plaiul Foii (noaptea nu — din acea înțelegere omenească obligatorie la orice poet și prozator), creatorul discuta cu criticul. În a șaptea zi — îi citi, în sfîrșit, versuri și schițe, într-o clipă binecuvîntată; bufetierul răcni în telefon, tot timpul lecturii, căci Predealul nu vroia să-i livreze 40 de sticle de țuică bătrînă. Efectul fu așa și așa: poeziile de notație fură urlate cu o forță de viață rar întîlnită la ele, maiakovskiană aș zice, schițele simboliste de asemenea căpătară o vigoare stendhaliană. Tudora skia. Chiar în amurgul zilei a șaptea, cea cu lectura, V.I.L. fragil, o însoți pe pîrtiile uluitoare, nemaitemîndu-se de nimic. Skia alături de ea, șapte zile și șapte nopți, amețit de soare și lună, senzație de mare necesitate, cred eu, pentru activitatea unui critic tînăr. Lecturi nu mai avură loc, cu nici un chip. V.I.L. înflorea. Poetul — se întuneca, prozatorul — se încrunta. De la fereastra cabanei îi urmărea, ore întregi: totul era alb, dar el nu avea inspirație cum se întîmplase văzînd genericul „Umbrelor albe". Probabil că de vină era natura de la Plaiul Foii. Sau bufetierul. Ca naiba, din ziua lecturii, păcătosul era răgușit și discuta numai în șoaptă. Atunci trebuise să se nimerească urletele acelea pentru 40 de sticle țuică bătrînă... Cum ar fi sunat poeziile delicate însoțite de șoaptele actuale? De la fereastra cabanei, dînd deoparte perdelușele de creton înflorat, creatorul mesteca o ură amarnică, demonică, pentru cei doi schiori fericiți:

— Ah, aș vrea să-l văd cu un picior frînt de la încheietură pe tovarășul critic! Ratatui! Insensibilul! Să nu simtă arta din cauza unui bufetier! Ah, de și-ar rupe piciorul! Și eu să-l car pe umeri! Atunci să văd dacă m-ar mai ignora. Altfel, cu ăștia nu se poate... Pînă nu te pleci în fața lor... Au în mînă piinea și cuțitul.. Eu nu m-aș pleca. L-aș căra pe umeri. Generos. Om. Ca orice creator. Dacă și-ar rupe piciorul.

Două zile skiă cu cei doi logodnici, tiriș-grăpiș, urmărind cu coada ochiului mișcările lui V.I.L. Insensibilul progresa, prindea puteri lîngă Tudora și nu-i mai acorda nici o atenție..

— Ah, de și-ar rupe piciorul păcătosul ăsta antilovinescian!

Uimitor, miraculos aș spune cum doar pasiunea marilor creatori poate modela astfel viața obiectivă — în amurgul celei de a doua zi, V.I.L. își luxă piciorul drept, încercînd „o cristiană". Căzu leșinat în zăpadă — ceea ce avea să-i prindă bine, oricum, în studiile sale viitoare asupra naturii frumosuiui. Dintr-un salt, leonian, ba byronian aș zice, cert în afara poeziei de notație, — creatorul fu lîngă victimă, ardent ca în fața descoperirii unei rime rare. Se opuse cu orice preț ca Tudora să-l ajute în purtarea lui V.I.L. la cabană. Îl purtă pe umeri, singur, ca un erou, în amurg. Îl auzea cum sufiă greu și se simțea înălțat de acest tablou propriu prozei bărbătești americane. Munții tăcea rece, privindu-i sobru. O stea se aprinse pe cer, peste brazii albi bătu un vînt aspru. Tudora plîngea.

— Ce zici, parcă am fi în Jack London? îi șopti lui V.I.L. la ureche, urechea acestuia ajungînd exact în dreptul gurii sale, dat fiind cum îl purta capul pe umeri.

V.I.L. gemu.

— Spune-mi sincer, îți place cum leg dialogul? (Tot în șoaptă, ca să nu brutalizeze plînsul normal al Tudorei).

V.I.L. gemu iar.

— Dar portretul, cum sună un portret la mine?... Sau crezi că trebuie să mă țin numai de poezie? A?

V.I.L. gemu lung.

— Chestia asta n-ar merita un articol: „Un creator la cotitură"? Munții răspunseră cutremurător durerii lui V.I.L.; îl vegheară zile și nopți în cabana de la Plaiul Foii. Într-un sfîrșit, criticul se făcu bine, coborî din munți, veni primăvara și dezghețurile ei; vara; toamna; și iarna, reîncepu, după accident, să publice; dar de-a lungul tuturor anotimpurilor, de-a lungul întregii sale vieți, veșnic, sau mai elegant spus, etern, — se dovedi insensibil față de generosul creator care-l purtase pe umeri, în momente grele la Plaiul Foii; nu-i consacră niciodată un rînd, măcar un rînd cules în „drepte".

ZAHĂR TOS

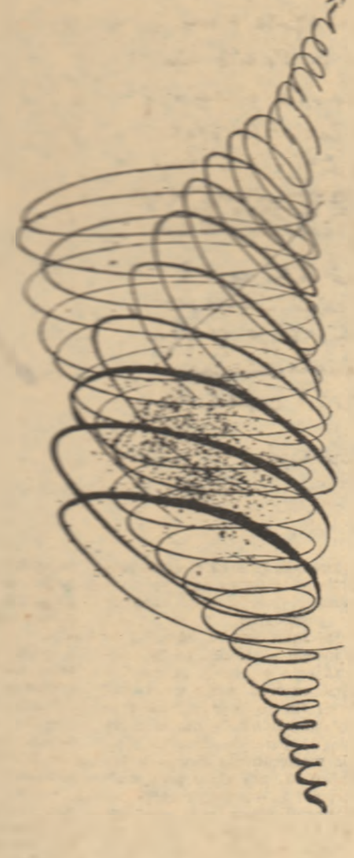

Poetul se-ndrăgosti de-acel vulet,
de-acea liniște albă albastră,
de căpățînile chele de sfeclă,
de-abia ieșite din uterul lumii,
care intrau, pe banda rulantă,
în hora vertiginoasă-a prefacerii.
Se-ndrăgosti de pereții fabricii, verzi
ca un cring de acuarium,
de recipientele mari, argintii,
unde vedea, ca prin hubloul cabinei,
fierberea chihlimbarie a valului,
schimbarea la față-a lichidului
dulce, viscos, însorit.
Se-ndrăgosti de clipa cea blîndă,
cu miros de caramel și veșnicie.
(Semăna cu cea dedemult,
cînd, pe scaunul scund, lîngă sobă,
așteptă ca mama să toarne
zahărul ars peste griș,
mare și grațios înclinată
ca o imensă zeiță-a pămîntului).
Se-ndrăgosti de grozavele mori,
de centrifuge,
în care cristalele ude și moi,
de-abia închegate,
orau fără milă zvîrlite-n pereții rotunzi
fără milă scăldate
sub jetul necruțător al prefacerii.
Iar sus, după ce trecu pasarela-nclinată
și pătrunse pe galeria de circ
a silozului întunecos și adînc,
unde cădea ca-ntr-un hău
toată cristalizata dulceață a lumii,
poetul se-nfioră:
era în crepuscul și-o ceață pluteа
la picioarele lui,
o ceață din molecule rare de zahăr;
ele sulau ca niște duhuri răzlețe
din valea nevăzută-a cristalelor.

Se-nfioră de-acea părelnică noapte
și destrămare,
poate care sufletul lui vocălor
plană suspendat.
Atunci coborî.
Sufletul lui coborî în picaj,
străbătu ceața de jos,
se cufundă în oceanul adînc al cristalelor;
se-nchipui el însuși ca un grăunte de zahăr,
și fu azvîrlit într-un sac,
amestecat cu alte milioane
de pulberi licăritoare;
în zbor de pe rampă-n vagon,
trecu dealuri și văi și tîmpie,
cîmpii nesfîrșite cu zile și nopți,
și iarăși scos de acolo,
împachetat într-o pungă albastră,
îmbietoare pe raft,
sub simpla și stranie ei etichetă
de „Zahăr tos";
și veni și clipa
cînd, turnat în zaharnițe pîntecoase,
cu desene florale,
ei nu fu nimic altceva
decît lumina dulce și albă a cîmpiei,
pentru cei adunați la ceai, sub umbrar,
sonin oglinditi în veșnica undă a simțului,
ca-n pavilionul de porțelan al lui Li Tai Pe:
ei nu fu nimic altceva
decît floare cristalizată,
hrană prezentă,
grăunțe sfărîmicioase jucînd pe bandă rulantă,
pe nesfîrșita, mîntuitoarea bandă rulantă.

maria banus

O invenție colosală

ion băieșu

Nu fac nici o descoperire dacă spun că există pe lume oameni care nu se înghit între ei, adesea fără motive serioase și obiective. Mie, de pildă, îmi provoacă nervi un tip mic și cu chelie, încărunțit prematur, deși — științific — antagonismele dintre noi doi nu au nici un temei. Exemple se mai pot da.

De fapt, tot ce spuneam mai sus este o introducere la ceea ce vreau să spun de acum încolo, și anume povestea conflictului meu neantagonist cu o colocatară.

Încă de la sosirea mea în noua locuință, suprachiriașa (căci eu sînt subchiriașul ei) o femeie în vîrstă, dar încă prezentabilă ca aspect exterior, mi-a pus în vedere să mă mut de urgență. Cerîndu-i să se explice, mi-a răspuns în trei puncte:

1. Pur și simplu nu-i place mutra mea.

2. Camera pe care o ocup îi e necesară deoarece intenționează să-și aducă mama din provincie.

3. Cei doi cîini (unul lup și altul mops), pe care-i ține în holul comun în deplină libertate, se află în primejdia de a mă sfîșia în stare gravă, drept pentru care ea nu-și ia nici o răspundere.

Fire pacifistă și lipsită de intransigență, i-am răspuns conciliator la toate cele trei puncte astfel:

1. Problema mutrei e o chestiune pur subiectivă, care ne privește pe fiecare personal. Cu toate acestea, am să încerc să-i aduc în limita posibilităților unele ameliorări.

2. Iubesc și respect foarte mult mamele și pledez pentru apropierea lor de copii. După cîte mi-a fost dat însă să aud, cînd un anumit individ cu care are relații de producție pe bază de Talcioc a injurat-o de mamă în urma unei înșelăciuni, a răspuns emoționată că să-i fie rușine că se leagă de mama dumneaei, decedată de moarte bună, în urmă cu 18 ani.

3. Nu mi-e frică de cîini, m-au mușcat cinci pînă acum, am făcut 50 de injecții în abdomen contra turbării, așa că ce mi-s doi cîini și 20 de injecții în plus.

În urma acestei situații create, suprachiriașa s-a purtat cu mine în consecință. Cînd mă căutau prietenii le spunea că nu sînt acasă (cînd eram acasă) și că sînt acasă (cînd nu eram acasă). După ce a încercat cu o fantezie demnă de o mai bună literatură științifico-fantastică să-mi facă viața cît mai plăcută (citez cîteva exemple: cîinii pe care-i bătea la ora două noaptea și care apoi chelălăiau pînă dimineața, siguranțele pe care le smulgea de la tablouri electrice în mijlocul nopții în care aveam musafiri, plîngerea verbală către tată-meu — care venise tocmai din Slatina ca să mă vadă după 6 ani — în sensul că vin beat acasă în fiecare seară, că am încercat cu nerușinare să o sărutesc, neștiindu-se de cei 50 de ani deplini ai săi, etc.), cum am spus, toate aceste încercări, văzînd că eu nu dau nici un semn de mustrare, s-a hotărît să mă dea în judecată și să mă scoată în afara legii și a spațiului locativ. Primul proces s-a desfășurat în ardoare pe baza declarației sale care susținea că una dintre comorile sale canine a avut de suferit de pe urma bocancului meu de ski numărul 45, cu care i-am bruscat dantura.

Celelalte două procese, care erau abia la primele înfățișări, mi s-au deschis pe motive de turbulență și impudoare publică, cel de-al doilea referindu-se la faptul că am fost zărit prin ușa întredeschisă în timp ce eram îmbrăcat cu pijamaua mea de molton vărgat.

Toate aceste procese, privite prin prisma blîndeții mele ancestrale, sînt niște fleacuri față de cel de-al patrulea care m-a pus în încurcătură. Suprachiriașa mi-a adus uluitoarea învinuire (a mi se scuza naturalismul) că sforăi noaptea în chip scandalos și abuziv, din care cauză dînsa are o odihnă nocturnă foarte întreruptă. În fața instanței care m-a întrebat dacă e adevărat ceea ce spune despre mine, am răspuns că nu pot să apreciez adevărul cu siguranță, deoarece cînd sînt treaz nu mi se întîmplă așa ceva, iar cînd dorm nu aud absolut nimic, fiind obișnuit cu zgomotele în timpul somnului încă de pe vremea celui de al doilea război mondial. Dar dacă dînsa susține că așa e, am să încerc să-mi remediez și această lacună, care numai cinste nu poate face unui om. Procesul a rămas deschis, hotărîrea instanței urmînd să se dea după 15 zile. În care timp urma să se verifice dacă m-am îndreptat sau nu. Imediat după aceasta am consultat un medic specialist în Nas, Gît și Urechi, care mi-a declarat cu o sinceritate emoționantă că, spre rușinea ei, medicina n-a reușit de la Hipocrat și pînă astăzi să găsească un remediu împotriva sforăitului. Singura soluție științifică obținută pînă în prezent după îndelungate cercetări în laboratoare, este să i se aplice bolnavului în timp ce sforăie un șperaț în apropierea anusului. S-a observat că imediat individul se întoarce pe partea cealaltă și încetează să mai sforăie. Pentru mine însă problema devenea și mai complicată. Între prelua deci un act, o ființă care să stea noaptea în preajma mea în permanență și să-mi fluiere în ureche. Cum acesta nu era un lucru deloc ușor, era necesar să caut o altă soluție. Și așa, dintr-o dată, mi-a venit în minte ideea unei invenții colosale. Spun idee, pentru că la început nu aveam decît ideea nudă: să construiesc un aparat pe care să-l pun pe noptieră și care, în momentul apariției primei sforăituri, să declanșeze automat un fluierat ascuțit, care să mă oblige să mă întorc pe partea cealaltă. După ce am făcut o schiță în linii mari, m-am prezentat cu ea la cabinetul tehnic al întreprinderii. Aici am fost primit cu multă amabilitate de către trei specialiști care s-au declarat pe loc uluiți de ideea pe care o născocisem. Ei au hotărît în unanimitate să mă sprijine dezinteresați, în calitate de coautori, eu luînd gloria, iar ei banii care vor reveni în urma brevetării. Cei trei specialiști — care aveau deja la activul lor, printre altele, o mașină automată de bătut pionezze, un dispozitiv manual de rănuit bocancii de nord și o mașină de spălă: părul cu o capacitate de 35 de fire pe oră — au început imediat lucrul. Bucuroși că i-am scos din impas, pentru că tocmai atunci li se refuzase un proiect de automat electric pentru spălatul vaselor de aluminiu cu ajutorul unui șomoiog pe care gospodina îl înmoaie în apă și-l trece de mai multe ori prin interiorul vasului. Ei au făcut planul în amănunțime și mi l-au explicat și mie: un fel de ceas de control va fi înzestrat cu o celulă fotoelectrică foarte emotivă, care în momentul atingerii cu undele sforăiturilor va declanșa o sirenă pe bază de aburi. Apoi s-au calculat economiile, rentabilitatea și cota parte care revenea fiecăruia. Mie mi s-a făcut cadou un exemplar și am fost invitat la proba de verificare în fața comisiei, comisie formată din cei trei coautori. Invenția a fost cotată ca fiind excepțională, brevetată și, ca urmare, s-au primit oferte de achiziționare a prototipului din foarte multe țări ale lumii. După cîte am fost informat, ea a produs o mare vîlvă în lumea tehnică, toată presa remarcîndu-o la rubrica de varietăți. Recent am primit o scrisoare de la o mare firmă americană, care mă felicită pentru idee și mă anunță că a dezvoltat invenția mea, aparatul fiind acum în stare să declanșeze sirena și atunci cînd individul care-l folosește visează urît.

Cît despre suprachiriașa mea, ea a făcut recent recurs pe motiv că mi-am instalat în cameră, fără învoirea ei, o locomotivă care fluieră îngrozitor din cinci în cinci minute.

PÎINE NOUA

Copleşit de puzderia gîndurilor,
pămîntul a izbucnit, peste noapte, în ţipăt de grîne.
Întinderile noroloase şi spîne
s-au catifelat de gînduri şi veşti.
Soarele alunecă peste covoare împărăteşti.

E Bărăganul, prima mea noţiune a pămîntului,
învăţată, înainte de a vorbi, de la ferestrele mahalalei.
Bărăganul meu, pe care m-am născut, am murit, şi am înviat.

Într-o ultimă încordare,
haturile au căzut, ca nişte coji ale rănilor vechi.
Peste cicatrice cresc maci.

O, Bărăganul meu, tu ştii că nu te-am uitat niciodată,
şi în nebunia mea numită memorie
am adunat, recoltă după recoltă,
tot ce-am văzut în simplitatea şi îndărătnicia ta.

■

Seara, cînd oamenii veneau de la uzină,
năclăiţi de uleiul şi zgomotele cazangeriei,
aduceau pe bocanci acuarele de rapiţă.
Urlau sirenele din docuri,
vacile mugeau, în semn de „a mai trecut o zi",
elevatoarele cumpăneau grînele Bărăganului
trimiţîndu-le în ţări străine,
femeia care dormea toată ziua
se îndrepta spre cabaretul din colţ,
prost întinerită de farduri leftine,
din centru se răsfrîngeau firme de neon,
măţarii îşi sunau babaroasele prin calenele,
iar cîmpia dormea, vlăguită, sub ferestrele mele.

Aşa am deprins Bărăganul, întîlnindu-l
de cum am ieşit la marginea oraşului cosmopolit.
Era la fel de tăcut şi de zeu ca Dunărea,
celălalt hotar al oraşului,
Dunărea în care mă cufundam înotînd „de-a pirăţi",
în adîncuri nerăscolite de vînt.

Nu ştiam că mă voi cufunda şi în pămînt.

■

A venit şi noaptea tuturor anilor,
noaptea cînd m-am rătăcit printre reţele de sîrmă şi tunuri,
orbecăind după compania mea, a treia.
Eram proaspăt repartizat la compania a treia,
eu, caporal de-o săptămînă, ultima întăritură
a regimentelor de fortificaţii.
Orbecăiam, oprit mereu de strigătul bine-cunoscut:
— Staaai !

— Am stat !
— Cine-i ?
— Om bun !
— Nu cunoaştem om bun la ceasul ăstea !

Era adevărat, la miezul de noapte al tuturor anilor,
lîngă solstiţiul verii lui 41,
nici un om bun nu rătăcea printre cazemate.

În zori am fost îngropat, fără nici o solemnitate.
Mormîntul era construit după ultima tehnică,
blindat, saturat de muniţii, confortabil.
Mi-am tras peste cap marginea cimpiei
şi am tăcut.
Era totuşi bine că în armata de fortificaţii
nimeni nu era silit să cînte.
Cine poate cînta în mormînt ?
De acolo, de sub rădăcinile grîului,
nu se auzea decît apa neagră, subterană, a gîndurilor
şi gîlgîitul unei sile imense,
ca un străvechi refren soldăţesc.
Dar încă nu începusem să mă descojesc.

Aşa am continuat să învăţ cele trei legi ale cîmpiei,
tăcerea, patima soarelui, viaţa nedormită.
Erau legile cîmpiei şi ale Dunării.
Mi-am cufundat şi în cîmp, ca un îngăduinţă
rădăcinile afundu,
şi am răsărit tîrziu, după ploile de sînge,
ca un grîu elementar,
poate nu foarte bun pentru export,
dar păstrînd încă din prospeţimea primelor zăpeziri
pămînt — apă — sînge — şi soare.

O, Bărăganul meu, tu ştii că nu te-am uitat niciodată,
poate tocmai pentru că am trăit la marginea ta
— aşa cum am trăit şi la marginea altor sentimente —
acolo unde tu te cobori spre
pentru a sfîrşi patul Dunării,
acolo unde tu şi Dunărea deveniţi o singură minunată,
acolo unde alergări şi treceri,
reîntîlnindu-te pe drăcia primei tale iubiri.

■

A venit şi ziua răscrucilor.
Undeva, se pierdeau obloanele nemţeşti.
Discuţii, mijeau evangheliile roşii.

O, blestemată nepăsînd
de a descrie, cu precizia unui compas,
toată circumferinţa morţii !
Cine poate să vadă,
dar numai aşa cum am văzut eu atunci
cîţiva soldaţi, cînd 23 august nu era încă o festivitate,
ci un Bărăgan răscolit de tancuri,
un cîmp de război unde nu se auzea radio Bucureşti,
ci numai zvîcnetul tîmplelor mele...

Fără obişnuitul marş funerar
ultimul pluton hitlerist ne-a împresurat, din goană,
şi eu am văzut
— dar nu cum ai spune „l-am văzut ieri pe cutare" —
am văzut orbita seacă a pistolului mitralieră
îndreptată spre mine.
Şi eu nu eram decît o inimă imensă şi speriată,
conştientă că poate mări cu ridicola dar importanta cifră unu
numărul milioanelor de eroi fără voie.

S-a auzit duduitul unor camioane goale
şi plutonul de nemţi s-a repezit, urlînd, să le-ajungă.
Pare ridicol, dar lor, acestor camioane hodorogite,
le datorez viaţa.
Viaţa aceasta în forme concrete, biologice,
care mi-a dat răgaz să-mi recroiesc
viaţa adevărată, a substanţei omeneşti şi a versurilor,
aşa de azi, pe care nu i-aş schimba
nici pe vîrsta de aur a copilăriei.

Şi am rămas cu tine, Bărăganul meu,
ca un salcîm secetos, necrescut,
năpădit de praful marilor răscruci.

Dar rădăcinile mi-erau mai bogate decît rămurişul prăfos.

■

Apoi iarna cumplită a secetei
— pe străzi reţetarul : la cu 100.000 dublana ! —
cînd totuşi aveai gust de arpacaş fiert
şi pîinea amestecată cu pămînt şi rumeguş
scîrţîia între dinţi ca o înjurătură,
şi eram hămesiţi cînd totuşi scrîşneau...
Umblam, uscat ca un sac de oase, pe întinsul tău,
împărţind ziare şi vorbind la mitinguri,
bătînd toată noaptea străzile oraşului,
ca echipele de tineret,
pentru a descoperi bruturile clandestine,
făceam afişe şi scriam poezii
şi colindam de foame, căutînd mălai pentru cantinele şcolilor primare.

Mai ştii tu, acest, pe undeva aproape de Dunăre ?
La hotarul ogrăzii, zăpada era umblată.
— Nu-mi aici un bob, v-aş da bucuros,
se văicăra chiaburul.
Şi am început să sîpăim.
După trei lopeţi, şi gîfîiam de oboseală.
Dar, încet, pămîntul a început să fie mai afînat,
se dădea parcă singur, în lături
pentru a-l pătrunde mai repede.
Şi, deodată,
lopata a scăpat, fîşîind, în adînc.
Grîul îngropat, lacom, a răbufnit cu miros de blestem
şi chiaburul s-a aruncat în groapă,
cu mîinile-ncleştate.
El nu ştia că tu nu mai aveai pentru mine
nici o taină,
că fuseseşi şi tu îngropat în pămînt,
ca şi grîul,
că mă născusem, muriserm şi înviasem pe Bărăgan.

■

Acum, copleşit de puzderia gîndurilor,
pămîntul a izbucnit, peste noapte, în ţipăt de grîne.
A sunat ceasul încordării,
haturile au căzut, ca nişte coji ale rănilor vechi.
Peste cicatrice cresc maci.

Şi mă simt întreg, şi al meu, şi al tuturor, ca Bărăganul.

Am fost şi eu brăzdat de haturi,
de cojile unor răni vechi.
Aici, era locul dărîmat unui prieten.
A fost semănat din belşug cu salivă.
Aici, era altarul unei iubiri prăpăstioase,
ruină locuită de cuiburi încîntătoare şi toxice.
Aici era îndulcirea faţă de mine însumi
adică, pe româneşte, cocoloşirea păcatelor.
Aici, era hectarul vorbăriei preţioase,
dincolo, aria nenumăratelor complexe.
Eram dungat de haturi,
ca Bărăganul.
Pînă cînd, peste amîndoi, a trecut plugul roşu
şi ploile primăverii omeneşti.
Toată întinderea s-a descojit de haturi.
Macii îşi strigă bucuria simbolului
şi, contopit cu Bărăganul,
rodesc şi eu un grîu elementar,
doldora de gînduri şi veşti.
Pregătesc, pentru soarele roşu, covoare împărăteşti,
şi din haturile mele răsturnate,
ca din cîmpia ce veşnic veghează,
creşte o pîine nouă, nefirzie, cu gust de amiază.

Gravură de ANICA PETRE

LA ZMEURIŞ

reportaj

de PAUL EVERAC

Cîte un ochi de cer scînteie ici şi colo prin frunzele înalte ale fagilor, trimiţînd pieziş trimbe de lumină proaspătă. Coloane fagii, trimbele coloane fac un joc ciudat de forme între concret şi diafan. Pădurea stă solemn, dar lumina alunecă jucăuş de pe un trunchi pe altul, vrăjindu-i în fel şi chip şi apoi se lasă, învăluitoare ,peste încîlcitura zmeurişurilor pînă la ierburile pitice.

Lumea zmeurei, hăţiş stufos periat încă de ploaia de aseară, îşi întinde vrejurile pe care boaba sîngerie pare răsfăţul cel mai concentrat, în culoare şi dulceaţă, al întregii păduri. Culesul e fără spor: o boabă şi încă o boabă... Te întinzi, te zgîrie. Vrei să rupi, se opune. Vrei să pleci, te reţine. Ai plecat, te cheamă înapoi că să-ţi dea o boabă şi încă o boabă... Şi boaba ce-i? Un pic de must dulce, strepezit, cu şiruri, mustăcios. Şi o laşi, şi te duci: ţi se sparge în gură o aromă cum nu sînt altele, ca o amintire de necrezut. Şi pe urmă, cînd te întorci şi întinzi mîna din nou, vezi că eşti învăluit, că nu mai poţi ieşi, că de pretutindeni mări de zmeuriş alunecă spre tine cuprinzîndu-te, stringîndu-te, sărutîndu-te cu bobiţele lor minuscule. În vaie aude apa, în deal, departe, ţapinarii. Pe alte creste, pe alte povîrnişuri, oştiri de culegători, din cei veniţi aseară cu trenul forestier, se luptă acum vajnic cu luxurianţa zgîrcită a tufelor, dînd cîte-un ichet răzleţ sau hăulind un cîntec din răsputeri ca să iasă din năbuşeala zmeurei.

Foaie verde de susai,
Mă înnebunică tu erai
Aseară cînd fluieraî...

Cei mai gureşi sînt tot oltenii, şi anume vîlcenii, veniţi de dincolo din sud, subţiratici, neastîmpăraţi, negricioşi, mişuind peste tot, puşi pe harjoană, pe chiot, pe joacă. Aseară, pe platformă, jucau în mersul trenului, făcînd darabană din spatele localnicilor amuzaţi şi suflînd avan din fluier. — Aţi gătat, nu mai ziceţi ? protesta cîte o lele cînd chilomanul se oprea. Şi cîntecul, ţişnit din nou, despica circulaţia prin mîcile staţii pierdute în munte pînă la curmături.

Aşa cum mă aflu acum, invadat de zmeuriş, incapabil să urmez o direcţie în această horbotă verde, ţîncţele estompate, păsări de catifea, par nişte trasoare care sparg masa vegetală, tot mai opacă.

Şi deodată vine clipa cînd mă simt singur între cer şi pămînt, scufundat în neorînduiala naturii, umblînd cu mîna după zmeură. Tufa creşte în faţa mea înzecit, şi fiecare mlădă a ei se înfăţişează ca un trunchi, şi e o lume pe fiecare firimiţă de rumeză, pe fiecare vîrf e un microcosm şi văd aripioarele irizate ale albinelor sălbatice încrucişîndu-se cu muşchetii şi pulberile fluturilor păsăreşti, şi gîndăcei şi furnici, şi bondurate mergînd neobosit înainte şi încolo, consumînd ascunse ritualuri, neînţelese dramuri biologice, ori încrucişîndu-se pur şi simplu fugace şi eterne, sub trimbu filtrată a lumînii.

— Nu v-aţi rătăcit, tovarăşe ? mă întreabă însoţitorul rămas o clipă în urmă. Vă place zmeura ? Şi apoi, devenind puţin mai oficial : — Sîntem pe terasa 15.

Într-adevăr, aşa cum aveam să constat mai încolo, eram în zmeuriş pe terasa 15, care ca şi terasa 16 şi 17 şi alele, şi mai toate, împînzeau în sus mii de tufe de zmeură.

— Acum imediat, îmi spune tovarăşul meu în timp ce întindeam picioarele peste nişte boschete, să nu mă zgîrie, — intrăm din poiu în incinta propriu-zisă.

În fund, într-adevăr, se vedeau stivuite cîteva blocuri mari de piatră aşezate pe trei sau patru rînduri de-a lungul unei linii curbe. Dar mai întîi o altă curbă, un cerc de cărămidă roşie pe pămînt mi-a atras luarea aminte. Un cerc neobişnuit, de vreo 4 metri diametru, în mijlocul pădurii.

— E locuinţa medicului.
— A medicului?
— Foarte probabil să fi fost medic. E una din multele locuinţe din polis. Unele sînt patrate sau dreptunghiulare — cea de aici e rotundă.
— Din cretă ?
— Din chirpic ars şi lemn. Asadar fără durată. De altfel de la ultimele săpături încoace acest roşu s-a mai stins. Îl invadează vegetaţia, îl spală ploile.
— După ce aţi identificat „obiectul" ?
— După o trusă medicală, foarte interesantă, găsită alături de alte obiecte comune.

Privesc tăcut la cercul roşu. Mîna care se întindea automat după zmeură s-a oprit.

— Medicul cui ?
— Poate al cetăţenilor din polis. Poate al curţii. Pe tot bolul acesta de munte, pînă jos, polisul se întinde din terasă în terasă. Tot ce vedeţi aici a fost populat cu civili, care, fără să fie apărători propriu-zis, aveau o legătură oarecare cu cetatea. Noi am identificat peste o sută de terase, dar trebuie să fie mai multe. Acum intrăm în cetate. Vedeţi incinta cetăţii ?

— Nu.
— Uitaţi-vă sub picioare.

Mi-am uitat sub picioare şi am zărit cîţiva colţi de piatră ieşind zgrunţuroşi de sub covorul de muşchi.

— Sînt pietre fasonate. Constituie zidul, aşa cum se vede acolo. Acum, dacă vreţi, s-o luăm de-a lungul zidului.

Am apucat-o „de-a lungul zidului" pe o limie abia întrevăzută ca un vălureţ, ruptă, adîncită, muşuroiată, dar neabătută nici de cioturile din cale, nici de fagii uriaşi cu rădăcini răscrăcărate, nici de brazii, tufele, potîrnichiile sau potecile scăpate în neorînduială. Zidul se mai dezghioca şi pietre mai zăceau la întîmplare, statornicite acum în poziţii proprii, independente, cu muşchi gerunzi pe feţele mate. Covorul frunzelor moarte, în perindarea sutelor de ani, crescuse diverse cocoaşe care, rod al întîmplărilor, depăşeau pe alocuri cu mult zidul de piatră. Şi totuşi acest tras de minte, pe de-asupra frunzelor moarte, pe lîngă pietroiu dezghiocate trecea nesimţit pe direcţia creţii de adînciturii, şi zidul, răspunzînd chemării ici şi colo printr-o creastă la suprafaţă, îşi tira traseul muntru exact dedesubtul paşilor noştri.

La margine malul cădea cam abrupt.

— Vă daţi seama cît de puţin probabil era un atac din această parte. Şi vă asigur că nici în partea cealaltă lucrurile nu stau mai rău. Noi coborîm într-un sfert de oră ca să facem baie, dar urcăm din greu, într-o oră şi jumătate.

Interlocutorul meu avea pantaloni scurţi şi ochi stăruitori, cu o gravitate juvenilă în luminile lor albastre.

— De fapt — îmi spune dînsul — cetatea nu era de apărare, sau în orice caz nu avea puterea de apărare a celorlalte. Ea trebuia, dimpotrivă, să fie apărată. De aceea s-a creat acest complex unitar de jur împrejur. Fiindcă trebuie să ştiţi că pe toate vîrfurile mai importante de pe vale a străjuit cîte o cetate. Acelea, toate, o apărau pe asta.

Refac în minte drumul de aseară, platforma înţesată de ţărani veseli, meandrele oriului sub pripoarele rezători, împădurite, plăcicoase înte, fluierul ofticos, trenul care pufăia şi gîfîia: asadar, mergeam printre cetăţi. Printre cele mai vechi cetăţi de pe acest pămînt al patriei, aparţinînd unui sistem unitar de fortificaţii.

— Dacă am înţeles bine — zisei privind munţii şi aninii înalţi şi tufele neobişnuite de zmeură — sîntem într-o capitală.

— Exact, zîmbi însoţitorul meu, aţi înţeles bine.

Încleştate de pietre, trunchiurile veşnice ale copacilor păreau concrescute cu ele. Frunza adîncă uşor deasupra valului milenar.

— Acum coborîm pe drumul sacru spre cea de a treia parte a aşezării, spre sanctuare.

Şi iată că în mijlocul pădurii se făcea un drum grandios de lespezi, drept, geometric. Iar la capătul lui o rotondă de vreo 30 paşi diametru, mărginită de ostreţe de piatră. Pietrele nu erau mari. Stăteau înfipte în pămînt una lîngă alta, într-o horă perfect circulară, al cărei ritm se desluşea dintr-o privire : cîte şase erau ascuţite iar a şaptea negreşit tăiată. Canonul acesta izbitor, dictat de pricini misterioase, punea dintr-odată în neorînduiala naturii dimprejur o lege, adică un raport gîndit de om, stors din cine ştie ce observaţie a crugului vremii pe care înţelegînd-o, o rînduise. Sute de ani, natura triumfase aici, exuberantă. Dar semnul uman, gîndit şi materializat de om (după mentalitatea vremii lui) se arăta într-o zi din nou şi cînta, în ritmica lui eludată, durabilitatea efortului omenesc.

Puţin importă că zeul barbar stătea insensibil, aici ca şi pretutindeneă, la suplicaţiile supuşilor săi. Şi au misterele marelui sacerdote aveau să schimbe lumea. Zeul a murit, misterele s-au pierdut. Ceea ce a rămas în picioare indelebil, în această grandioare pustie, sub zmeuriş, este munca umană, încorporată.

Am văzut apoi, pe aceeaşi terasă, un alt sanctuar mai mic; cel mare părea o replică a lui. Amîndouă erau bordate de un zid masiv de piatră care se iveşte abia acum sub tîrnăcoapele cercetătorilor, într-un pripor, ţinînd în spate presiunea formidabilă a pămîntului ţasat, a pădurii ce-l apasă cu gelozie.

Puţin mai deasupra, puţin mai dedesubt, pe alte două terase, în umbra tăcută, tăiată de trimbe ca de o pulbere a cernerii timpului am văzut în sfîrşit, în două edifii replicante, un templu cu coloane. Coloanele nu mai erau. Se mistuiseră. Dispăruseră de pe coronamentele lor; se răzleţiseră şi ciudatele căuşe de piatră, căţui ale unui foc sacru ce-şi tremurase palele pe trupul acestor munţi. Se mai vedeau doar tamburii postamentelor, ca nişte pietre de măcinat din mori uriaşe, stînd muţi, într-un somn simetric al formei lor masive, dezgolite de graţie.

Aceşti tamburi sprijiniseră coloanele, coloanele sprijiniseră focul. Focul arsese, coloanele căzuseră, tamburii dormeau.

— E de presupus, spune însoţitorul meu, că parte din aceste coloane n-au ajuns niciodată să fie edificate. După primul război cu romanii s-au făcut eforturi serioase pentru consolidarea capitalei şi atunci, în faţa celei de a doua invazii, s-a luat tot ce s-a găsit la îndemînă şi s-a băgat în zidul de centură. Cum coloanele de andezit se fasonau şi transportau cu greutăţi incomensurabile şi într-un timp lung, cele care n-au apucat să fie montate, şi chiar celelalte, au fost încastrate în zid înaintea campaniei din 105—106.

— Ceea ce — observ eu — n-a folosit prea mult.

— N-a folosit pentru că romanii au dezlănţuit un atac de sus din munte, trecînd cavaleria mauretană peste creasta Godeanului, acolo unde nimeni nu se aştepta. Priviţi puţin panta.

Aşadar pe această clină impădurită şi înzmeurată ce creşte rapid spre înălţimile albastre din sud s-a produs, neverosimil, infiltrarea decisivă care a curmat viaţa statului dac. Pe locul pe care mă aflu, între tufele hirsute, puţin sub pămîntul clisos în care paşii noştri înfig urme de ţinte de bocanc, îşi va fi purtat regele dac neliniştea ultimilor sale ceasuri.

— Sanctuarul era acoperit de munte. Din cauza asta era slab fortificat. Romanii au atacat sanctuarul.

— Dar atunci Decebal şi ai săi s-au retras în cetatea propriu-zisă, urcînd pe drumul sacru de aici.

— Tot ce se poate. Dar, cum aţi văzut, cetatea nu prea are apă. Noi am găsit unele urme de canalizare în polis, dar în cetate nu. Încît nu e exclus ca cetatea să fi fost cucerită prin sete.

Ciugulesc repede o boabă de zmeură. Sînt numai urechi.

— N-aţi găsit nici o fîntînă, vreo urmă de fîntînă, vreun izvor ?

— În polis, da. În cetate încă nu.

— Au murit deci istoviţi de foame şi sete.

— Nu de foame. Grîu aveau, se pare, din belşug. Puneţi vă rog mîna şi luaţi un pumn din pămîntul acesta negru.

— Mă execut. Bag mîna la o tăietură de mal, sub un fag şi scot la întîmplare un pămînt zgrunţuros.

— Luaţi de unde doriţi. Vi se pare că e pămînt. Uitaţi-vă mai bine la el. E grîu carbonizat. Oriunde am viri mîna în perimetrul acesta dăm peste grîu, — în cantităţi uriaşe. Grîu şi grîu !..

Vîntur pămîntul negru. Vîntur grîul. Umblu deci peste grîu, prin pădurea crescută pe grîu.

— Grîul se conservă, apa nu. De aceea tăindu-se comunicaţia cu apa, s-a pus pentru asediaţi problema de a se drămui fiecare picătură. Şi trebuie să ne întrebăm — spune tovarăşul meu — dacă înfăţişarea lui Decebal cu cupa în mînă, aşa cum s-a păstrat, ilustrează sinuciderea lui prin otravă sau poate drămuirea ultimei sorbituri de apă rămasă. E o ipoteză.

— Dar şipotelul de la baraca dumneavoastră ? insist eu.

— Acela e în sanctuar, cum aţi văzut, între cele două temple.

Tac convins. Am înţeles că aici a murit Decebal probabil de sete. Apoi întreb :

— De ce sînt două temple, de ce sînt două rotonde ?

— Pentru că Decebal s-a străduit să-l întreacă pe întemeietorul cetăţii. El a găsit primele monumente construite dintr-o piatră calcaroasă şi le-a adăugat unele, mai durabile, din andezit. Stilul e acelaşi dar roca şi dimensiunile sînt altele decît ale lui Burebista. Cum roca nu se găseşte în munţii de aici, aducerea ei echivalează cu un efort uriaş pentru vremea aceea. Bineînţeles efortul îl făceau sclavii.

— Reşedinţa lui Burebista a fost deci tot aici ?

— După toate aparenţele.

— Burebista a locuit unde stăm noi ?

— E foarte posibil.

— Şi Deceneu ?

— Cam acolo unde v-aţi lăsat rucsacul.

Rucsacul stătea aruncat în nişte zmeură.

Veneam din capitala ţării, modernă, puternică, citadină, mă afundasem într-o vîlcea ascunsă, şerpuitoare, mă căţărasem prin zmeure, cu alţi zeci de căţărători şi mă aflam deodată în capitala cea dintîi a aceloraşi meleaguri, în cetatea lui Burebista.

Două mii de ani trecuseră de cînd cu eforturi inimaginabile se durase pe aceste locuri — dacă e să-l credem pe arheologi — sediul primului stat centralizat al semînţilor băştinaşe. Cantitatea de muncă necesară construirii acestor monumentale edificii poate fi corelată fără modestie aceleia care a dat naştere cetăţilor epopeii homerice sau Piramidelor, spune convorbitorul meu. În faţa acestei echivalenţe de efort nu poţi să nu rămîi un pic întristat, gîndesc, de lipsa unor izvoare literare mai însemnate care să le fi consfinţit epic în memoria lumii antice, de lipsa acelui Homer al ariei noastre culturale care să le fi reflectat în cînt, anvergura materială. Nu-mi propun să exalt aici eposul dacilor lui Burebista; mă rezum să constat că dovezile materiale sînt cu mult deasupra dovezilor spirituale ale epocii şi că ele mărturisesc o poziţie pe care am fi putut-o avea în cultura antichităţii. Şi bătînd potecile muncelului mă întorc cu ochii la cealaltă capitală, cea nouă, liberă şi modernă, care ne echivalează pentru prima dată în istorie într-un fel ştiut, consimţit şi cîntat, cu oricare din marile oraşe.

Şi-mi spun atunci că străduinţele sutelor de mii de robi care au cărat aceste pietre la Grădiştea n-au fost zadarnice şi că irosindu-se aici, cu grămezile de ani povîrnite peste ele, au izbucnit victorios în altă parte plătindu-şi osînda milenară într-un strigăt de triumf, într-o exaltare a imensei lor creativităţi. Sîngele scurs aici şi-a trecut în alte vine nădejdile de libertate, împingîndu-le neobosit spre concentrarea lor pînă sub falduriile purpurii ale steagurilor socialismului.

Au mai rămas pe deal, din cheagul aceluiaşi sînge strălimpezit într-o decantare dulce, milioane şi milioane de bobiţe de zmeură ;ele epuizesc însingerarea blîndă a rodnicilor de fiecare an.

Prin ele mişună venind dinspre Oraştie sau dinspre Gorj şi Vîlcea aceşti tineri vii şi fierbinţi, care se bucură, se înghiontesc şi ciocănită — sub seară — se sărută lîngă pietrele vetuste, într-o destindere a întregii lor fiinţe.

Încît, dacă n-ar fi fost alături ştimatul cercetător cu pantaloni scurţi, auzind dinspre zmeuriş nu strigăte de bătălie ci melodia vie contemporană, poate că m-aş fi sulit pe un tambur milenar să fac cîţiva paşi de dans...

— E cald astăzi — zice tovarăşul — la prînz o să coborîm să facem baie în piriu. Şi adaugă : E tocmai piriul în care şi-a ascuns Decebal tezaurul şi a fost găsit de romani. Cunoaşteţi faptul.

Vîntul bate cătinel. Mîncăm amîndoi, cu oarecare emoţie, zmeură. Mîncăm zmeură cu voie bună...

În vale aude ţapinarii.

Poetul miresmelor

Unul din eresurile romantismului, perpetuat dintr-o generație în alta și preschimbat în loc comun, pretindea că-n fiecare dintre noi a dăinuit în adolescență un poet, un poet pe care l-au înăbușit realitățile aspre ale vieții. Să fie într-adevăr simțirea poetică un simplu mod de exaltare, proprie vîrstei, ca să spun așa, preexperimentale? Răspunsul eventual afirmativ ar reduce lirismul la expresia crizei de creștere, ca un simptom biologic, îndemnîndu-ne totodată la ridicarea unor scheme a genurilor literare, văzute prin prisma simplificatoare a evoluției vîrstelor. O altă explicație, într-u citva mai modernă, a fenomenului liric, îl interpretează ca facultatea genuină a uimirii. Poet este așadar acela care își păstrează cît mai mult, indiferent de mușcăturile anilor, nu știu ce naivitate mai curînd copilărească decît adolescentină. Copilăria, într-adevăr, este vîrsta descoperirii lumii, vîrsta cînd prin toate simțurile invadează senzații, impresii și percepții de o prospețime ireversibilă. Copilăria nu este numai vîrsta basmelor povestite de bunica, ci mai în genere aceea cînd irealul și fantasticul plutesc împrejur ca un climat familiar, de fiecare clipă. De aceea poetul a fost uneori considerat ca un fericit întîrziat sau mai bine zis ca beneficiarul facultății de a se minuna necontenit, copilărește, înaintea primenitorilor clipei. În viața practică, de fiecare zi, auzim uneori indemnul la sericizitate: Nu fi copil (tradus caragialian: Ce's copil?). A se putea copilări în voie, a face regresiv, cale întoarsă, către vîrsta pe muche „între vis și viață", ar fi deci o condiție a lirismului.

Marile izbînzi artistice ale lui Ion Agîrbiceanu ridică din nou problema genezei lirismului. Pentru că sărbătoritul, ca și Mihail Sadoveanu, omologul său contemporan, este unul dintre cei mai de seamă povestitori ai noștri și totodată unul dintre neîntrecuții cîntăreți în proză ai naturii. Mesajul amîndurora este de bună seamă umanist, în măsura în care preconizează o viață mai bună, într-o societate fără exploatare, întemeiată pe justiție și demnitate omenească. Omul este în centrul operei lui Agîrbiceanu, pîndit de perfidia înștinctelor joase și de capcanele sistemului social bazat pe exploatare. Autorul îl duce de mînă ca un bun călăuz, către limanul mîntuirii și al echității. Uneori îl ține prea strîns și-i imprimă imperios pasul său cumpănit, pe căile drepte. Dar n-are a face! Citeodată, eroii își regăsesc individualitatea, pe căile propriului lor destin, spărgînd tiparele legii morale și ale convențiilor sociale de altădată, și atunci povestirea ia proporții de adevărată epopee a unui popor ca în Faraonii, unde se perindă două generații, bîntuite de aceeași precipitare a pulsului. Altădată, cînd moralistul este biruit de simțul umorului, autorul își revelează resurse nebănuite de observator și de comediograf, schițînd figura neuitată a preotului din Păscălierul și, mai ales, înscenînd cu exactitate enorma mistificare a șarlatanului, pînă la capăt, printr-un instinct artistic remarcabil, nepedepsită. Am, citat două din povestirile cele mai întinse ale lui I. Agîrbiceanu, ca mărturii ale acelei forțe constructive, care l-a ispitit în direcția romanului. Multiple sînt aspectele operei agîrbicene, una dintre cele mai fecunde din literatura noastră, sub raportul bibliografic. În ocaziile rare, cînd a fost solicitat să facă mărturii asupra scrisului său, autorul și-a destăinuit înlesnirea condeiului, redactarea mai adeseori directă, fără ezitări, și transcrieri, indiferența sa față de perfecția formei, accentul grav pus pe conținut.

Artistul își ia revanșa asupra caracterului covîrșitor al simțului etic, uneori cu tendințe de-a dreptul apostolice, prin neobișnuita bogăție nativă a culorilalte simțuri. Se poate vorbi, la citirea nesistematică a operelor lui Ion Agîrbiceanu, de o adevărată hiperestezie a simțurilor — a văzului, a auzului, și mai ales a mirosului. Poetul plaiurilor ardelene este poate cel mai înzestrat scriitor olfactiv din literatura noastră. În concertul simțurilor, care orchestrează opera marelui povestitor, dacă se poate spune, simțul moral este acela care ține bagheta, dar solistul cel mai puternic se afirmă odoratul. Cel din urmă venit, cel puțin în literatură, acesta se accentuiază de obicei cînd copil într-un conac cu flori sădite, adultul pretindea (și nu-i pun afirmația la îndoială) că noaptea, cînd nu se mai disting formele și culorile florilor, el putea să le deosebească pe fiecare după mirosul ei particular, oricît ar fi fost de subtil și discret. Așadar la Anghel hiperestezia olfactivă era pe de o parte limitată, iar pe de alta indiciul simptomatic al unei viitoare nevroze.

La Ion Agîrbiceanu, mirosul a rămas acela al unui pui al naturii, al zbuciumatului care duce olie la pădure ca pentru apropiere, plăcîndu-i să doarmă sub cupola de frunziș a codrului, fără teamă. Se cuvine să reținem că, mai în genere, toate impresiile senzoriale ale marelui scriitor, nu sînt, în definitiv, după cum însuși relevă, decît o reînviorență a copilăriei. „Dacă mă gîndesc bine, văd că nu numai semințele gerului, ci și o căldură de vară, ca și a luminii, a vîntului, și a tuturor puterilor firii, mi-au rămas în suflet din anii copilăriei, din satul meu natal. Pentru a le înregistra integral e nevoie să mă cufund în anii copilăriei. Să vin, din cînd în cînd, lîngă această vatră a strămoșilor..." (Gerul). De aci și tîlcul adînc al întoarcerii acasă, la cel cu vîrsta, se rafinează cu cît se maturizează (ca și simțul gustului). Numai oamenii pămîntului, care au păstrat legătura vie cu cosmosul, cu puterile elementare ale naturii, știu să adulmece. Toată distanța de la natură la civilizație, de la originile umanității pînă astăzi, se poate măsura filologicește prin evoluția semantică a cuvîntului francez flair, care a trecut de la înțelesul „miros" la acela de fler, cu o sferă intelectualizată, mult mai largă. Omul naturii percepe diferențiat mirosurile, chiar la obiectele în aparență fără miros. În literatura noastră, întîlnim un singur scriitor, înainte de Agîrbiceanu, înzestrat cu hiperestezia mirosului. Este vorba de poetul florilor, Dimitrie Anghel. Crescut de mic copil într-un conac cu flori sădite, adultul pretindea (și nu-i pun afirmația la îndoială) că noaptea, cînd nu se mai disting formele și culorile florilor, el putea să le deosebească pe fiecare după mirosul ei particular, oricît ar fi fost de subtil și discret. Așadar la Anghel hiperestezia olfactivă era pe de o parte limitată, iar pe de alta indiciul simptomatic al unei viitoare nevroze.

La Ion Agîrbiceanu, mirosul a rămas acela al unui pui al naturii, al zbuciumatului care duce olie la pădure ca pentru apropiere, plăcîndu-i să doarmă sub cupola de frunziș a codrului, fără teamă. Se cuvine să reținem că, mai în genere, toate impresiile senzoriale ale marelui scriitor, nu sînt, în definitiv, după cum însuși relevă, decît o reînviorență a copilăriei. „Dacă mă gîndesc bine, văd că nu numai semințele gerului, ci și o căldură de vară, ca și a luminii, a vîntului, și a tuturor puterilor firii, mi-au rămas în suflet din anii copilăriei, din satul meu natal. Pentru a le înregistra integral e nevoie să mă cufund în anii copilăriei. Să vin, din cînd în cînd, lîngă această vatră a strămoșilor..." (Gerul). De aci și tîlcul adînc al întoarcerii acasă, la familiei sau al societății burgheze, oricît de congruente ne-ar apărea soluțiile sale luminate de o înaltă conștiință etică, preferința noastră se îndreaptă către acele repetate incursiuni ale memorialistului în străfundurile vîrstei copilărești, la acea vatră bătută de ploi, așeziată de zăpezi, străbătută de viscole, care stîrneau uimirea și fericirea pruncului. Ion Agîrbiceanu este întîiul scafandru în lumea nedeslușită a simțurilor, care a simțit „mirosul gerului", care a adulmecat ca o „aromă ciudată" prospețimea frigului, care a văzut cu ochii dilatați acele „neguri albe" întrînd pe ușă odată cu răcoarea aspră a iernii și învăluind obiectele și ființele.

Și întîia impresie, ca să spun așa, în cuvinte tocite, de dragoste, pe care a simțit-o adolescentul, lîngă o școlăriță, a fost vehiculată de „adierea mirosmei de fîn, de flori și ierburi uscate". Bătaia inimii a fost precedată de semnalizarea olfactivă. „Nările începură să adulmece lacome. De unde venea amintirea de-acasă? Mirosea așa părul bălai al acelei copile. Am închis ochii, ca amețit... Cînd îmi era dor de mireasma zăpezii și a fînului, treceam pe ulița în care locuia școlărița aceea..." (Amintirile, 1940, pag. 61). A fost la drept vorbind o idilă adolescentină, sau altceva, de ordinea inefabilului, dar din mai vastul domeniu al simțului dominant? Răspunsul interogativ ni-l dă comentariul de pe contrapagină: „...acum, la bătrînețe, cînd stau în zăpadă, lîngă turiștea oilor, și le aud zvonitul, scoarța arcei învie în sufletul meu, subțire și delicată, ca o crenguță de măr înflorit. Mireasma părului ei o simt în nări, ca și a oferanilor ei amestecate, confundîndu-se cu mirosul fînului și al zăpezii. Îmi pare o clipă prietenă, un suflet curat care îmi zîmbește pe al meu, fără să știe, fără să știu. Sufletul meu rămîne să se întrebe deci cu acela al scriitorului cu mireasmă de fîn în păr și cu fulgurația zăpezii în obraji". Problemele sufletești rămîn de resortul ipotezei. Mireasma de fîn și de zăpadă sînt poate realități mai puternice decît aderile părerilor ale vieții sufletești.

Omagiul meu se îndreaptă mai ales către vrăjitorul plin de filc al miresmelor și al aromelor de pe plaiurile provinciei iubite, al cărei tulburător poet împlinește vîrsta patriarhală de optzeci de ani.

Șerban CIOCULESCU

FOLCLOR DIN TRANSILVANIA (III)

Dar pentru a sfîrși cu acest gen de culegeri, vulnerabile, și totuși de o atît de evidentă utilitate editorială, iată și o doină de cătănie, tot din culegerea făgărășană a lui Ion Pop, dar de un caracter mai puțin elegiac ca majoritatea doinelor de cătănie. Cîntece protestatare, cum bine s-a observat, de către toți comentatorii, în frunte cu Engels și Lenin, cîntecele de cătănie iau poziție împotriva războiului și au constituit, în trecutul poporului nostru, cea mai consecventă propagandă pentru pace. Doina făgărășană, de care vorbim, reprezintă o specie cu totul aparte, o specie, am spune, utopică, deoarece pe calea persuasiunii, încearcă să înduplece chiar inima călăului. Ea amintește, într-un fel, de apelul, pe care Boliac, de nu mă-nșel, îl adresa, în toiul revoluției de la 1848, într-una din foile timpului, uneia din puterile protectoare, ce stăteau gata să intervie, cum au și făcut-o, și-n care o solicita, în naivi termeni lacrimogeni, să eruțe, pentru motive de umanitate, viața plăpîndului prunc revoluționar. Doina făgărășană o face, nu numai cu mai multă discreție, dar și cu mai multă grație stilistică: „Bate-l Doamne și-l adie, — Neamțu să nu poată scrie — Feciorii la cătănie. — Bucuros aș cătăni — Căpitan mîndra de-ar fi; — Mi-ar fi drag să fiu cătană — Cu mîndruța-ntr-o cazarmă — Că-n compania mîndrii mele — Pot fi domn și făr de stele — Nu cer stele la grumaz — Numai s-am pe mîndra-n braț: — Să n-am pușcă cu oțele — Numai mîndra cu mărgele. — Și-mpăratul dac-ar vrea — Să-mi asculte pofta mea — La toți voinicii să placă — Cătănia — așa să facă. — Nouă ani de-aș cătăni — Și tot nu mi s-ar urî". Însă serviciul militar, deci cazarma, n-a fost niciodată „închisoarea veselă" de care vorbește opereta, și nici temnița privilegiată, a coanei Anica Bălșoaia, din Piatra-Neamț, căreia i se instalase la penitenciarul din Iași, un adevărat salon de recepție, cu zile fixe și cu joc de cărți în voie, la care participa și personalul administrativ al închisorii. Dimpotrivă. Și o spune în doine grave și severe, poetul popular din Zarand, care implora cerului un foc justițiar, nu numai pentru Sibiu: „De-ar da Dumnezeu un foc — Să ardă Sibiul tot — Ca să ardă ghinărarii — Ghinărarii și maiorii — Care cătănesc feciorii", dar, printr-o interesantă migrație a motivelor, chiar Iașul: „De-ar da Dumnezeu un foc — Ca să ardă Iașul tot — Să ardă și căzărmia — Unde țineam teoria". Ceea ce luminează dintr-odată, cu puterea unui fulger, în noapte, bezna analfabetismului, din trecutul armatei noastre, în care orele de instrucție și mai ales cele de teorie, întreceau în chinuri groaznicele torturi ale Inchiziției. Și aceasta nu numai pentru retardatari, de specia nefericitului Gavriliuc, despre care povestește, cu înduioșată și hazlie aducere aminte, Mihail Sadoveanu, în „Anii de ucenicie", la epoca în care scriesese „Amintirile căprarului Gheorghiță". Bietul Gavriliuc n-a izbutit niciodată să pronunțe corect numele armei Manlicher, pentru el moștenitoarea tronului era prințeasca Maria, iar sublocotenentul Ionescu Eugen, întîiul său șef, în ordine ierarhică, era nici mai mult nici mai puțin, decît fantezista creație folclorică: „sublocotinescu Lionescu Leugint".

Densa, și vibrînd de dragoste filială, notiță, cu care Ioan Șerb însoțește culegerea de folclor din Țara Zarandului, pe care, dimpreună cu Domițian Cesereanu a făcut-o între anii 1954 și 1959, odată cu informații despre întinsa arie geografică a regiunii astfel denumită, schițează și două probleme deopotrivă de interesante. Una în legătură cu prejudecata, ce-și făcuse drum și care, precît ni se spune, mai stăruie și astăzi printre cercetătorii folclorismului, precum că ținuturile Țării Zarandului ar fi sărace în creațiuni artistice, ale spiritului popular și a doua în legătură cu caracterul acestei zone folclorice, care „deși de un pronunțat și nuanțat specific, face sinteza și echilibrul între stilul nordic și sudic al Transilvaniei, amintind deopotrivă cîntecul popular moțesc (propriu zis), bihorean, bănățean și al mureșenilor". Dacă despre aceasta din urmă, problemă de strictă specialitate, cercetătorii competenți și cu lungă experiență în sezisarea notelor distinctive, proprii fiecărei regiuni, urmează să-și spună, asemenea, colegilor lor, etnografii portului, arhitecturii țărănești, ș.a.m.d., cuvîntul, despre cea dintîi, putem atesta fără zăbavă, ajunși la capătul încîntătorului circuit, pe care cele două volume din „Folclor din Transilvania" ni l-a pus la îndemînă, că Țara Zarandului nu e cu nimic mai prejos ca oricare din celelalte regiuni explorate și figurînd în prezenta antologie. Mai mult, judecînd după precizarea pe care editorul se grăbește să o consemneze, și după care textele de folclor din Țara Zarandului ar fi fost culese numai din două raioane: Brad (Hunedoara) și Gurahonț-Sebiș (Crișana), bogăția folclorică a Țării Zarandului e lesne de bănuit, iar protestul celor doi culegători întrutotul îndreptățit. Cît despre înalta calitate artistică a acestor texte, cîteva exemple vor fi deajuns să o proclame. Dotnele de înstrăinare, specie dintre cele mai bogate, și mai expresive a folclorului românesc, aduc cîteva versuri, pe care numai o mare obidă le-ar fi putut smulge atît de încîntse, de parcă le-ar înroșit dogoarea Tartarului și atît de sugestive: în același timp. „De-ar fi trăznit Dumnezeu — Muntele de la Brașău — Talpa leagănului meu!" Un înstrăinat, silit să părăsească Ardealul, deși s-ar putea să nu-l mai revadă, se consolează totuși cu gîndul unei iluzorii prorogări: „Doamne, dă să nu mai mor — Pînă-n postul Paștilor — Pînă cînd toți pomii-nflor — Nema-a mele se potol". Iar un candidat la înstrăinare, dar care deocamdată nu și-a luat încă lumea în cap, se ținguiește în accente, ca următoarele, dintr-un text patetic, de o unică frumusețe și amintind trista șerbie feudală, bogată în exacțiuni de tot soiul (antologia aduce numeroase texte, pe tema conflictelor cu administrația locală), despre care au scris, printre alții, și Dinicu și Iordache Golescu: „Din zări albe pînă-n sară — Mult viața mi-i amară; — Ce-am semănat, tot am dat — De dări să mă văd scăpat; — Domnii tot luatu-mi-au — Și n-am ce să le mai dau... — Toți strigă în gura mare: — „Ieși afară, dă-ne dare". — Nu mă-ntreabă de am sare, — De mai am o coaje-n masă — Și de nu mă ploaie-n casă. — Cum trage boul la car — Așa trag eu la amar. — De amarul vieții mele — Și lui Dumnezeu i-i jele — Că n-am pîne, n-am legume — De stau să mă duc în lume. — Și n-am sapă și n-am coasă — Numa sufletul din oasă... — Da-m-aș codrului, m-aș dare — Să mai cînt cu el de jele — Să mai uit de celea rele". Din munții Apuseni sînt stihurile: „Munții noștri aur poartă — noi cerșim din poartă-n poartă", cu cari din adolescența noastră însoțeam peregrinarea giubărarilor moți prin țară. Doinele de dragoste și dor aduc texte nu mai puțin prestigioase, de la strigătura cu tîlc mai adînc, deoarece soluția ce preconizează e așa de radicală: „Auleu, măi hoț de dor — N-am topor să te omor — Nici săcure să te tai — Să nu mai am nici un bai" și pînă la catrenul de mare adevăr psihologic: „Bade, bade și iar bade — Ce bătaie ți se cade — Că treci pădurea cu mine — Și nu pui mîna pe mine". pe care Zaharia Stancu l-ar putea folosi ca epigraf, la a doua ediție a „Rădăcinilor...", pentru un anume episod din aventurile lui Darie; și de la o doină de dor de gingășia subtilă a următoarei: „Mult mă-ntreabă inima — Doru-mi e de cineva? — Foaie verde de scumpie — Dar cum, Doamne, să nu-mi fie, — Cînd și muntele că-i munte — Sincă are dureri multe: — Are luna și ceața — Are frunza și iarba — Ș-are mierla, săraca" și pînă la un blestem de virulența următorului, pe care și Shakespeare l-ar fi invidiat pentru rafinamentele vindicative dintr-însul: „Ajungă-te, bade, ajungă — nouă boli, nouă lingori — Ș-o pereche de junghiori — Și te-ajungă Dumnezeu — Să te port la fag, la fag — Să îți pun pernă la cap — să îți dau pită cu acul — Să îți arăt cum e dragul — Să îți dau vin cu lingura — Să îți arăt cum e ura". — Într-un anume loc al notiței, de care am vorbit, Ioan Șerb semnalează și un sector al „liricei filozofice" și regretul nostru e că nu putem zăbovi la atitea admirabile texte, ce se găsesc și în celelalte culegeri ale antologiei și ilustrînd cu toatele marea capacitate aforistică a poporului. De pildă: „Mult mă mustră iedera — De ce nu-s verde ca ea. — Iedera poate fi verde — Că tot în pădure șede — Da eu, Doamne, nu pot fi — Că-s în sat cu oamenii...", căruia îi răspund, cu ecouri alterate, dar mai adîncite, din izolata depresiune a Lăpușului (culegerea Dumitru Pop) versurile: „De-aș trăi cît bradu-n munte — Și-atunci aș muri prea iute — De-aș trăi cît un stejar — Și-atunci aș muri cu-amar — Dar trăiesc cît iarba-n luncă — Astăzi sînt — Mîine-s de ducă". Și același regret că nu putem stărui asupra variantelor „Mioriței", ce nu vor întîrzia de bună-seamă, să intereseze pe specialiști. Mă mulțumesc, numai, să notez, din prima versiune zărăndeană a „Mioriței" enigmaticul vers (subliniat de noi), ce nu l-ar fi intrigat mai puțin pe Densușianu, din răspunsul, pe care păcurarii ucigași îl dau maicei păcurarului ucis: „Ba noi l-am văzut — Mergînd spre trecut — Aci mai napoi... — Numărînd la bani — Pe aripa șubii — La lumina lunii — La marginea lumii"...

Regrete, pe care le răscumpără totuși gîndul că alți comentatori vor pătrunde mai adînc în pădurea aceasta stufoasă de poezie — pentrucă „Folclor din Transilvania" nu și-a spus încă ultimul cuvînt și pentru că despre meritele și semnificațiile acestei laborioase antologii nu se va fi scris niciodată îndeajuns.

PERPESSICIUS

ION AGÎRBICEANU

(Urmare din pag. 1)

legile eacuate, zăbrelitoare ale capodoperei, rîmbotezat în roman prin însăși mina din care se scoate prețiosul deporcatul și înșelătorul metal. Se simte peste tot răsuflarea rece, ca a unei ființe tu, umbra care se cască în gîtul ei înghite pînă la urmă nu numai viața băieșilor storși de exploatare, sălbăticiți de mizerie, dar și iluziile de prosperitate, apetițările feroce ale celor dezmoșteniți de aur, de pofta cîștigului, surprinși într-o semnificativă contopire.

Toate năzdrăvăniile acestor exploatatori împinși de pasiunea îmbogățirii pînă în orbire sau cinism emană un aer de putrefacțiune. Fără să vadă forțele sociale care puteau aduce furtuna înnoitoare, scriitorul zugrăvește această lume cu un ascuțit simț critic de condamnare a nedreptății sociale, a morale burgheze caracterizată prin cunoscutul principiu „homo homini lupus" Valoarea romanului rezidă nu numai în conținutul nou la vremea sa, pentru literatura noastră realist-critică, ci și în măiestria construcției, a portretizării, a narațiunii. Reeditat în zilele noastre, Arhanghelii s-a bucurat de o unanimă bună primire din partea cititorilor și criticii. Dovadă că, după o jumătate de secol, semnificația sa bogată socială și artistică s-a păstrat.

Preocupat mereu de problemele morale și de proiectarea lor pe un fundal social mai cuprinzător, Agîrbiceanu a dat la iveală, după primul război mondial, mai multe lucrări care se înscriu, ca gen, între povestire și nuvela desfășurată pînă în pragul romanului. Printre ele, în ordine cronologică și totodată ca manifestări semnificative pentru sondajul pe care îl face prozatorul și în schitele sale (și anume, cunoașterea sufletului omenesc răvășit de ororile războiului) sînt Stana și Jandarmul. În afara unor pasaje și situații artificios conduse ca să servească unele teze moralizatoare — aceste lucrări se remarcă prin același realism dens, prin personaje frămîntătoare de viață interioară, cu multe înclinații spre tragic.

Liceean... odinioară, În pragul vieții, Domnișoara Ana, evocă fiecare pentru altă epocă, scene și episoade din viața școlarilor, a intelectualității formată și deformată de condițiile existenței sociale respective. Penelul de pictor al moravurilor, înzestrat cu o viziune sobră, realistă, cu intuirea unghiurilor semnificative, de contemplare a vieții se recunoaște însă mai greu în aceste cărți, care suferă pe alocurea nu numai de grabă dar și de deformări în interpretarea evenimentelor, raportate la adevărul istoric.

Cu totul alta este situația unor romane ca Răbojul lui Sf. Petru *(1934) și* Sectarii *(1938). Aici, prozatorul face din nou incursiuni în spații sociale mai vaste, în preocupările și problemele specifice diverselor pături și clase, orientîndu-se spre acelea care deagajă o semnificație profundă. Pana e inmuiată, de obicei, în apă tare, ironia, satira, sarcasmul sînt ținute la loc de cinste. Cu ajutorul lor, Agîrbiceanu demască violent afacerile veroase ale politicienilor zilei, demagogi, excroci, „filantropi", miniștri, membri ai cluburilor politice, lichele din cele mai felurite familii ale protipendadei, în devenire sau în decădere, toți trăind pe spinarea poporului înșelat, mințit, stors feroce de ultima picătură de energie. Deși indirect, cu ecouri uneori întortochiate se simte totuși în aceste cărți, în nota lor ascuțit critică, influența intensificării luptei de clasă din Rominia burghezo-moșierească, afirmarea în viață a ideilor și bătăliilor din ce în ce mai ample pe care le desfășura clasa muncitoare, condusă de partidul ei revoluționar, pentru libertate, împotriva fascizării țării. Ele atestă în primul rînd nu legătura prozatorului cu aceste idei, ci cu realitatea obiectivă ce le conținea, cu viața poporului nostru — trăsătură de bază și consecventă a scrisului său. Limitele viziunii scriitorului, ezitările de a trage concluzii generalizatoare mai clare și îndrăznețe, îndeosebi cînd e vorba de reprezentanții claselor suspuse, sînt determinate de corectivul biblic cu care el își amendează uneori propriile observații. Eficiența satirei rămîne, totuși remarcabilă.*

Făcînd în continuare apel la proza epică de proporții, Agîrbiceanu ne-a dat în acești ultimi ani Faraonii *evocare tulburătoare, scrisă într-un ritm aproape cinematografic, a vieții de altădată a țiganilor nomazi, oameni mîndri care se încălcră pentru dreptate, dovedind nobile calități, cinste și eroism.*

Și această carte atestă marea pasiune a venerabilului scriitor pentru tot ce e omenesc, pentru om în genere, căutările și marea lui bucurie, manifestată direct, ori de cîte ori poate scrie cuvîntul om cu O mare, ca să folosim o caracterizare gorkiană.

Intrat în literatură aproape la începutul veacului nostru, dar la cîțiva ani după apariția marelui Sadoveanu, continuînd tradiția prozei lui Slavici și prefigurînd pe aceea care avea să atingă prin Liviu Rebreanu o nouă strălucire, Ion Agîrbiceanu a rămas un scriitor atașat vieții poporului din care s-a ridicat. În această legătură anteică a văzut el sensul dominant al artei sale realist-critice. Analiza operei confirmă mărturisirile autorului, din acest punct de vedere: „O operă literară care nu adaugă nimic la gîndul nostru, la simțirea și voința noastră, la bucuria noastră de viață cred că e zadarnic scrisă, zadarnic citită... Nu există artist conștient care să nu știe ce vrea cînd lucrează la o operă de artă. Dacă așa numita tendință în artă se reduce la această voință conștientă, nu există operă de artă fără tendință".

Cu un asemenea crez artistic orientat spre viață, pătruns de spirit democratic, Agîrbiceanu putea să biruie mai ușor influențele exercitate uneori asupra sa de curentul „semănătorist", și tezele evanghelice de factură „tolstoiană", expresie ale contradicțiilor sociale pe care le-a reflectat înainte de Eliberare formația scriitorului.

Prin cele mai bune lucrări ale sale — și sînt destule începînd de la schițe și povestiri, scurte ca Fefeleaga, Melentea, Adăpost de-o noapte, Atît de singur sau altele cuprinse în volumele publicate în ultimii ani — Din munți și din cîmpii, File din cartea naturii — *și pînă la romane de profunzimea și veridicitatea* Arhanghelilor, *Ion Agîrbiceanu și-a dobîndit un loc sigur nu numai în paginile istoriei literaturii române, dar și în inimile tot mai numeroșilor săi cititori, de la școlari pînă la cei de vîrstă să patriarhală. Doar singur spunea că „orice creație adevărată e o sporire a vieții". Acum cînd sporul de frumusețe devine zilnic mai bogat, cum e firesc în socialism, opera lui Ion Agîrbiceanu își continuă drumul ascendent prin viață, ca un om care se simte la el acasă.*

Ion BRAD

ION AGÎRBICEANU, ANALIST

Citirea lui Balzac, Flaubert, Zola, Tolstoi, Dostoievski, Gogol, Gorki — își amintește I. Agîrbiceanu, în *Mărturisiri — a fost pentru mine ca o lovitură de măciucă, după care am rămas un răstimp zăpăcit, dezorientat, înfrînt".* Marii scriitori francezi și, mai ales, ruși i-au revelat prozatorului nostru *„imensitatea vieții, nesfîrșita ei bogăție și variație, culmile și prăpăstiile ei".*

Autor, pînă atunci, a numeroase povestiri de dimensiuni reduse, ce dezvăluie în scene și chipuri răscolitoare viața de altădată a satului ardelean, realitățile satelor de mineri din Munții Apuseni, mai cu seamă, văzute ca un tărîm al durerii, Ion Agîrbiceanu s-a înlreptat — sub influența lecturilor amintite — către narațiunile de mari proporții: nuvele și romane, în care, continuînd pictura unei lumi infernale, își propunea să sondeze implicit adîncimile întunecoase ale sufletului omenesc. Dacă în romane ca *Legea trupului* și *Legea minții*, investigația psihologică e păgubită de o anumită tendință spre reflecție, ce tinde s-o suplinească, de un didacticism religios, în unele povestiri ample, precum *Popa Man* și *Jandarmul*, darul scriitorului de a descifra sentimente și pasiuni, își vădește puterea din plin.

Dumitru Bugdan, *Jandarmul*, e un personaj tenebros, unul din personajele superb conturate artistic ale prozei lui Agîrbiceanu. Falnic la înfățișare, bine zidit, hotărît în mișcări și scump la vorbă, autoritar cînd — rareori — rostește cîteva vorbe, întimidînd pe toată lumea prin simpla prezență, el dobîndește — pe măsura întregirii portretului său sculptat de prozator cu o siguranță a liniilor, impecabilă — toate însușirile unui personaj diabolic. Venit de cine știe unde, învăluindu-se continuu în mister, straniu bărbat cu inimă de piatră, abate nenorocirea, în Virtopi, unde se statornicește, peste două case, sfîrșind tragic el însuși. Sînt în Dumitru Bogdan resurse uriașe de vitalitate, dar puse în mișcare de resorturile celui mai sălbatic egoism, ele se consumă în goana după avere, în acte de cruzime față de animale și mai ales față de soție, în aventuri erotice cu efecte pustiitoare. Temîndu-se de el, pizmuindu-i, poate avuția, consătenii văd, totuși, în jandarm un suflet nefericit. Fără să cunoască vreuna din tainele vieții lui, țăranii sînt încredințați că unul care și-a agonisit o avere considerabilă în jandarmerie trebuie să aibă ceva pe conștimță: *„Cine știe, măi oameni buni,* zice unul — *ce are pe suflet! Cîți jandarmi n-au împușcat oameni? Poate are și el o moarte pe suflet. Nu-l vedeți cît e de întunecat, de parcă-i plouă și ninge mereu? Ori poate banii cei mulți, cîștigați cine știe cum, îi stau greu pe suflet".*

În afară de figura personajului principal, un Lică Sămădău sub mască de gospodar așezat, în nuvelă reține interesul urmărirea dramei celor două victime ale iubirii: Veronica Roșu, ibovnica, și Catarina, soția eroului. Dragostea este pentru amîndouă o boală grea, istovitoare. Sfredelită de jăratecul ochilor lui Dumitru, Veronica e și ea încinsă de o spaimă rece, urmată de răscoliri de foc. Știe că iubirea aceasta o poate duce la pierzare *(„M-a privit ca pe o pradă! S-a uitat la mine cu un strigoi care-ți ia sînge!")*, totuși se dăruie cu patimă și deznădejde. Cealaltă, nevasta, bătută crunt la numai o săptămînă după nuntă, avînd dovada sigură a lipsei de dragoste, privește, totuși, la soțul ei ca la un idol, parcurge calvarul umilinței pînă la capăt. Dușmane de moarte, cele două femei se încaieră în văzul satului întreg la gară, în ziua despărțirii de Dumitru, mobilizat și trimis pe front, pentru ca după cîteva săptămîni să se înfrunte din nou; amîndouă se îndărătnicesc să trimită scrisori peste scrisori, rămase fără răspuns, pe o adresă obținută în secret de fiecare de la primărie. Cînd în sat ia ființă un spital militar, Catarina și Veronica recurg la adevărate stratageme pentru a obține de la părinți vreo știre privitoare la bărbatul iubit. Mînată de puteri de nestăpînit, Veronica se strecoară noaptea, în casa avariată de război, părăsită, a lui Dumitru, stîrnind urlete lugubre ale cîinilor și dînd naștere unei povești cu stafii, țesută de imaginația înfierbîntată, hrănită de superstiții, a sătenilor, iar Catarinei i se pare, într-o noapte de groază că aude în tindă pașii apăsați ai jandarmului. Atent la mobilurile sufletești ce determină manifestări, scriitorul conduce investigația pînă în zonele subconștiente, dovedind a fi reținut din literatura lui Dostoievski nu numai îndemnul la milă față de suferința umană, ci și deprinderea de a coborî pînă în regiunile abisale ale ființei omenești.

Impresionante sînt și acele situații din *Jandarmul* în care Dumitru Bogdan, devenit propria-i umbră, este arătat după dezertarea de pe front. Nebun, cu fața încadrată într-o barbă crescută sălbatic, cu o tăietură mare în frunte, crezîndu-se înviat din morți și părînd într-adevăr slobozit din groapă, jandarmul este, în această ipostază, imaginea umanității desfigurate de apocalipsul războiului. Căutat de patrule, trăiește ascuns în păduri, unde, îngrozită, o țigancă îl vede culegînd bureți și împrăștiindu-i apoi cu hohote sinistre de rîs. E obsesia și pedeapsa lui. Bărbatul Veronicăi murise, cu ani în urmă, otrăvit de bureți și jandarmul, bănuind-o vinovată de moartea lui pe ea, se teme să nu aibă aceeași soartă și vrea să stîrpească toți bureții de prin păduri.

Preot enigmatic, venit în Teleguța din necunoscut, așezat aici, într-un chip straniu, divinizat la început de enoriași, privit apoi cu teamă, socotit în cele din urmă un sol al iadului și alungat din sat, într-o noapte, popa Man e un suflet neliniștit, purtător al unui destin tragic. Înalt de statură, vînjos, cu barbă mare, stufoasă, îmbrăcat într-o haină neagră, lungă „pînă la călcîie", intrarea popii Man în ograda bisericii, în simbăta de paști, produce asupra întregului sat o impresie covîrșitoare, sporită de gesticulația sigură și glasul ferm al străinului, ca și de privirea ciudată, cînd melancolică, învăluită în cețuri, cînd ageră, aprinsă vulturește, a ochilor lui mari și negri, umbriți de gene lungi. De la început, preotul se înfățișează ca un om al contrastelor. Cuvios în biserică, servește liturghia și predică astfel încît își vrăjește credincioșii, predispuși să vadă în el pe însuși vlădica, venit incognito, dar după masă zvîntă sticle de vin și, azvîrlindu-se în horă cu patimă, joacă pînă seara tîrziu, aprig, îndrăcit. Altădată, în casa creștinului pe care și l-a ales gazdă, popa Man, după ce mîntuie trei sticle, începe să cînte cîntece de lume: *Trandafir mîndru rotat, / Ș-aseară te-am așteptat...*

Ca și în *Jandarmul*, prozatorul se dovedește, în *Popa Man* un descifrator plin de înțelegere al sufletelor chinuite, cutremurate în însești temeliile lor obscure. Tînăr, preotul cu înfățișare statuară se simte, chiar din seara luării contactului cu poporenii, minat fără putință de împotrivire către fiica unui țăran, Firuța. Dragostea aceasta îl schimbă dintr-o dată, adînc. După cununia Firuței, măritată cu un flăcău din sat, nimeni nu-l mai vede rizînd. Băutura nu mai gustă. Slujbele bisericești le face „mai militărește, mai repede". Muncește „ca un turbat" zi și noapte „eclegia" pe care o găsește însă prea mică și satul e nevoit să adauge celor zece unghere dăruite inițial, încă pe altitea, sporite curînd cu încă cincisprezece, cumpărate de preot, apoi alte și alte loturi. Adevărat moșier, popa dobîndește trăsăturile de caracter ale Jandarmului. Ursuz, însingurat, ca un huhurez, misterios, nu răspunde celor ce-i dau binețe, omoară cu pușca vitele ce-i intră în semănături.

Izvorul acestor comportări este, evident, patima averii. Dar aceasta a fost, la rîndul ei, declanșată de ecalaltă pasiune, înăbușită. Dragostea pentru Firuța nu fusese o dragoste oarecare, ci dragostea cea mare, unică într-o viață de om. *„Prin sufletul lui,* — relatează scriitorul — *pînă acuma, patimile trecuseră cu aripi repezi de vifor, una după alta. Simțise că nu-i îngăduită în lume care să nu se poată face stăpînă pe inima sa. Dar patima care începu acum să-l stăpînească nu se apropia ca un vifor, ci se strecura în suflet domol, încet, adînc, dureros".* Înfrînată ani de zile cu strășnicie, o de ajuns o întîlnire întîmplătoare, pe cîmp, între popă și țărancă pentru ca patima să izbucnească năpraznic, măturînd orice piedici din cale; e o forță a naturii, mai presus de voință. Nu le rămîne celor acaparați de ea decît să i se supună, și i se supun. Firuța cu frică, cu o conștimță a „păcatului" transformată continuu în stimulentul lui, Man — al cărui suflet e urmărit de fantasma preotesei sale cu copilul la sîn, părăsită de mult — cu incredințarea că tot ce se întîmplă e de neevitat: *„Cine ne-a pus să ne întîlnim? Am căutat noi întîlnirea aceasta? Ei bine, să-ți spun, tot puterea aceea nemîntuită care m-a făcut să aleg casa voastră. Și după ce nu ne-am vorbit ani de zile, cînd eu am trăit cu un singur gînd, cu al agoniselii, ți-aduci aminte cum ne-am întîlnit tădată? Ai simțit tu atunci păcatul, te-ai gîndit la păcat? Nu. Nici eu. Îndeplineam ceea ce nu stătea în puterile noastre să nu facem. Și tu vezi că numai de atunci are viața noastră înt

Alionka

(DESTAINUIRI)

Orice s-ar întîmpla, aceste cuvinte sînt faptul că ne aflăm din nou într-o perioadă în care cinecaștii sînt cam nu se poate mai atenți la ceea ce se petrece pe tărîmul creației literare.

Este evident că aici au s-a ajuns dintr-odată, ci pe măsură ce s-au dezvoltat instrumentele noastre gnoseologice și metodologice, pe măsură ce am progresat atît în cuprinderea, înțelegerea și aprofundarea vieții contemporane, cît și în mijloacele de reflectare artistică a acesteia. Aceste schimbări în viziune, compoziție, gramatică, sintaxă etc. au apărut mai întîi în povestirea scurtă care a constituit un adevărat banc de probă al literaturii, pentru ca mai apoi să influențeze și cinematograful. De aceea mi se pare atît de utilă dezbaterea care se desfășoară astăzi la noi în ceea ce privește povestirea scurtă. Căci, în ceea ce ne privește, noi considerăm că victoriile povestirii scurte în literatura noastră nu vor rămîne fără repercusiuni asupra cinematografiei noastre, tot așa cum victoriile mereu mai numeroase ale literaturii sovietice au contribuit la acea excepțională nouă înflorire a cinematografiei sovietice la care asistăm de cîțiva ani. Toată critica sovietică și străină a subliniat faptul că mai cu seamă tinerii scriitori sovietici sînt pentru romane mai scurte care să apeleze mai mult la colaborarea cititorului. „Sînt în stare să înțeleg chiar dintr-o vorbă, am văzut multe lucruri, ritmul exterior și interior al vieții mele s-a schimbat și în consecință cer să mi se vorbească mai pe scurt". (G. Gulia: „Stilul și epoca"). Sau: „Sînt sigur că epoca noastră impetuoasă e aceea a romanelor scurte, scrise într-o limbă riguroasă" (Iurii Bondarev). Filmul „Destăinuiri" transpune cinematografic un asemenea text literar, povestirea scriitorului sovietic Serghei Antonov — intitulată „Alionka". Această povestire luată în ea însăși, în stare brută, adică mai înainte de orice prelucrare cinematografică, se structurează într-o viziune perfect cinematografică, astfel încît cineastul Barnet n-a trebuit să intervină decît foarte puțin. Dimpotrivă s-ar putea spune că regizorul menționat și-a asigurat specificitatea limbajului cinematografic al operei sale tocmai printr-o mare fidelitate față de textul literar. Scriitorul evocînd măreața epopee care s-a desfășurat și se desfășoară pe pămînturile desțelenite nu a recurs la o povestire clasică a evenimentelor, la o compoziție clasică. El nu a descris viața unei colectivități eroice într-o ordine strict cronologică și de la început la sfîrșit, din primele zile pînă atunci cînd ogoarele desțelenite încep să producă. Folosind călătoria unui grup de coloniști pînă în orășelul Arik, el a izolat cîteva personaje, cîteva momente din viața acestora, dar momente determinante pentru evoluția atît a lor cît și a colectivității pe care au constituit-o pe noile pămînturi. Destăinuirile acestor eroi se exprimă literar și cinematografic printr-o serie de flash-back-uri adică de întoarceri în trecut. Epopeea se reconstituie desigur din fapte, dar din fapte redate nu din exterior, ci din lăuntrul eroilor care le-au trăit și care acum le povestesc (Ceea ce dă posibilitatea includerii comentarului lor, a meditației lor asupra acestor trăiri). Fiecare dintre eroi povestește lucrurile într-un fel propriu, conform virstei, mentalității, sensibilității sale etc. În funcție de aceasta, dar și de conținutul fiecărei povestiri, de dominanta afectivă a acesteia, regizorul Barnet își adecvează limbajul cinematografic și am putea spune chiar stilul plastic al imaginilor realizate. În povestirea isprăvilor Alionkăi tonalitatea afectivă este veselă, ritmul mișcărilor este rapid, aproape sacadat, camera înregistrînd mai puține imagini pe secundă, tocmai pentru a sublinia comicul faptelor năstrușnice ale fetiței. În schimb, cînd Vasilissa Petrovna povestește moartea eroică a tinerei ei fiice, tonalitatea povestirii, a atmosferei afective, a plasticii cinematografice — unghiurile de vedere, cromatica, lumina — se transformă, căpătînd o gravitate de oratoriu, ca în impresionanta, splendida imagine, văzută de sus, a malului pe care este veghiat cadavrul eroinei. Pe de altă parte, așa cum am mai spus, fiecare dintre episoadele pe care le-a izolat și povestit, după scriitor, regizorul, sînt adevărate turnante, adică momente hotărîtoare pentru schimbarea interioară, spirituală a eroilor (inclusiv a Vasilissei Petrovna). De aceea, pentru Alionka drumul cu autocamionul spre Arik echivalează cu un adevărat itinerar spiritual, cu o adevărată maturizare intelectuală, morală. Și acest lucru devine o monografie vie și convingătoare asupra marilor prefaceri în acțiune. Eficiența principiilor educației socialiste, întărirea și dezvoltarea moralei socialiste în societatea sovietică pretutindeni apar în toată complexitatea lor și în toată forța de tradare. Iar în cazul acestei epopei umanității se află mască în fenomenul atît, așa cum spune în povestirea lui Antonov, țăranul, referindu-se la transformarea satului său: „A început să înverzească și a sfîrșit prin a prinde gust de mușcat. E firesc: oamenii, ca să aibă conștiință împăcată, trebuie să-și dea seama că ei pot sperie și la alcătuirea decît la a-și fine tovărășie unul altuia. Asta te face să ai un pas mai sigur în viață. Ea, de pildă, a reînceput să rîdă. Și ochii și-au recăpătat strălucirea de mai înainte... Și pe urmă îi vin idei noi. Oamenii — mi-a explicat ea — deștelenesc pămîntul, dar și pămîntul deștelenește oamenii".

Astfel filmul „Destăinuiri" transmite un înalt mesaj spiritual într-un limbaj cinematografic modern, luminînd un important mănunchi de probleme ale relației dintre film și literatură.

Eugen SCHILERU

Despre repertoriul Teatrului Național în stagiunea care începe

Re reîncepem activitatea conștienți că în fața noastră stau sarcini mari. Ne așteaptă un public exigent, îndreptățit să ne ceară spectacole la nivelul celorlalte înfăptuiri din atîtea domenii ale activității omenești, și în care auditoriul socialist dă clipă de clipă dovada capacităților sale. De mulți ani, și pe drept cuvînt, spectatorii noștri ne recunosc, atunci cînd e prilejul, spectacolul amori, cenușiu, plat. Chiar reprezentația așa zisă „curată", dacă e numai „curată", adică onorabilă, adică mijlocie, nu mai mulțumește. Arta făcută „căldură", fără pasiune, e dezaprobată. Urechea atentă înregistrează o sală indiferentă și aplauze posibile. Avem nevoie de săli entuziaste, aplaudînd în picioare, îndelung, ca un semn al aderiunii declarate la teme dramatice inteligente, pătimașe, comunicînd un mesaj contemporan, tragedii, drame puternice și comedii sclipitoare, slujite de interpretări artistice și memorabile. Un tînăr contrabasist vorbea nu de mult cu îndreptățită mîndrie despre o piesă a cărei vizionare a însemnat „un chin". Nimeni nu are dreptul să repetăm asemenea dureroase experiențe. Fiecare spectacol trebuie să fie o sărbătoare pentru spectatorul venit să-și cumpere bilet la casă. Există în fiecare unitate socialistă o condică de reclamații în care cumpărătorul sau consumatorul nemulțumit își notează protestul atunci cînd marfa servită nu corespunde calității dorite. De ce ar face spectacolul o excepție de la această regulă, și de ce să dezamăgim un prieten care ne cinstește casa, cu o primire plictisită? Ne bucurăm de condiții de lucru excepționale și pe care înaintașii noștri nici nu le-au visat. Trebuie să răspundem dragostei și încrederii arătate cu un repertoriu ales cu grijă, gîndit temeinic, cumpănit, cu simț politic și cu simț de răspundere, un repertoriu aducînd pe scenă teme majore, piese pe deplin realizate artistic, singurele în stare să prilejuiască spectacole bune. „Făcăturile", improvizațiile dramatice, aproximațiile literare, „bunele intenții" în haine sărace, nu conving pe nimeni, și nimic nu e mai trist decît o sală absentă, indiferentă sau chiar indulgentă. Nucleul repertoriului, partea lui cea mai vie, îl constituie piesele originale oglindind realitatea zilelor noastre, piesele în care se arată în chip convingător cum se formează și crește omul erei socialiste. Reprezentarea acestor piese a devenit de mulți ani sensul principal al activității noastre. Nu bilanțul brut al spectacolelor reprezentate în genere, nu socoteala seacă a cîți spectatori au vizitat într-o stagiune un teatru, îi definesc profilul și îi marchează succesele sau lipsurile, ci cîți spectatori au aplaudat din inimă piesele zilelor noastre, reprezentații-miting, cu scene-tribune, de la înălțimea cărora își iau zborul marile idei ale epocii. În acest spirit Teatrul Național „I. L. Caragiale" din București, recunoscînd justețea celor nu de mult scrise de ziarul „Scînteia", cu privire la lipsurile și rămînerea în urmă pe care a văzut-o acest teatru în stagiunea trecută, își revizuiește repertoriul și își sporește eforturile, pentru ca prima scenă a țării să corespundă la un nivel cît mai înalt rosturilor sale.

Vom reprezenta în curînd piesa „Febre" a dramaturgului Horia Lovinescu, lucrare valoroasă punînd în lumină tocmai acel proces sufletesc de care vorbeam mai sus, proces și luptă în care învinge trăsăturile morale ale omului nou chemat la o superioară ordine a înțelegerii îndatoririlor sale. Vom reprezenta în stagiunea ce-și deschide porțile o piesă purtînd semnătura Luciei Demetrius, intitulată „Doi prieteni" și în care scriitoarea relevă transformările petrecute în conștiința oamenilor, odată cu încheierea procesului de colectivizare a agriculturii.

Voi pune în scenă în prima parte a stagiunii ultima comedie a lui Aurel Baranga, „Adam și Eva", în care regăsesc virtuțile „Mielului turbat" în cascada de vervă a „Sicilienii" Tema piesei o enunță eroul principal: „Trăim în această lume a noastră ca pe o corabie în care fiecare dintre noi e deopotrivă călător și cîrmaci". Deci o piesă în care se pune problema răspunderii pentru tot ce se întîmplă în jurul nostru, dar și o satiră acidă împotriva a ceea ce mai reprezintă vechiul cu apucăturile și năravurile lui insalubre. Dar cu aceste trei titluri nu ne-am făcut încă pe deplin datoria.

În anul ce vine vom sărbători cei treizeci de ani scurși de la neuitatele lupte ale Griviței Roșii, cu o piesă pe care o dorim cît mai izbutită, așa cum merită această nemuritoare pagină din istoria noastră contemporană.

Direcția, secretariatul literar, întregul colectiv al teatrului studiază încă alte multe lucrări semnate de Al. Voitin, Mihail Davidoglu, Alexandru Șahighian, Eugen Barbu, Sidonia Drăgușanu, Mihai Novicov, și din care o parte sperăm că vor fi jucate chiar în stagiunea pe care o începem.

Deschidem a optsprezecea stagiune teatrală în patria noastră liberă. Virstă a majoratului. Virstă care obligă. Să fim la înălțimea ei.

Sică ALEXANDRESCU
artist al poporului

cronica dramatică

de V. MINDRA

PE MARGINEA UNUI TURNEU

(Teatrul de Stat din Arad la București)

Teatrul de Stat din Arad se dovedește a fi o instituție artistică vie și sîrguincioasă. Asumîndu-și sarcini dificile, colectivul acestui teatru și-a privit cu seriozitate obligațiile. Nu putem să excludem de la început vreo operă de seamă a literaturii dramatice din repertoriul unor teatre cu forțe artistice încă neconsacrate. Adeseori tocmai asemenea încercări inițiate de către un regizor inzestrat, afirmă valori interpretative puțin cunoscute. Ne amintim încă de „Hamlet"-ul teatrului craiovean și de cei doi remarcabili interpreți tineri relevați cu această ocazie. Iată de ce nu ni se pare exagerată introducerea unei drame ca „Răzvan și Vidra" în repertoriul teatrului din Arad.

Spectacolul realizat sub conducerea regizorului Dan Alexandrescu nu dă, nici un moment, impresia improvizației și nici a diletantismului. S-a intenționat obținerea unei mai depline apropieri a textului lui Hașdeu, de publicul zilelor noastre. În acest scop s-a pus surdină muzicalității exterioare a unor tirade și — în general — s-a impus o trăire intensă a rolurilor și situațiilor în spirit realist. Caracterele cu valoare tipică cum sînt avarul Sbierea sau hîtrul moș Tănase au fost simțitor favorizate de această ancorare în firesc. Dimpotrivă figurile romantice din centrul acțiunii, eroii titulari mai ales, s-au găsit — cu pateticele lor explozii lirice — evident stînjenite de obligația unei exprimări bazate pe naturalețe. În „cîntul" final interpretul lui Răzvan a surprins publicul printr-o deviere bruscă spre jocul pasional, aproape halucinant, pe care rostirea cotidiană a textului din actele precedente nu-l pregătesc în nici un fel. Intenția regizorului de a șterge praful de pe manuscrisul unei vechi drame este cu totul lăudabilă și el a obținut în această direcție rezultate meritorii. Atrage atenția astfel modul în care mulțimea (în cîntul I și II) este introdusă natural în acțiune ca participantă la dezbaterea de fond. Totuși nu putem să nu observăm că în această operație de înnoire, direcția de scenă a trecut prea ușor peste natura construcției artistice a acestei drame care a constituit modelul (neatins) al tuturor creațiilor romantice în teatrul nostru, inclusiv tragediile lui Alecsandri. A înova scenic nu înseamnă a face abstracție de datele constitutive ale textului, ci tocmai de a le lumina într-un chip nou.

Dintr-un articol explicativ publicat în caietul-program aflăm că regia a fixat *supratema* spectacolului în „ilustrarea ideii că forța personalităților, a activității lor în istorie, constă în primul rînd în legătura cu masele, în slujirea intereselor claselor înaintate ale societății". Mai ales din pricina marii însemnătăți a acestei concepții înalte, s-ar fi cuvenit ca ea să nu fie atribuită excesiv unei opere care — cu toate vederile sale avansate — nu ajunge la o consecventă gîndire materialistă.

În drama lui Hașdeu numai primele două cînturi sînt legate strîns de principiul luptei pentru libertate și străbătute de ură împotriva boierimii. Nici în această parte a piesei nu se vădește însă ideia „slujirii intereselor claselor înaintate", exaltîndu-se doar în mod romantios lupta haiducească, libertatea iluzorie pe care o dă sălbăticia inaccesibilă a codrului. (Să nu uităm că Răzvan acceptă s-o răpească pe Vidra exclusiv pentru bani, în afara oricăror țeluri justițiare). În ceea ce privește celelalte trei părți ale dramei, ascensiunea glorioasă a eroului principal nu este deloc văzută ca urmînd legăturii sale cu masele, ci exclusiv îndeplinirii cinstite a datoriilor asumate și vitejiei văzută ca valoare în sine. De fapt, Răzvan trăiește din plin o dilemă romantică, care opune onoarea, cinstea omenească, pornirilor neguroase ale setei de mărire. Eroul dramei este un Cromwell de o remarcabilă autenticitate; nu o imitație izbutită după modelul hugolian, ci o creație originală într-un spirit asemănător creațiilor romantismului progresist de pretutindeni. Sotul Vidrei nu acceptă să fie comparat cu Sbierea, produs al patimilor oarbe dezumanizante, dar primește cu bucurie rangurile nobiliare, chiar înainte de a cădea în setea nestăvilită de putere. Tratată în culori proaspete, dar în limitele firești ale concepțiilor vremii „Răzvan și Vidra" așteaptă să fie valorificată numai ca operă umanistă închinată obligației omului de a se înălța prin darurile sale naturale, împotriva egoismului și meschinăriei care-l împing la acțiuni mîrșave, dezonorante pentru apartenența sa la umanitate. În același timp, se cere, desigur, evidențiat cu o nouă forță caracterul popular al acestei piese. Trăsăturile lui Răzvan ca erou popular de extracție folclorică se cer accentuate în conturul lor hiperbolic, ca reprezentare simbolică a forței omului simplu superior nimicniciei boierilor și șleahticilor. Valoarea ideologică a acestei piese de bună tradiție pașoptistă este, astfel, firesc legată de haina sa artistică, de coloritul viu și versificația inspirată.

În spectacolul arădean neținîndu-se seama de aceste cerințe tendința de improspătare a piesei lui Hașdeu a reușit numai parțial. Cîteva creații actoricești trebuie să fie evidențiate. În afara profilului satiric excelent pe care-l obține Constantin Adamovici (Sbierea), s-au reliefat memorabil aparițiile cuplului Răzeșul—Vulpoiu (Costel Atanasiu și Sorin Gheorghiu). Interpretul lui Răzvan este Valentino Dain, un actor care dovedește reale posibilități, mai ales în cîntul II și V. Distribuirea rolului Vidrei surprinde. Interpreta (Olimpia Didilescu) a înțeles foarte sumar semnificația replicilor, pe care — dealtminteri — le rostește uniform și emfatic. Remarcăm simplitatea elocventă a decorurilor (Traian Nițescu) construite din elemente simbolice, alese cu zgîrcenie.

Mai unitară și mai profundă, punerea în scenă a piesei „A treia, patetica" de N. Pogodin a constituit pentru colectivul arădean o reușită certă. Avem aci un bun exemplu al marii bogății de mijloace care stau la îndemîna artei teatrale realist-socialiste. Dan Alexandrescu a evidențiat posibilități ale textului, rămase, cu prilejul spectacolului de la București, în zona de umbră a scenei. Pentru cei care se gîndesc la deosebirea de valoare dintre unii interpreți ai versiunii de la Naționalul bucureștean și cei de la Teatrul din Arad, se cuvin unele precizări. Este adevărat că în Capitală experiența strălucită a unor mari actori ca și competența direcției de scenă au slujit virtuțile piesei într-o mare măsură. Cei de la Arad au adus, în schimb, o armonie interioară a ansamblului întreg, care a închegat poate mai deplin acțiunea și mișcarea scenică. Astfel, tablourile ne-au apărut mai strîns legate în succesiunea lor firească. Cu puține excepții, nivelul interpretării a fost cu adevărat satisfăcător. A apărut limpede că, în această piesă, oamenii gîndesc neîntrerupt, sînt conștienți de importanța concepțiilor morale și politice pentru existența lor intimă. Este bine că Dan Alexandrescu a ocolit elementele de culoare, decorația greoaie, tonurile forțat patetice. Unele excese s-au ivit încă pe alocuri. Nu poate fi admisă, de asemenea, renunțarea nejustificată la scena-cheie a visului lui Gvozdilin. În linii mari însă, direcția de scenă a reușit să atragă atenția asupra actualității piesei lui Pogodin. Încrederea nelimitată în partid, intransigența revoluționară a comuniștilor au fost puternic subliniate în implicațiile zilnice ale luptei de clasă. Problemele personale ale eroilor au fost tratate în semnificația lor generală. Decăderea morală a lui Valerik, frămîntările lui Ippolit, dragostea lui Diatlov sînt urmărite de Pogodin în înțelesul lor civic, ca reprezentări ale unor idei generale. Spectacolul arădean s-a apropiat simțitor de această construcție severă și complexă a ultimei părți din trilogia închinată lui Lenin. Rolul marelui conducător al proletariatului a fost cu deosebire bine interpretat. Constantin Adamovici s-a preocupat mai puțin de asemănarea fizică și mai mult de sublinierea frumuseții morale a marii figuri. Interpretul trebuia să aprofundeze însă sensul scenei finale, insistînd mai puțin asupra efectelor sonore și mai mult asupra clarității ideilor exprimate. Citeva creații actoricești se remarcă printr-o viziune deosebită asupra unor roluri. Astfel cinismul lui Kumakin desvăluie în jocul lui Dinu Cezar vidul interior al personajului, deruta sa tragică. Josnicia la care a ajuns Valerik capătă tonuri deosebit de expresive în excelenta interpretare a lui Sorin Gheorghiu. Evitînd unele accente stridente și străduindu-se să nuanțeze mai deplin, Viorica Popescu ar putea să obțină adîncimea cuvenită concepției deosebit de interesante pe care o acordă rolului Nastasiei. Merită pe deplin să fie citați și Ion Borșt (Diatlov), Nucu Mihuță (Gvozdilin) și N. Antoniu (Abdilda). Neașteptat de palidă este prezența lui Ippolit (Hanibul Teodorescu). Scenografia ni s-a părut inegală. Pe lîngă unele rezolvări fericite, ne întîlnim cu vidul tabloului din fabrică, unde simplitatea face loc unei simplificări dusă pînă la absența cadrului scenic cerut de acțiune. Noua noastră întîlnire cu Teatrul de Stat din Arad confirmă viața intensă a acestui colectiv, eforturile sale merituoase, interesul susținut pentru exprimarea valorii textelor literare. Regretăm, desigur, în primul rînd absența pieselor originale din repertoriul turneului acestui ansamblu merituos. Avem toate motivele să ne exprimăm încrederea în viitorul Teatrului din Arad. Iată de ce vom aștepta cu o exigență justificată înfăptuirile sale în stagiunea ce s-a deschis.

Petre BALOCH — „Floarea soarelui"

Ion Agîrbiceanu la 80 de ani

(Urmare din pag. 1)

rul Ion Agîrbiceanu s-a prins cu noi în rînd, tălmăcind mai departe semnele timpului, și merge cu noi înainte? Sînt convins că nu-i o întîmplare, ci o temeinică înțelegere a realităților din partea sa, anume că cea ce n-a cutezat odinioară poate nici cu gîndul să gîndească că desăvîrșește cu prisosință azi istoria și omul stăpîn pe munca sa. Această înțelegere grăiește din cuvîntul său viu, ascultat cu dragoste de noi, de cei ce-l admirăm pentru statornicia sa în artă pusă în slujba poporului și a patriei noastre renăscute.

Pentru tot ceea ce ai făurit, iubitul nostru Ion Agîrbiceanu, pentru strălucitoarea frumusețe a operei domniei tale și pentru adîncul ei adevăr, noi știm că e puțin ceea ce-ți putem oferi, dar primește darul nostru modest, căci vine din inimă: admirație și dragoste, și-ți spunem de trei ori mulțam.

Guvernul și partidul nostru ți-au acordat o distincție mai mare decît ar putea rosti aceste modeste cuvinte, Steaua Republicii. Ți se cuvine pe drept.

În ea vedem perspectiva timpurilor care vin, simbolul nemuririi, steaua gloriei îndreptățite ce-ți așază opera și numele în cea mai luminoasă constelație a literelor românești.

Bucură-te și fii mulți ani fericit, căci pe mulți ai bucurat și mulți sîntem aceia care avem ce învăța din opera ce ai dăruit-o plin de har și generozitate poporului nostru, maestre al cuvîntului românesc!

Mihai BENIUC

Convorbire cu MIHAIL ROMM

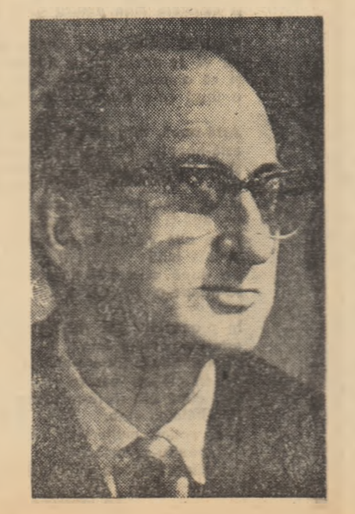

În convorbirea pe care am avut-o cu regizorul sovietic Mihail Romm, ne-au fost împărtășite cîteva păreri despre problemele actuale ale cinematografiei. Printre altele el ne-a spus:

Arta cinematografică este, într-un fel, compusă din două capitole mari: unul include o serie de probleme complicate ținînd de numeroase profesii — regia, arta operatorilor, a actorilor, a sunetului, apoi latura plastică a filmului — decoruri, montaj și în sfîrșit întreaga tehnologie a filmului. Toate acestea însă slujesc doar ca mijloace de transmitere a ceea ce constituie lucrul principal — redarea ideilor, a temei, într-un cuvînt — a scenariului. În afara unei dramaturgii cinematografice de înaltă calitate, nu pot exista filme bune. Eu găsesc că tocmai în această direcția cinematografia are cele mai multe de făcut.

Ocupîndu-se de problema scenariului artistic Mihail Romm a arătat următoarele:

Eu știu precis că n-aș fi putut scrie niciodată scenariul „9 zile într-un an" dacă n-aș fi lucrat multă vreme cu fizicienii. E clar că întotdeauna scrii mai bine despre un lucru pe care-l cunoști. Numai în cadrul unor fenomene pe care le cunoști este posibil să dezvălui procesul transformărilor care se desfășoară astăzi, fără să apelezi la schemele vechi. Lucrul cel mai îngrozitor este folosirea standardului. Trebuie să adaug că la noi regizorul poartă întreaga răspundere pentru filmul pe care l-a realizat, chiar dacă scenariul nu l-a scris el.

— Înseamnă aceasta că scenaristul n-are nici o vină dacă filmul este neizbutit?

— Nu, nu înseamnă asta. Dar să știți că la noi, regizorul nu se scuză niciodată cu „mi-au dat un scenariu prost". „Nu-l lua, dacă-i prost". Și, de regulă, dramaturgul și regizorul lucrează împreună din ziua în care a apărut ideia scenariului. Așa de pildă, au lucrat Kalatozov și Evtușenko filmul despre Cuba. Tot timpul au fost alături. Cred că aceasta este unul din lucrurile cele mai importante acum pentru cinematografie — munca dramaturgului și regizorului împreună. Fiecare să aducă înțelegerea și inventivitatea sa. Pentru aceasta este necesar ca tinerii scriitori care au început să lucreze în domeniul cinematografiei să-și închine viața acestei arte.

— V-am ruga să ne împărtășiți ceva din experiența dvs. de scenarist și regizor în realizarea ultimului dvs. film: „9 zile dintr-un an".

— În măsura în care voi putea ilustra ideile de mai sus, vă voi vorbi despre filmul meu. Filmul mi-a luat mult timp, deși tehnic l-am realizat foarte repede — în cinci luni. La scenariu însă am lucrat împreună cu Hrabrovițki doi ani și jumătate. Lucrul cel mai greu pentru mine a fost cel despre care vorbeam mai înainte — îndepărtarea de schemă. Aș spune că prima variantă a scenariului era plină de evenimente și era din punct de vedere dramatic mai „solid" construită decît ultima variantă. Timp de doi ani am făcut apoi cu colaboratorul meu o muncă absolut contrarie celei pe care o face de obicei un scenarist. Am scos „poantele" de efect ale subiectului, am curățat locul de ele, în favoarea meditațiilor. Ne-am străduit să realizăm filmul ca o meditație despre epoca noastră, despre locul pe care îl ocupă știința în viața oamenilor, despre destinul oamenilor de știință. N-aș putea spune că ne-am găsit eroii în institutele de fizică: ei au apărut pe lume într-un fel mai complicat. Unul dintre eroii principali, Kulikov, pe care îl joacă Smoktunovski, este un om foarte complicat, foarte contemporan. Prototipul lui l-a constituit Eisenstein pe care eu l-am cunoscut bine, mutat însă în mediul fizicienilor, schimbat și contemporaneizat. El s-a dovedit a fi cel mai tipic, — așa mi-au spus fizicienii. Dacă însă n-am găsit în laboratoare eroi gata, am găsit în schimb multe elemente ale timpului, trăsături caracteristice, ținută, maniere etc. Trebuie să vă spun că pînă la „9 zile dintr-un an..." timp de șase ani eu n-am mai făcut niciun film. În acești șase ani a trebuit să-mi verific maniera de lucru — pentru că tot atît de îngrozitor ca șablonul dramatic este și șablonul regizoral. În „Asasinatul din strada Dante", ultimul meu film înaintea pauzei lungi pe care am făcut-o, am observat că repet puneri în scenă, formule de montaj etc. A trebuit să lucrez mult cu mine însumi, să găsesc ceea ce era nou în toate laturile practicii de creație.

— Ce veți face acum? Va urma o nouă pauză, sau un nou film?

— Nu, nu o nouă pauză. Mă grăbesc, dimpotrivă, să mă apuc cît de curînd de un film nou.

— V-ați și gîndit la ceva precis?

— Da. Pot să vă spun și titlul: „O noapte de gîndire". Scenariul îl voi lucra cu un coautor. Acțiunea filmului se va petrece în cursul unei nopți în hotelul unui mic oraș de provincie în care vine un om de vîrsta mea. Eu sufăr de insomnie. Eroul meu va suferi și el de insomnie. Și tot filmul va fi concentrat în ceea ce gîndește omul acesta, într-o singură noapte, și în cîteva discuții întîmplătoare. Nu este vorba de un film autobiografic, dar va fi un film despre contemporanii mei. Tema — două generații, generația mea și generația tînără.

La sfîrșitul discuției Mihail Romm adaugă:

— Vă rog să transmiteți urările mele de bine cineaștilor români. Urez succes cinematografiei din țara dvs. Eu consider arta cinematografică arta cea mai importantă și sînt convins că literații români vor ajuta dezvoltării celei mai importante dintre arte.

REPORTER

IMAGINI DIN CUBA

Femeia-ostaș

de POP SIMION

...A apărut de undeva din cer, din pămînt, ori mai degrabă din mijlocul talazurilor multicolore de oameni care se revărsaseră în acele zile fierbinți spre Santiago de Cuba, cu Fidel, cum scria pe brasardele manifestanților, pe steaguri, pe case, pe afișele răspîndite în insulă. Se împlineau 9 ani de la atacul Moncadei și poporul Cubei, adunat la Santiago de Cuba, sub semnul lui 26 iulie, simbolul libertății cubane, slăvea cuceririle revoluției.

Fata de care vorbesc era înaltă, o mulatră frumoasă, cu ochi mari, adînci și căprui. A apărut pe terasa de la Casa Granda, s-a mișcat o vreme prin furnicarul de oameni, apoi a rămas să se dea în balansoar. O cheamă Rosa Hilda Vega Garcia și are 24 de ani. Aflu că e din alt oraș, din Santa Clara, venită anume să participe la marile manifestări populare.

— Cu ce te ocupi? am întrebat.

— O muncă banală la Dirección Postal, dactilografă, și își plimbă aerian degetele prelungi, părînd a cînta pe claviatura unui pian.

— De ce ți se pare banală?

— Pentru că am fost doi ani în Sierra Maestra, sînt una alfabetizadora și în timp ce îmi arată o legitimație îmbrăcată în celuloid, continuă. Pentru cine a respirat aerul Sierrei, a cunoscut asprimea vieții de acolo, munca la o mașină de scris, viața domestică, statică, este de neînchipuit.

— Și ce ai de gînd?

— Plec mîine la un curs de specializare pedagogică, la Varadero, după care voi sta la dispoziția guvernului revoluționar.

— Bucuria îți dă o atît de mare mobilitate a feței, a vorbirii, a gestului?

— Poate, dar să-ți spun un secret. Visul meu a fost să devin actriță. Dar nu m-am aruncat în mrejele lui; n-am avut timp. Am fost în Sierra Maestra.

I-am privit mîinile; n-avea nici o podoabă în inelar, cu care tinereții îi stă bine.

Mi-a ghicit întrebarea în priviri și a răspuns, ajutîndu-și cuvintele cu un joc transparent, feminin, al mîinilor ei creole, prelungi, ușoare, subțiri.

— Nu-s nici urîtă, am sînge cald africano-hispanic și minte deschisă. Fără îndoială că la cei 24 de ani ai mei ar fi trebuit să fiu căsătorită. Mărturisesc că n-am ocolit lucrul acesta; ba, chiar l-am dorit. Dar, nu știu cum, n-am avut timp; vremea s-a precipitat și mi-a speriat dragostea. Și ea, dragostea, trece pe lîngă trupul meu de mulatru ca o năluca frumoasă, pe care o văd, o simt, o înțeleg, o admir, dar n-am cînd s-o opresc odată în loc, să o smulg, încît să se cutremure sufletul și trupul meu setos de frumos. Am fost în Sierra Maestra și asta e bine.

— Cu ce zestre spirituală te-a găsit revoluția?

— Cu chipul lui Hristos.

— Nu înțeleg.

— Tham sînt doar că sînt din Santa Clara, un loc unde, pînă nu de mult, misionarul religios era la el acasă. Am găsit destulă vreme să cărăm statuile de lut pe care le ridicaserăm în mine și iată-mă om, față în față cu soarele, cu semenii mei. Hristos n-a vrut să urce cu mine în Sierra, la greu, și atunci l-am părăsit, l-am lăsat în templu, l-am izgonit din sufletul meu.

— Îți voi trimite cîndva o ilustrată din Europa; dă-mi adresa dumitale, am rugat-o.

Și-a scos din poșetă creionul de grimă (de care nu se desparte niciodată femeia cubană) și a început să scrie cu stînga, greoi, smucit, ținînd fila de hîrtie pe orizontală; mai mult desena, scria semne, ca pe o stampă japoneză, de jos în sus. SANTA CLARA, EDUARDO MACHADO 14, APARTAMENTE D.

— Scrisul nu mi-i la îndemînă cu stînga, îmi explică, scuzîndu-se parcă. Brațul drept mi l-a stricat un gusanos[1]) cu mitraliera lui.

I-am dat țigări românești. În loc de gracias, mi-a spus aceste cuvinte:

— Voi sta întinsă la lumina mică a veiozei și, rămasă singură, cu mine însămi, voi citi din „Bohemia", fumînd din țigările tale, liniștită, prelung, ca o actriță; voi fi pentru un ceas ceea ce aș fi vrut să fiu. Mîine plec la Varadero, urează-mi succes, voi deveni profesoară.

---

[1]) gusanos — viermi (așa sînt numiți în Cuba contrarevoluționarii).

Jorge

de POP SIMION

— Succes, Rosa Hilda Vega Garcia!

Peste puține zile, în cel de al douăzeci și patrulea ceas din cea de a douăzeci și patra zi a lui August, piratii de la miezul nopții, îmbarcați pe nave ale flotei americane de război, au deschis foc din largul Mării Caraibilor asupra unor clădiri de pe litoralul cuban. Încă din timpul nopții, de-a lungul largilor avenide ale Havanei s-au revărsat fluvii de oameni; în jurul clădirilor avariate s-a declanșat un mare miting popular de protest.

În timpul acesta, undeva pe Malecon, pe faleza marelui oraș, s-a oprit un autocamion și, din cuba lui, a coborît Rosa Hilda Vega Garcia. Era îmbrăcată în uniforma verde-oliv de milițian și purta la șold un colt uriaș.

— N-ai plecat la Varadero, la școală?

— N-am avut timp; e nevoie de mine aici, mi-a răspuns.

Seara, pe solarul cu dale de marmoră albă al piscinei de la Hotel Riviera, într-un peisaj fascinant, era programat să aibă loc obișnuitul bal popular de sîmbătă seara. În oraș s-a răspîndit vestea că, în ciuda atacului, balul Rivierei va avea totuși loc, că oamenii vor petrece, dovedind că șarpele panicii nu s-a strecurat între ei. Dimpotrivă.

Așa se și întîmplă. La ora 10 din noapte, alămurile orchestrei, luînd tonuri înalte, au inaugurat balul muncitorilor printr-un ritm viu, de pachanga...

La cîțiva pași, undeva pe digul mîncat de sare al Malecónului, în geana întunecată a Mării Caraibilor, se plimba, cu pași egali, milițiana Rosa Hilda Vega Garcia, care își făcea rondul de noapte. Rochia ei de bal, de satin negru, în care îi plăcea să se asemene cu o orhidee neagră, se afla departe, la Santa Clara.

Seara aceea mă găsea în Sierra Maestra, leagănul revoluției cubane, în palma de lut roșu a unui platou montan, unde s-a ridicat, monumental și simbolic, Orașul Învățătorii, purtînd numele lui Camilo Cienfuegos. Eram înconjurat de școlari, care se buluceau înspre mine, ca iezii, îmi citeau din caietele lor de compuneri, mă învățau base-ball, alergau pe rotile într-un anumit fel, cerîndu-mi să scriu despre asta, cînd, atras de jocul acesta, apăru un bărbat tînăr, care se așeză undeva pe aproape și aprinzînd un trabuc, privi la ceea ce se întîmpla. Cum seara era calmă, adîncă și jocul se prelungi, omul de lîngă noi se ridică, strivi mușturul trabucului de talpa bocancului, dînd să plece. Se întoarse însă, luînd, se pare, o hotărîre bruscă, și veni, ață, spre mine. Își spuse numele, mă informă că-i grăbit, intră în gardă de noapte, dar mai întîrzie cinci minute, timp în care vrea să-i iau un interviu. În nedumerirea-mi de-o clipă, întrebai:

— Despre ce vrei să vorbim?

— Întreabă-mă dacă îmi place Rominia, chiar fără să știu prea bine unde se află, fără să fi umblat prin ea; dacă am vreo părere despre sondele voastre, așa, ca cetățean, fără a fi specialist în materie; dacă am îndrăgit Dunărea după ce i-am urmărit șerpuirea, pe hartă, cu degetul; dacă știu cum îi spune acelui oraș dintre munți unde se fac tractoarele voastre, într-un cuvînt, dacă te iubesc eu pe tine fără să fi dat măcar mîna unul cu altul, fără să ne fi văzut pînă acum la față. Ei, ce faci, mă întrebi?

— De prisos; văd că ai și răspuns la aceste întrebări, i-am spus.

— Adevărat, dar, știi ce? Cu puțină grijă, aș găsi răspunsurilor mele cuvinte mai potrivite, frumoase. Mă crezi?

Omul cu care vorbeam se numește Jorge Garcia Gonzales și cuvintele lui sunau frumos în noaptea aceea adîncă și calmă, care ne înconjura. De meserie este tehnician de radioteleviziune. A venit în Sierra Maestra cu sarcina de a întreține aparatele școlilor de aici, ale armatei, ale țăranilor din munți.

— Din pricina blocadei nu-s baterii, îmi spune Jorge. Dar mi-am pus mintea la contribuție și le-am venit de hac.

— În ce fel?

— Iată patentul Gonzales, îmi spuse, scoțînd din buzunar o aparatură ciudată, care nu-mi spunea mare lucru. Le fac din baterii de lanternă și pile de telefon; cîte cinci-șase pe zi. Azi e 29 iulie 1962, orele 24, ora Sierrei, pînă la această dată producția mea de baterii se ridică la cifra de 567 bucăți, un adevărat tezaur, bază materială pentru viața culturală de aici. Noapte bună!

— Noapte bună, Jorge Garcia Gonzales!

A doua zi, am aflat că omul meu va pleca din munții Sierrei, va traversa Oceanul. Destinația: Europa; mai precis Europa de Est, Europa socialistă. Guvernul revoluționar îi oferă o bursă de stat pentru studii într-o țară socialistă. Unde, cînd, cît? Nu se preciza. În telegrama venită scria doar atît: plecarea curînd stop pregătiți cadru in loc stop.

Dacă vei întîlni, iubite cititor, pe meleagurile noastre dintre Dunăre și Carpați, un băiat înalt, subțire, brunet, cam de 26 de ani, cu ochi negri-verzui și buricele degetelor mîncate, scrijelate de lucrul cu sîrmele, uită-te în ochii lui și întreabă-l dacă e fiul unui țăran din Sierra Cristal, pe nume Jorge Garcia Gonzales. De va zice că da, primește-l ca pe o cunoștință bună, o rudă, un frate. Spune-i că îl știi dintr-un miez de noapte, sus în munți, în Sierra Maestra. Dacă va fi oarecum nedumerit de ceea ce îi spui, mai adu-i aminte că natura din jur era calmă, concentrată parcă în statura pietrificată a unui palmier uriaș, pe care se sprijinea cerul adînc, cu Calea-i Lactee, ca o eșarfă spumoasă de carnaval cubanez și cu un Car Mare răsturnat într-o rînă, cu oiștea căzută în Atlantic.

DESPRE ALTELE... ȘI DESPRE BRECHT

Sînt mulți ani de cînd am fost la Berlin, dar amintirea primei și unicei confruntări cu capitala R.D.G. este dintre cele indelebile.

Un oraș te poate influența prin frumusețea, masivitatea sau urîțenia lui, însă atît timp cît senzațiile nu coincid și cu o zguduire a conștiinței, atîta timp cît ele nu constituie și suportul unui act de înțelegere, sînt fragile și, mai devreme sau mai tîrziu, se vor topi într-o imagine aproximativă, bună pentru uzul discuțiilor la o cafea: am fost și eu la... Ei și! Cîte amintiri au tot atîta consistență cît cărțile poștale ilustrate prin care am încercat zadarnic să le fixăm și cîte călătorii nu ne-au lăsat mai săraci decît itinerariile imaginare pe paginile atlasului!

Mi-aduc aminte însă că la Berlin rătăceam ceasuri întregi pe străzi, chinuit de o asemenea nevoie de a pricepe. Omul încorporează orice cu condiția de a înțelege. Munca harnică și constructivă a muncitorilor, țăranilor din R. D. Germană a făcut să dispară azi multe din rănile adînci ale războiului, din Berlin ca și din alte orașe ale țării, unde socialismul face să palpite o viață nouă, înfloritoare. Pe atunci îmi defilau însă prin fața ochilor, lacomi să pătrundă, dezolanți kilometri de peisaj lunar și apocaliptic, cratere și platouri arse, uriașe gorgane de ciment, fără taina călăreților în pintecul lor, catedrale fulgerate. Dintre ele țîșneau neverosimil (iluzie, adevăr?) clacsoanele automobilelor și siluetele grăbite ale oamenilor alergînd spre slujbe sau randevuuri. O arteră vastă, puternică, grea, recent construită, desena contrastant profilul noului oraș. Noaptea chiar sub zidurile hotelului urcau răcnete de lei și tigri. Săream din așternut aiurit, zăream, liniștitoare, strălucirile reci ale firmei de neon a hotelului, auzeam tunetul trenurilor aeriene și, din cînd în cînd, strigătul sugrumat al unui saxofon de la barul din apropiere. Totuși strigătele junglei nu fuseseră o iluzie, continuau. Lîngă hotel, pe un imens teren calcinat, se instalase un circ. Ziua, din camera mea, vedeam țiarele zbuciumîndu-se frenetic și totuși cu monotonie de pendulă, în cuști. Noaptea însă, în peisajul acela, în care totul fusese posibil — nu le auzeam decît răcnetele. Gîndul mă purta automat spre partea cealaltă, dinspre amurg a Berlinului, dincolo de Poarta Brandenburgului, de unde începea în adevăr, jungla „omului lup pentru om" — și aveam dintr-odată senzația pașilor de fiară în beznă. A fiarei brune pe lîngă care bieții mei lei și tigri, restituiți dimensiunilor sale, erau doar niște inofensive animale domestice.

Țin foarte bine minte totul. Cum scrutam cu nesaț fețele oamenilor, cum mă bucuram de urbanitatea desăvîrșită a gazdelor, încercînd să descifrez în ea un sens mai adînc și cum în ciuda tuturor eforturilor, nu reușeam să înțeleg.

Imi scăpa însăși evidența.

Obsedat de problema angoasantă care poate fi formulată simplist prin alăturarea unor antinomii ireductibile ca: Goethe și Auschwitz, Beethoven și „Deutschland über alles" etc. — mă măcinam zadarnic să asimilez ceea ce nu poate fi asimilat, ultînd că nodurile gordiene nu se desleagă, ci se taie. În chip inutil mă lăsam hipnotizat de „misterul german" evocînd tot ce știam livresc despre el, de la Tacit la Thomas Mann — sau prin experiența directă — fără să realizez faptul mult mai important că Germania răsăriteană în care mă aflam reprezenta însăși soluția istorică a acestei dualități tragice pentru cultura și civilizația europeană.

Clipa aceasta de revelație am avut-o la primul spectacol Brecht (Mutter Courage), cînd am auzit răsunînd de pe o mare scenă a Berlinului democratic un mesaj de cea mai pură esență umanistă, pe care însă, de data aceasta, îl știam susținut și girat de structura regimului democrat-popular. Atunci am înțeles că antinomia catastrofică poate fi și a fost parțial rezolvată prin crearea R. D. Germane, prin soluția ce poartă un nume precis: socialismul.

Popoarele Europei cunosc bine alternanța dintre cîntecul sirenei și răcnetul fiarei. Kultur și Krieg încep cu aceeași majusculă, lanus cu două fețe. Strigi Dürer, Bach, Wagner și ecoul sucit răspunde: 1870, 1914, 1939, 1941, cuptoare, măceluri moarte... Nevoia de a evada din această captivitate, cu multiple aspecte, ale unei dualități tragice și pentru omenire și pentru Germania însăși, este, fără îndoială, cea mai patetică trăsătură a istoriei spiritului german. Dar cum această dualitate nu e un dat aprioric și de esență mistică, ci politic și social, evadarea și eliberarea au fost hărăzite în trecut doar unor destine singulare.

Dementul de geniu care a fost Nietzsche și din care nazismul n-a reținut decît paranoismul, scria vorbind despre eliberatul, europeanul Goethe: „Cuvîntul și exemplul lui dovedesc că germanul trebuie să fie (s. autorului) mai mult decît un german pentru a deveni util sau măcar suportabil celorlalte națiuni".

Ceea ce putea părea metaforă, butadă sau simplă speculație, s-a dovedit practic nu numai posibil, ci și necesar pentru milioane de germani simpli. Evident nu la asta se gîndea Nietzsche. Dar spiritul internaționalismului socialist ducînd la smulgerea prin întîiul stat german al muncitorilor și țăranilor, la smulgerea fie și a unei părți a acestui popor din crucifianta captivitate a dualismului său istoric, îl poartă spre principiile tovărășiei între popoare și spre eliberare spirituală. Funcția umanistă, constructivă a Germaniei în civilizația modernă are astăzi în Republica Democrată Germană o bază temeinică.

Horia LOVINESCU

KAREL JONCKHEERE

(Belgia)

Mică suită românească

Pe orgă

Ce-mi trebuie mai mult ca să fiu om
decît femeia dulce cu care dorm
copilul care-aproape știe ce-i pianul
păunul cu strălucirea lui mîncîndu-mi din mînă
și cîte-un drum din cînd în cînd departe
cînd prietenii mă cheamă!

Intors abia acasă iată că din nou
pămîntul străin pe care nici nu l-am visat vreodată
își amintește gesturile mele,
aerul de-acolo-l mai simt în nări,
dar aici mi-l dat să scriu.

Aceasta mi-e pedeapsa, am fost prea plin de mine.
Acel ce țara doar, a noastră, o iubește
închide poate poarta de cei ce nu-i cunoaște
dar inima nicicînd celor ce nu-i văzuse.

Cum am putut lăsa eu Bucureștii
ca să mă-ntorc la tine, sat nătîng, în care doar copacii
cunosc ce drag îmi e copilul, ce dragă mamă-sa,
și cum te-ntorci la ai tăi mai rămînînd departe!

Harpe eoliene la castelul din Bran

Parc-aș fi pe sub ape prin vînt
mă cutremură veșnicia —
aripioară oarbă.
Dar iarăși un om ca toți redevin
și mă proptesc în coate pe crenele.

E-n floare primăvara prin Carpați,
piezișă prin mesteceni,
închisă-n caprifoliu,
ca pe la noi.

Intortochiată scara se golește
pe nebăgate-n seamă de prieteni —
sîntem doar noi.
Cuvintele tale se-mprăștie
nor dulce, abur vorbit;
ce mi se-naltă la buze-i izvor murmurat
într-o peșteră.
O rîndunea zburînd ne-a amuțit și tăcem
ca de put,
copți pentru cîntecul apei.

Vocea ta e limpede, căci ea e vocea mea,
vocea mea e limpede — era doar vocea ta,
ce gura ta-mi șoptește
e gura mea pe-a ta,
cuvintele-s plecate și s-a pierdut pe vînt
un nume cercîndu-și un nume.

Un singur drum avem spre fericire,
dă-mi mîna ta
și-ajută-mă să tac.

Nimicul din noi dă Totului născare,
în zori am ascultat zămislirea
și ea ne-a legănat începutul.

Pe lîngă statuia lui Ovidiu, la Constanța

Plouă peste vechea Tomis.
Ne ducem, de tine alăturea, graba.
Văd spatele din bronzul tău udat,
cocîlță coajă,
metamorfoză din urmă.

Ai rătăcit în viață pe-aicea
acuma două mii de ani.
Marea Neagră-și purta numele ei:
întunecată-n furtună.

Te surghiunise împăratul,
nu știe nimeni pentru ce.
O fi știut vr-odată!

Scrisori ai scris să fii iertat destule
și multe către prieteni-anonimi.
Iată-mi sosește după ani și mie una.
Am s-o citesc, dar scrisul tremură
căci a cotit mașina.

Rămîne totuși un cuvînt mereu citeț:
„Tristia".

In față cu un pahar de Murfatlar

Negru aș fi dorit să te beau cu numele tău
u-n înserare, r în depărtare,
doi albi pereți cu var, un a, alt a,
dar tu ești blond și tînăr
și dulce ca sărutul ce nici nu-l mai aștepți.

În jurul meu, ești lăudat solemn
ca un popor, o patrie, o mamă.
Așa se cade, eu sînt un străin.
Dar între tine și-ntre mine,
vin din Murfatlar,
o altă voce cîntă un cînt fără cuvinte
cunoscute
Papile mii mi le traduc pe limbă credincios,
uimit te uiți la mine din paharul gol pe jumătate
ce minunat ne-nțelegem.
Capul meu n-are-ncuietori,
inima mea nu e cetate, nici arsenal cu arme.

Ascultă, cercetează și vezi:
cum în mine se mai joacă eternul copil,
cum graiul meu e tot curat ca o grădină,
cum se lipsește de-acuma credința-mi de temple
cum dărîmăturile toate-au fost curățate.

Eglogă

Domnule baci, tu care-mi ești de-o vîrstă,
dar mai bărbos și fără ochelari,
și care nu întrebi ca mine, ce vreau să le știu toate —
ce-nseamnă numele acestui munte,

hai, să schimbăm la tine în colibă
izmene, limbă și cămașă:
baltagul în schimbul versului acesta
și călimara mea pentru ulciorul tău.

Prietenii ce-o să-mi rămîie prieteni
au să te-nvețe ce e poezia,
și că o carte pentru-o lipsă e deșartă răsplătire,
o lipsă ce-o respingi nopți după nopți.

Astă-seară, mîn turma eu la țarc,
astă-noapte, eu voi privi luminile-n vale
și-ol cugeta la tine ca la omul
ce nu-l poți supăra nici mîngîia,
la omul ce'nainte de culcare
cu apă-și clătărește gura
și se uită visînd în picioare
la fața lunii
pe după care mai departe
se-ntinde-o priveliște.

În proaspătul pat de hotel
așternut pentru tine
îți vei aduce poate-aminte
de un cioban bărbos
și-o clipă are să te-nfristeze
singurătatea mea.
Ți-aș spune mulțam
pentru-această
binecuvîntată minciună.

În românește de MIHAI BENIUC

Redul Apa Ialomița 15. Telefon 19 74 28; 11 39 38. ADMINISTRAȚIA: Soș. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63 99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23-25.